

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümmühan ÇELEBİ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ

HAZİRAN-2007

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ümmühan ÇELEBİ

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Bu tez 27/06/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ümmühan ÇELEBİ

29.05.2007

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmamızda konu olarak ele aldığımız yerleşim yerleri adları, Sakarya ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, cadde, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarıdır. Bu çalışmada asıl amaç, yerleşim yerleri adlarını ses ve şekil gibi dil unsurları açısından inceleyerek yer ad bilimi çalışmalarına katkı sağlamaktır. Bunun yanında Sakarya iline kültürel bir hizmet sunmak da amaçlanmıştır. Tezimizde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesi, şekil incelemesi ve gramatikal dizini yapılarak söz varlığı üzerinde durulmuştur.

Ad biliminin alt dallarından biri olan yer adları bilimi, önemi gittikçe artan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı, yer adlarını anlam, yapı ve köken bakımlarından açıklamaya çalışır. Yer adlarını vermede belirli eğilimlerin olduğu ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen pek çok adın bir sisteme bağlanabileceği görüşünden hareketle dünyadaki pek çok ülkede yer adları incelenerek çeşitli açılardan açıklanmaya çalışılmıştır. Yer adları bilimi çalışmaları tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji ve etnoloji gibi çeşitli bilim dallarında çalışanlara ipucu olabilecek bilgiler de içermektedir.

Bu çalışma esnasında bana maddi ve manevi en büyük desteği veren eşim Harun ÇELEBİ'ye teşekkürlerimi sunar, bu önemli çalışmayı yapmaya beni teşvik eden, bilgilerinden ve rehberliğinden istifade ettiğim danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ'a teşekkürlerimi arz ederim.

Ümmühan ÇELEBİ

29.05.2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ ANLAM İNCELEMESİ	38
1.1. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları	38
1.1.1. Çevreyle İlgili Yerleşim Yerleri Adları	38
1.1.1.1. Doğrultular	38
1.1.1.2. Coğrafya Adları.....	41
1.1.1.3. Renk Adları	50
1.1.1.4. Evrenin İşleyişi ile İlgili Adlar.....	55
1.1.1.5. Sayı Adları	57
1.1.1.6. Maden ve Madenle İlgili Adlar	58
1.1.1.7. Zaman Kavramıyla İlgili Adlar	60
1.1.1.8. Vasıf İfade Eden Adlar	61
1.1.1.9. Ebat Belirten Adlar	65
1.1.1.10. Boy ve Topluluk Adları	67
1.1.2. Bitkilerle İlgili Yerleşim Yerleri Adları	70
1.1.2.1. Çiçek ve Çiçek ile İlgili Adlar	70
1.1.2.2. Meyve ve Meyve ile İlgili Adlar	71
1.1.2.3. Ağaç ve Ağaç ile İlgili Adlar	73
1.1.2.4. Tahıl Adları	75
1.1.2.5. Sebze Adları	75
1.1.2.6. Diğer Bitki ve Bitki Parçaları ile İlgili Adlar	75
1.1.3. Hayvanlarla İlgili Yerleşim Yerleri Adları	77
1.1.3.1. Kuş Adları	77
1.1.3.2. Evcil Hayvan Adları.....	78

1.1.3.3. Evcil Olmayan Hayvan Adları	79
1.2. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları	80
1.2.1. Kişilerin Fiziksel Yaşayışı ile İlgili Yerleşim Yerleri Adları	80
1.2.1.1. Yapı ve Yapıt Adları	80
1.2.1.2. Kurum Adları	83
1.2.1.3. Eşya ve Eşya ile İlgili Adlar.....	84
1.2.1.4. Yiyecek ve İçecek Adları	85
1.2.2. Kişilerin Duygusal Yaşayışı ile İlgili Yerleşim Yerleri Adları.....	86
1.2.2.1. Din ile İlgili Adlar	86
1.2.2.2. Çeşitli Kavramlar	89
1.2.3. Kişilerin Kendi Varlıkları ile İlgili Yerleşim Yerleri Adları	90
1.2.3.1. Kişi Adları	90
1.2.3.2. Rütbe ve Ünvan(Lakap) Adları	99
1.2.3.3. Meslek Adları.....	104
BÖLÜM 2: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ ŞEKİL İNCELEMESİ	109
2.1. Tamlamalar Bakımından Yerleşim Yerleri Adları.....	109
2.1.1. İsim Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları.....	109
2.1.2. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları	113
2.2. Birleşik Kelimeler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları	120
2.2.1. Birleşik İsimden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları.....	120
2.2.2. Birleşik Fiilden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları	124
2.3. Aldıkları Ekler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları.....	124
2.3.1. Ek Almayan Yerleşim Yerleri Adları	124
2.3.2. Yapım Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları	125
2.3.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	125
2.3.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	135
2.3.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	143
2.3.3. Çekim Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları.....	143
2.3.3.1. +lAr (Çokluk) Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları	143

2.3.3.2. İlgi Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları.....	148
2.3.3.3. İyelik Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları.....	148

**BÖLÜM 3: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ
GRAMATİKAL DİZİNİ..... 151**

**BÖLÜM 4: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ SÖZ
VARLIĞININ İNCELEMESİ..... 189**

4.1. Kelimelerin Sayıları Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları.....	189
4.2. Tek Kelime ve İki ya da Daha Fazla Kelimenin Birleşmesi Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	189
4.3. Türkçe- Alıntı Kelimler Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	190
4.4. Soyut – Somut Kavramlar Açısından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	190
4.5. Kelimelerdeki İki Anlamlılık Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları..	191
4.6. Argo Kullanımı Açısından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	192
4.7. Anlamsal Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	192
4.8. Yerel Özellik Taşıyan Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları.....	193

**BÖLÜM 5: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ İSİMLERİNİN TASNİF
ÇALIŞMALARI..... 194**

5.1. Sakarya İli Yerleşim Yerleri İsimlerinin Anlamsal Tasnifi.....	194
5.2. Sakarya İli Yerleşim Yerleri İsimlerinin Şekilsel Tasnifi.....	224
5.3. Sakarya İli Yerleşim Yerleri İsimlerinin Sayısal Tasnifi.....	256

SONUÇ VE ÖNERİLER..... 301

KAYNAKÇA..... 306

ÖZGEÇMİŞ..... 312

Tezin Başlığı: Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları	
Tezin Yazarı: Ümmühan ÇELEBİ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ
Kabul Tarihi: 27.06.2007	Sayfa Sayısı: 5 (ön kısım) + 312 (tez)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: Yeni Türk Dili
<p>Yer adları bilimi çalışmaları özellikle son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Bu çalışma, yer adı yapımındaki tercihlerin fotoğrafını çekmek, dille ilgili unsurları açıklamak, ses ve şekil meselelerini ele almak, Sakarya iline bir kültür hizmeti sunmak amacıyla yapılmış bir çalışmadır. Bu çalışmada Sakarya ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, cadde, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adları ele alınmıştır.</p> <p>Giriş’le başlayan tez çalışması; Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesi, şekil incelemesi, gramatikal dizini ve tasnif çalışmaları şeklinde beş bölümden meydana gelmektedir.</p> <p>Girişte çalışmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, içeriği ve sınırlılıkları belirtildikten sonra ad bilim, yer ad bilim konusuna değinilmiş, ad bilim ve yer ad bilim alanında çalışma yapan dilciler ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Ardından Sakarya ilinin tarihi, coğrafyası, ilçeleri ve Türk yerleşimi konuları hakkında bilgi verilerek yörenin tanıtılması amaçlanmıştır.</p> <p>Birinci bölüm olan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesi kısmı iki ana başlık altında ele alınmış, bu başlıkların da alt başlıkları yapılarak yerleşim yerleri adları anlamsal açıdan daha ayrıntılı şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.</p> <p>İkinci bölümü oluşturan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının şekil incelemesi kısmında yerleşim yerleri adları, tamlamalar, kelime birleşmeleri ve ekler bakımından ele alınmıştır.</p> <p>Üçüncü bölümü oluşturan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının gramatikal dizininde yerleşim yerleri adları ve bu adlara gelen ekler alfabetik olarak sıralanmıştır.</p> <p>Dördüncü bölümü oluşturan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığı kısmında yerleşim yerleri adlarının söz varlığına çeşitli açılardan değinilerek toplam Sakarya ili yerleşim yerleri adları söz varlığından bahsedilmiştir. Beşinci bölümde ise anlamsal, şekilsel ve sayısal tasnifler yer almıştır.</p> <p>Sonuç ve öneriler kısmında da Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının incelenmesiyle varılan sonuçlar ifade edilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler : Yer Adları Bilimi, Ad Bilimi, Dil Bilimi, Sakarya	

Title of Thesis: Names of Sakarya Settling Areas	
Author: Ümmühan ÇELEBİ	Supervisor: Assistant Professor Dr. Selçuk KIRBAÇ
Date: 27.06.2007	Nu. Of Page: 5 (pre text) + 312 (main body)
Department: Turkish Language and Literature	Subfield: New Turkish Language
<p>Study on settling places science is getting importance especially last years. This study has been done in order to take photograph of the preferences at making of settling areas, to explain elements of language, to consider voice and figure matters, and to offer a cultural service to Sakarya province. In this study, the names of villages, avenues, streets and districts which are dependent of center within the boundaries of Sakarya province, besides the names of villages which are dependent of provinces and towns.</p> <p>This thesis starts with introduction part, and consists of five parts, which are namely: Analyzing means of names of Sakarya settling areas, analyze of figures, grammatical index and study of classification. At the introduction part there is specified the subject, purpose, importance, method, content and limitations of this study and then is mentioned name of areas science, linguists who had done studies about science of name and science of names of areas and their studies. Finally, there is information about the history, geography, towns and about Turkish settlement subjects, in order to introduce the locale.</p> <p>First part of analyzing of the meanings of names of Sakarya settling areas is considered under two main titles, and this titles are made of subtitles in order to get the details of names of settling areas more meaningfully. Second part consists of analyzing of figures of names of Sakarya settling areas, and there is mentioned the names of settling areas, phrases, word combinations and prefixes.</p> <p>Third part consists of the grammatical index of the names of Sakarya settling areas, and there is lined the names of settling areas and prefixes of this names alphabetically.</p> <p>Fourth part consists of the verbal presence of names of Sakarya settling areas, and there is mentioned the verbal presence of names of Sakarya settling areas from different points of view and is touched on the verbal presence of names of Sakarya settling areas totally. In the fifth part, there is meaningful, figure and numeric classifications. In the final part, there are the results drawn by analyzing the names of Sakarya settling areas.</p>	
Keywords: Science of Settling Areas, Science of Areas, Science of Language, Sakarya	

GİRİŞ

İnsanı insan yapan niteliklerin başında gelen dil, kültürün taşıyıcısı olmakla birlikte insanın dünyadaki yerini ve değerini belirleyen en önemli unsurdur. İnsanoğlunun duyguları, düşünceleri, istekleri, yaşayış tarzı, hayata bakışı, uğraşı alanları, yararlandığı doğal kaynaklar ve oluşturduğu zenginliklerin tümü dile yansır. İşte bu özellikleriyle dil, kişisellikten toplumsallığa giden yolun kapılarını ardına kadar aralar. İnsanların birlikte yaşayabilmeleri, birbirleriyle anlaşabilmeleri ve bir toplumu oluşturabilmeleri tamamıyla dil sayesinde gerçekleşir. Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü yine dildir. Kişileri ulusuna, yurduna ve geçmişine sıkı sıkıya bağlayan en güçlü unsurdur.

Bir dilin sadece söz varlığına bakılarak o toplumun yaşam standardı ve tarzı, içinde bulunduğu koşulları, hangi uluslarla ilişki kurduğu gibi birçok konu hakkında fikir sahibi olunabilir ve çeşitli sonuçlara ulaşılabilir. Kendine özgü yasaları olan, dilleri karşılaştırmalı olarak ele alan dilbilim ise, çeşitli ortak yasaların ve sonuçların varlığını gözler önüne serer.

Dil canlı bir varlıktır. Zamanla kimi öğeleri değişir, kimileri kaybolur, kimilerinin ise yenileri türetilir. Bu dilsel öğeleri değişmeden ya da kaybetmeden tespit etmek lazımdır. İşte Sakarya ili yerleşim yerleri adları yaşayan bir malzeme olarak biraz da bu amaçla tez konusu olarak seçilmiştir.

Çeşitli konularda Sakarya ili ile ilgili akademik çalışmalar yapılmıştır. Mehmet Eröz'ün "Türk Onomastiği Bakımından Adapazarı Yer Adları" adlı makalesi ile değerli hocam Selçuk Kırbaç'ın "Sakarya (Merkez) Yer Adlarının Dilbilimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı makaleleri Sakarya yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmalardandır.

Tezin konusu:

Bu çalışmanın konusu, Sakarya ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, cadde, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarının anlam incelemesi, şekil incelemesi ve gramatikal dizininin yapılarak, söz varlığına değinilmesi ve çeşitli ses ve şekil hususiyetlerinin ortaya konulmasıdır.

Tezin önemi ve amacı:

Dilbiliminde kullanılan yöntemlerin yer adları bilimi çalışmalarına uygulanmasıyla dünyada bir çok ülkenin şehir, ilçe, köy hatta cadde ve sokak adları incelenmiştir. Böylece yer adları bilimi çalışmalarıyla insanların yaşadığı yerleşim yerlerine verilen adlar, ses ve şekil meseleleri gibi çeşitli dille ilgili unsurlarının açıklanması maksadıyla ele alınarak incelenmiştir.

Ülkemizde yer adları bilimi ile ilgili yapılan çalışmaların tarihi bir hayli yenidir ve ne yazık ki yeterli değildir. İşte eksikliği son yıllarda daha çok hissedilen yer adları bilimi çalışmalarına bir ilin çalışmasını yaparak katkı sağlamak, Sakarya ilinin merkez köy, mahalle, sokak ve cadde isimleriyle ilçe ve ilçelerin köy isimlerinden yola çıkarak yerleşim yerleri adlarındaki anlamsal profili belirlemek, ek ve söz dizimi kalıplarının kullanılışı gibi çeşitli ses ve şekil meselelerini ele almak ve yer adı yapımındaki tercihlerin fotoğrafını çekmek en önemli amaçlardır. İlave olarak yaşadığımız şehre ve ülkeye bir kültür hizmeti sunmak maksadı da bu çalışmayı yapmamıza neden olmuştur. Bu çalışma bahsedilen amaçlar doğrultusunda dilimizin zenginliğinin ve güzelliğinin anlaşılması, gün ışığına çıkması bakımından çok önemli bir çalışmadır.

Tezin yöntemi, içeriği ve karşılaşılan sınırlılıklar:

Tezimizin konusu Sakarya ilinin merkez köy, mahalle, sokak ve cadde isimleriyle ilçe ve ilçelerin köy isimleri olduğundan dolayı öncelikle üzerinde çalışılacak malzeme toparlanmaya çalışılmıştır. Tezin ana malzemesi, belediyeler tarafından hazırlanan kitaplardan ve haritalardan bulunarak bilgisayarda düzgün bir şekilde yazılmıştır. Tezin ana malzemesi bir araya getirildikten sonra yerleşim yerleri adları üzerinde çalışılmaya başlanmıştır.

Öncelikle tez çalışmamızda fikir oluşturmak ve tekrara düşmemek maksadıyla bu alanda çalışma yapan dilcilerin çalışmaları okunup tartışılmıştır.

Tezimiz beş bölümden oluşmaktadır. Tezimizin birinci bölümünde yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesi yapılmıştır. Anlam incelemesi ilk önce tasnife tabi tutulmuş, bunu ise çeşitli kelime gruplandırmaları ve açıklamalar izlemiştir. Yapılan anlam incelemesi, tabiata ve fiziksel koşullara dayanan yerleşim yerleri adları ile insanlara ve topluluklara dayanan yerleşim yerleri adları şeklinde iki ana grupta toplanmıştır.

Anlam incelemesini yaparken başta Türkçe Sözlük olmak üzere çeşitli sözlüklerden, özellikle de derleme sözlüğünden bazı yerel kelimelerin anlamlarını öğrenerek yerleşim yerleri adlarını doğru başlık altında vermek maksadıyla yararlanılmıştır.

Anlamsal incelemesini yapmak zevkli olduğu kadar da yorucu bir çalışma olmuştur. Özellikle bazı kelimelerin hangi başlıklar altında verileceği konusunda çelişkiler yaşanmıştır. Örneğin “bağ” kelimesini bitkilerle ilgili olan başlık altında mı yoksa eşyalarla ilgili başlık altında mı verileceği konusu problem teşkil etmiştir. Yine kişi isimlerinde bu problem yoğun olarak yaşanmıştır. Örneğin, Lale yer adının kişi adından mı yoksa çiçek adından mı esinlenerek verildiği konusu bizi sınırlandıran mevzuların başında gelmiştir. Böyle durumlarda yerleşim yeri adının mantık yürütülerek sadece bir başlık altında verilmesi uygun görülmüştür. İki ya da daha fazla sözcükten oluşan kelimelerde de aynı problem yaşanmıştır. Bu tarz yer adları bünyesinde barındırdıkları kelimelere göre birkaç başlık altında verilmiştir. Örneğin “Akçakamış” yer adı hem renk adları başlığı altında hem de bitkilerle ilgili adlar başlığı altında ele alınmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünü yerleşim yerleri adlarının şekil incelemesi oluşturmaktadır. Bu bölümde Sakarya ili yerleşim yerleri adları tamlamalar, birleşik kelimeler ve aldıkları ekler bakımından tasnif edilerek ayrı ayrı incelenmiştir. Tamlamalar kısmında isim ve sıfat tamlamasından oluşan, birleşik kelimeler kısmında birleşik isimlerden ve birleşik fiillerden oluşan, ekler kısmında ise ek almayan, yapım eki alan ve çekim eki alan yerleşim yerleri adları incelenmiştir. Şekil incelemesi yapılırken başta Muharrem Ergin’in Türk Dil Bilgisi kitabı olmak üzere bir çok dil bilgisi kitabından yararlanılmıştır.

Tezimizin üçüncü bölümünü Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının gramatikal dizini oluşturmaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının gramatikal dizini yapılırken Sakarya ili yerleşim yerleri adları alfabetik olarak sıralanmıştır. Yer adının kelime kökü dışındaki ek ve kelimeler yine alfabetik bir sıralamayla gramatikal dizinde yerini almıştır. Kelime köküne gelen ekler fiile gelmişse -, isme gelmişse + ile ayrılmıştır. Eğer kelime herhangi bir ek almamışsa Ø simgesi kullanılmıştır.

Tezimizin dördüncü bölümünü yerleşim yerleri adlarının söz varlığı incelemesi oluşturmaktadır. Bu bölümde tezin ana malzemesinden hareketle söz varlığından genel hatlarıyla bahsedilmiştir. Tezde geçen kelime sayısından, tek-iki ve daha fazla

kelimelilik açısından, alıntı kelime olup olmadığından, somut-soyut kavramlar bakımından, anlamsal açıdan, sözcüklerdeki iki anlamlılık, argo kullanımı ve yerellik gibi çeşitli açılardan söz varlığına değinilmiştir. Yine söz varlığı hazırlanırken Doğan Aksan'ın kitaplarından ve kelimelerin hangi dilden alıntılandığını bulmak için Türkçe Sözlük'ten azamî derecede faydalanılmıştır.

Tezimizin beşinci bölümünü birinci bölümde kullanılan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesinin tasnifi, ikinci bölümde kullanılan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının şekil incelemesinin tasnifi ve yerleşim yerleri adlarının Sakarya ili sınırları içerisinde kaç adet bulunduğu hesaplandığı ve tekrar eden yerleşim yerleri adlarının kaç kez tekrar ettiğinin belirtildiği Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının sayısal tasnifi oluşturmaktadır. Tasnifi yapılan adlar, kendi aralarında alfabetik olarak sıralanmıştır. Sayısal tasnif tablo şeklinde hazırlanmıştır.

Bilindiği üzere bizim çalışmamız etimolojik bir çalışma değildir. Yerleşim yerleri adlarının etimolojilerinin çalışılması başlı başına bir akademik çalışmadır.

1. Adbilim

Canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları karşılayan ve varlıkların ismi olan kelimelere ad (substantif) denir. Ağaç, oda, Karadeniz, Yüksel gibi (Türkçe Sözlük, 1998; Banguoğlu, 2000; Ergin, 2004).

İnsanoğlu, tabiat karşısında önce kendini daha sonra da kendi gözüyle dikkatini çeken özelliklerine göre, çevresini tanımlamaya ve adlandırmaya çalışmıştır. Ad ve adlandırma insanlık tarihi kadar eski ve ona paralel olarak gelişen bir olgudur. Adıyla kendini bir başkasından farklı kılan insanoğlu, çevresini de kullanım amacına ve işlevine göre farklı adlandırmayı ihmal etmemiştir. İnsanlar, hem kendi adlarının hem de yer adlarının ne zaman ve nasıl meydana geldiğini ve anlamını merak ederek, önce kendi adını, daha sonra da yaşadığı bölgedeki coğrafi adları hep sorgulamıştır.

Öncelikle özel adlar üzerinde duran ve adları köken bilgisi, tarihi gelişme, dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilim dalı ise “ad bilimi” (onomastik) olarak ifade edilir. Çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adı, ad biliminin konusunu

oluşturur. Anlam bilim ve kelime bilimle sıkı sıkıya bir ilişki içinde olan ad bilim, hem tür adlarıyla hem özel adlarla ilgilenir. Bu bilim dalında, dil bilimciler, sosyologlar, halk bilimciler, hukukçular vb. kendi alanlarıyla ilgili yönleri ele alarak çalışmakta ve birtakım sonuçlara varmaktadırlar. Fransızların onomastigue, İngilizlerin onomastics ve Almanların namenkunde olarak adlandırdıkları bu bilim dalı, özellikle kişi adları, soyadları, takma adlar ve yer adları alanlarında gelişme göstermiştir. Hayvanlar, özellikle kuşlar, bitkiler, yiyecek adları da sıkça ele alınan konulardır

Tür adları, kavramlar dünyasına ışık tutan, adlandırma yollarının belirlenmesini sağlayan adlardır. Anlatım sırasında yararlanılan kavramlar dilden dile değişir. Kimi kavramlarda diller birbirinden uzaklaşırken kimi kavramlarda diller birbirine yaklaşır. Çünkü genelde kavramlar adlandırılırken göze batan özellikler dile getirilir. Örneğin ayçiçeği adlı bitki için dilimizin değişik lehçelerinde günebakan, günışığı, güneşliği gibi adlandırmalar yapılırken, başka dillerde de bitkinin bu günele ilgili özelliğini ifade edecek kavramlar kullanılmaktadır.

Özel adlar tek bir kişiyi, belli bir canlıyı ya da cansız varlığı, bir düşünceyi ya da belli bir yeri anlatan adlardır. Özel adlar dil dizgesi içinde bir birimdir. O nedenle diğer kelimelerle yakınlıkları vardır. Adlar bütün insanlık tarihi boyunca çok önemli olmuşlardır. Adlar yalnızca verilen varlığı işaret etmekle kalmazlar, o varlık için aynı zamanda büyüsel, gizemsel gücü temsil ederler. Bu nedenle adını sık sık anmanın doğru olmadığı düşünülen duygu, varlık ya da nesnelere için güzel adlandırmaya da zaman zaman gidilir.

İnsanoğlunun gerçeğe ulaşma isteği ve merakı nedeniyle özel adların aydınlatılması çabaları her zaman olmuştur. Tarih boyunca değişik dillerde özel ad niteliği taşıyan öğeler üzerinde yürütülen çalışmalar filoloji incelemeleri içinde kendine bir yer edinmiş ve yeni bilimsel inceleme dalları oluşturmuştur (Aksan, 1982; Sakaoğlu, 2000; Türkçe Sözlük, 1998).

P. Trost'a göre kimi adlar onları taşıyan kimselerle ilgili bir takım bilgiler verir. Din, uyruk, toplum katmanı ve yaş katmanları gibi. Örneğin; Moşe ismi o kimsenin Musevi olduğuna; Ali, Ahmet ismi ise Müslüman olduğuna bir delildir.

Özel adlar başlangıçta içinde buldukları dil birliğinin sahip olduğu özellikleri başka ulusların diline geçtikten sonra da sürdürürler. Örneğin, Mehmet adı Muhammed adının Türklerdeki versiyonudur. İşte isimler önceki dil dizgesinin vermiş olduklarını korurken, bir yandan da yeni içinde bulunduğu dil dizgesinin özelliklerini alırlar.

İster kişi adı, ister yer adı, ister başka bir özel ad olsun, özel adların kaynağını genel olarak tür adları (nom commun, common noun, Gattungsname) oluşturur. Ad verirken herhangi bir tür adı bir kişiye, bir yere, bir dağ ya da ırmağa verilirse özel ada dönüştürülmüş olur. Örneğin, Kemal (olgunluk), konak, kışla, ırmak, kale, hisar, pınar gibi adlar hep bu şekilde verilmiştir. Yer adları da aynı tutumun sonucudurlar. Kesikköprü gibi (Aksan, 1982: 95).

Ad bilimi üç başlık altında ele alınabilir.

- a) Yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy, Toponymie).
- b) Coğrafya adları bilimi: Akarsu adları bilimi (hydronymie, hydronmy, Hydronymie) ve dağ adları bilimi (oronymie, oronymy, Oronymie) gibi alt alanları vardır.
- c) Kişi adları bilimi (anthroponymie, anthroponymy, Anthroponymie).

Kendine göre kuralları olan ad bilimi, bütün adları incelemek üzere alt dallarını oluşturmuştur. Bunlar içerisinde en fazla işlek olanı yer (toponim) ve kişi (antroponim) adlarını inceleyen bilim dalıdır. Çünkü en fazla kullanılan ad kişi adıdır. Bu kişilerin yaşadıkları yer adları da ikinci sırada gelmektedir. Daha sonra da coğrafi adlar diye bilinen dağ (oronim) ve su (hidronim) adları gelmektedir. Bu ana dalların kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmasının yanı sıra yeryüzündeki bütün nesnelere belirli gruplar altında toplayıp incelediği için, pek çok alt dalı bulunmaktadır. Ayrıca bütün ana ve alt dallar birbirleriyle yeni alt dallar oluşturmaktadır. Örneğin, yer adı (toponim), kişi adı (antroponim), kişi adından oluşan yer adı (antrotoponim)...

Yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışan bilim dalına (toponymie, toponim) yer adları bilimi denmektedir. Türkçe Sözlük'te madde başı olarak "toponim" kelimesi kullanılmıştır. Toponymie çalışması yapanlar için toponomist, toponymiste kelimeleri kullanılmaktadır. Yer adları üzerine yapılan çalışmalar son elli yıl içinde artmış ve dil bilimi (linguistique) metodlarının

kullanılmasıyla daha da verimli hale gelmiştir. Bu çalışmaların sonucunda, yer adlarının fonetik kurallara uyduğu, bütün yer adlarının bir anlam taşıdığı ve bu adların verilmesinde birtakım kuralların hakim olduğu tespit edilmiştir. Yerleşim yerinin durumu, konumu, çevredeki göl, akarsu ya da yapı, orada bulunmuş ünlü bir kimse, çevredeki yaygın meslekler gibi unsurlar yer adlarının konulmasında etkili olan eğilimler olarak görülmektedir.

Dağ, akarsu, ova, yayla, geçit, vadi ve otlak gibi çeşitli coğrafya adları üzerinde birer dilsel öge olarak çalışma yapan bilim dalı coğrafya adları bilimidir. Kültür ve yerleşme tarihi konularının aydınlatılmasında coğrafya adları bilimine sıkça başvurulmaktadır. Coğrafya adlarının dağ adları ile ilgilenen dalı dağ adları bilimi(oronymie)'dir. Dağ adları üzerine yapılan çalışmalar özel bir önem arzeder. Coğrafya adlarının su ile ilgilenen dalı akarsu adları bilimi (hydronymie)'dir.

Yine kişi adları filoloji, dilbilim, kültür tarihi ve halkbilim çalışmaları açısından kayda değer malzemelerdir. Din, saygı ve minnet duyulan kimselerin adları, destan ve masallarda geçen adlar, yer adları, coğrafya adları, tarihsel olay, kavim ve boy adları, ad verme modaları ve güzel ad verme isteği kişi adlarının verilmesinde ve şekillenmesinde önemli rol oynarlar (Türkçe Sözlük, 1998).

Ad Bilimi ve Yer Adları Bilimiyle İlgili Yapılan Çalışmalar:

İncelemeye dayalı ilk ad bilimi yazıları Türkiye'de 20. yüzyılın başlarında kaleme alınmıştır. Türk Derneği, Türk Yurdu gibi dergilerde bu tür yazılar değişik amaçlarla yayımlanmıştır. Ülkemizdeki ad bilimi çalışmaları esaslı olarak 1950'li yıllarda başlatılmıştır. İstanbul Üniversitesinden Türk dili öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, daha çok bildiri makale ve bibliyografya yazılarıyla, sosyoloji öğretim üyesi Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu popüler mahiyetteki yazıları ve bu alandaki ısrarlı tenkitleriyle dikkat çeken isimlerdir (Sakaoğlu, 2000).

Ad bilimi konusunda çalışma yapanlardan biri olan Doğan Aksan'a göre, ad biliminin özel adlarla ilgilenen türüne "ad bilimleri" denmesinin en önemli nedeni, bu alanların başlı başına bir inceleme konusu olmasıdır.

Doğan Aksan ad bilimini üç alt alana ayırmıştır:

- a) Yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy, Toponymie).
- b) Coğrafya adları bilimi: Akarsu adları bilimi (hydronymie, hydronymy, Hidronymie), dağ adları bilimi (oronymie, oronymy, Oronymie) gibi alt alanları vardır.
- c) Kişi adları bilimi (anthroponymie, anthroponymy, Anthroponymie) (1982:100).

Şüphesiz ki ad bilimi için en faydalı çalışmalardan birini Prof. Dr. Saim Sakaoğlu yapmıştır. Sakaoğlu ad biliminin başlıca alt dallarını şöyle sıralamıştır:

1. Kişi adlarıyla uğraşan dal: anthroponymie, anthroponymy, Antroponymie.
2. Yer adlarıyla uğraşan dal: toponymie- toponymy- Toponymie.
3. Coğrafya adlarıyla uğraşan dal: h/oronymie- h/oronymy- Oronymie.
4. Göl, nehir, ırmak vb. su adları ile uğraşan dal: hydronymie- hydronymy- Hidronymie.

Bibliyografik bir çalışma yapan Saim Sakaoğlu, ad biliminin görevlere göre adlandırılmasında kullanılan Apotropaeon, Hypochoristica, Teofor terimlerini açıklayarak, ad biliminin gerek yerli gerek batı kaynaklı olan Onomastika, toponimi, toponimik, onomastik, anthroponymie, anthroponymie, antroponimi, ad bilgisi, antroponimist, ismiyat, onomataloğ, onomatoloji gibi bizde kullanılan ilk terimlerini sıralamış ve hangi kaynakta yer aldıklarına dair bilgiler vermiştir.

Yine Saim Sakaoğlu, adlarla ilgili Türk ve yabancılar tarafından yazılan eserlere değinmiş, Divânü Lügati't- Türk, Evliya Çelebi Seyahatnamesi ve Kamûsü'l Âlâm'da geçen adlardan, Doğu'dan bir yazar olan Kalkaşandî'nin eserinden ve Türklerin nasıl ad koyduklarından, Batı'dan bir yazar olan Annemarie Schimmel'in eserinde ise Türk kişi ad ve soyadlarına yer verildiğinden bahsetmiştir.

Ad bilimiyle ilgilenen 30 kadar araştırmacının, ad bilimiyle ilgili yaptıkları çalışmaları da bibliyografik bir düzende veren Sakaoğlu, öğretim üyelerinin çalışmalarını, öğrencilerin tezlerini (İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi), yine birkaç üniversitenin yüksek lisans ve doktora seminer ve tezlerini, ad bilimine yer verildiği görülen bazı dergileri ve ortaya koyduklarını, Batı'da ad bilimiyle ilgili yapılan çalışmaları, uluslararası ad bilimi kurultaylarını, ad bilimi derneklerini, ad

bilimi dergilerini, adlarımızla ilgilenen yabancı bilim adamlarını ve ürettiklerini kitabında tek tek sunmuştur.

Türkiye’de ilk ad bilimi çalışmaları yapanlardan biri olan Safvet Bey’in Türk Derneği adlı dergide çıkan yazıları, Besim Atalay’ın makaleleri ve kitapları, Türk Yurdu dergisindeki yazıları, Türk Büyükleri veyahut Türk Adları, Abakay Han, Abka Han adlı yazılarıyla Türk Adları kitabı ad bilimi için kayda değer çalışmalardır (Sakaoğlu, 2000).

Ad bilimiyle ilgili ülkemizde bilimsel toplantılar da yapılmıştır. 1973 yılından beri halk edebiyatı ve halk bilimi toplantılarında zaman zaman adlarla ilgili bildiriler sunulmuştur. Sunumlarda yer adları sık sık ele alınmıştır (Sakaoğlu, 2000).

Ad bilimi çalışmaları içinde önemli bir yeri olan yer adları bilimi konusunda dünyada olduğu gibi ülkemizde de çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunlardan Tuncer Gülensoy’un “*Türkçe Yer Adları Klavuzu*”, Hasan Eren’in “*Yer Adlarının Dili*”, Özcan Başkan’ın “*Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*”, Doğan Aksan’ın “*Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*” adlı kitabında yer alan “*Yer Adları Bilimi*”, “*Yer Adlarının Verilişinde Başlıca Etkenler, Eğilimler*”, “*Türk Yer Adları Üzerindeki Çalışmalar*” başlıklı çalışmaları Türkiye’deki yer adlarına ve yer adlarına genel bakışın tezahürüdürler. Bunların dışında daha özel olan, bir bölge, bir yöre, il ya da ilçe ile ilgili yapılan birçok yer adları çalışması mevcuttur. Aşağıda da yer verdiğimiz Selçuk Kırbaç’ın “*Sakarya (Merkez) Yer adlarının Dil Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*” ve Kenan Acar’ın “*Kocaeli Yer adlarının Dili*” gibi çalışmalar, dilimize, tarihimize, sosyolojimize çok şeyler katan çalışmalar olmuştur.

Anadolu Türk Köy Adları’nın bir kılavuzunu hazırlayan Tuncer Gülensoy, çalışmasını köy adları kılavuzu, Değiştirilen Türkçe Köy Adları, Köy Adlarında Kullanılan İkinci Adlar, Köy Adlarında Kullanılan Ekler, Belde Adları, İlçe Adları, İl Adları başlıklarıyla bölümler halinde hazırlamıştır. Bütün başlıklarında alfabetik bir sıralama yapan Gülensoy, hazırladığı kılavuzun bir sözlük olmadığını, bu nedenle de sıralanan kelimelerin anlamları ve etimolojileri üzerinde durulmadığını ifade etmiştir. Kılavuzun hazırlanmasında kaynak olarak İçişleri Bakanlığı’nın “*Köylerimiz*” (Ankara 1982) ve bucak, ilçe ve illerimizin adları için de yine İçişleri Bakanlığı’nın “*Türkiye Mülki İdare Bölümleri: Belediyeler-Köyler*” (Ankara, 1978) adlı kitaplarını kullanmıştır.

Yer adları konusunda çalışma yapanlardan biri olan Özcan Başkan, “*Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*” adlı çalışmayı ortaya koymuştur. Çalışmasında 40.000’e yaklaşan köy ve şehir adı olduğunu ifade ederek, bunları veren insanlarla bu adlar arasında bir düşünce, bir duygu bağlantısının olduğuna değinmiştir. Yer adlarının karşılaştırılmasının sonucunda bir ad düzeninin ortaya çıkacağını, dil açısından elde edilen bu düzenin ise tarih, coğrafya, etnoloji, arkeoloji, sosyoloji gibi çalışma alanlarında elde edilen düzenle ilişki kurulabileceğini ve bu bilim dallarında yardımcı kaynak olarak kullanılabileceğini belirtmiştir.

Çalışmasında kaynak olarak 23 Ekim 1960’ta yapılan Genel Nüfus Sayımı fişlerini kullanan Başkan, bu fişleri ilk önce alfabetik olarak sıralamış, ardından da Türkçede belli bir anlamı olanlar, belli bir anlama gelmeyenler ve yabancı bir parça taşıyıp bir öbek meydana getirenler şeklinde üç bölüm oluşturmuş ve 3.000 kadar ayrı öbek elde etmiştir.

Özcan Başkan, fişlere geçirilmiş adların incelenmesinde iki yol izlemiştir. Birinci olarak her öbekteki adların kendi aralarındaki dağılıma bakmış, ikinci olarak ise öbeklerin birbirleriyle olan bağlantılarını ele almıştır. Misal olarak, kale ve hisar kelimelerini taşıyan köy adlarını il ve ilçelere göre ayırarak, bu kelimelerin yurt bazındaki dağılımlarını ayrı ayrı haritalar üzerinde göstermiştir. Yurt bazındaki dağılımları ortaya çıkan hisar ve kale kelimeleri için, kuzeydoğu ve doğu bölgelerde kale kelimesinin, Batı Anadolu civarında ise hisar kelimesinin kullanıldığına, haritaların üst üste konmaları halinde kelimelerin birbirleriyle çakışmadıkları sonucuna ulaşmıştır. İşaretlenen haritaları ise çalışmanın devamında vermiştir.

Özcan Başkan, kale kelimesi geçen yer adlarını kendi aralarında sınıflandırarak kale ismiyle yapılan, renkler (Akça kale...), maddeler (Taş kale...), hayvanlar (Kurt kale...), sıfatlar (Eski kale...), belirleyicilik (Kale kışla...), yıpranmışlık (Harabe kale...), bölgeler (Kale burnu...), yönler (Kale yüzü...), çeşitli (Kalecik, Baba kale...) gruplarını oluşturmuştur.

İkinci olarak ise öbeklerin birbirleriyle bağlantılarını incelemek için hakkında en çok fiş bulunan 40 adet kelime ve kelime öbeği üzerinde yoğunlaşan Özcan Başkan, öbekleri sayısal verilerle ifade ederek bir sonuca ulaşmıştır. Örneğin kara kelimesinden 2500, köy kelimesinden 1500, hacı kelimesinden 400 adet olduğundan yola çıkarak, bu 40

adın anlamları arasındaki yakınlıklara göre birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan anlam alanlarına dikkat çekmiştir.

Bu bağlantılardan hareketle Kara adının çok geçmesine rağmen Yeşil adının yer almayışına değinilerek, Sarı ve Kızıl adlarının Ak, Boz ve Gök adları gibi toprağın yapısındaki maddelerle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Viran, Ören kelimelerinin çok geçme nedeni olarak, birçok köyün eski uygarlık kalıntıları üzerinde ya da yakınında bulunmuş olması; Dere, Çay, Su, Göl, Pınar gibi adların fazla olma nedeni olarak ise yerleşik hayatın genelde sulak ve ağaçlık yerlerde toplanması gösterilmiştir. Yayla, Ova, Yazı, Alan, Yol, Bel gibi adların yine yerleşim yerinin kurulduğu yerin yapısına, Bey, Hacı, Ali gibi adların ise İslamiyet ile bağlantıya ışık tuttuğuna değinilmiştir.

Özcan Başkan, çalışmasında son olarak köy adlarına ait bütün öbekleri çeşitli şekillerde alt bölümlerde toplayarak şöyle bir tasnif sunmuştur:

A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar,

1. Çevreyle ilgili adlar: a)Doğrultular (Doğu...), b)Coğrafya adları (Dağ...), c)Madenler (Demir...), d)Değerli taşlar (Yakut...), e)Mevsimler (Bahar...), f)Günler (Salı...), g)Sayılar (İki...), h)Renkler (Al...).

2. Bitkilerle ilgili adlar: a)Ağaçlar (Meşe...), b)Meyvalar (Elma...), c)Sebzeler (Lahana...), d)Tahıllar (Nohut...), e)Çiçekler (Gül...), f)Bitki parçaları (Gonca).

3. Hayvanlarla ilgili adlar: (Geyik, Horoz...).

B.İnsanlara ve topluluklara dayanan adlar:

1. Fiziksel yaşayış ile ilgili adlar: a)Yiyecekler (Aş...), b)İçecekler (Su...), c)Eşya konacak kaplar (Küp...), d)Kesici aletler (Balta...), e)Savaş ile ilgili adlar (Ordu...), f)Koşum takımı (Semer...), g)Kumaş maddeleri (Keçe...), h)Yapı kısımları (hane...).

2. Duygusal yaşayış ile ilgili adlar: a)Duyular (Ağrı...), b)Aile bireyleri (Dede...), c)Din ile ilgili adlar (Cennet...).

3. Kişilerin varlıkları ile ilgili adlar: a)Vücut kısımları (Kelle...), b)Rütbeler ve mevkiler (Şah...), c)İnsanı ilgilendiren sıfatlar (Çalışkan), d)Meslekler (Kadı...), e)İnsan adları (Ayşe) ...) (Başkan, 1970: 241-247).

Yer adları konusunda çalışma yapan bir diğer dilci ise Hasan Eren'dir. Hasan Eren "*Yer adlarının Dili*" adlı makalesine toponymie'nin tanımını yaparak başlamıştır. Yer adları biliminin yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışan bilim dalı olduğundan bahsetmiştir. "Toponymie'nin dağ, tepe, bel, sırt... adları üzerinde duran kolu oronymie; dere, çay, ırmak, göl... adlarını ele alan kolu da hyronymie adıyla anılan bu bilim koluna Türkçede yer adları bilgisi adını verebiliriz" (Eren, 1965: 155).

Hasan Eren, Fransa'da, Belçika'da, İtalya'da, İspanya'da, Portekiz'de, Almanya'da ve Slav ülkelerinde yapılan toponymie çalışmalarına değinirken özellikle çalışma yapanların isimlerini zikretmiştir. Yer adları çalışmalarının önemini ifade etmek için Macaristan'la Romanya arasında Transilvanya konusunda yapılan tartışmalarda yer adlarının tanıklığına başvurulduğunu belirten Hasan Eren, iki ülkenin aralarındaki sorunu toponymie aracılığıyla çözmeye çalıştıklarını, toponymie'nin uluslararası politikada ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir.

Hasan Eren, Türk toponymie çalışmalarından da bahsetmiştir. Bizde bu konuyla ilgili çalışmaların henüz başlangıcında bulunduğunu belirterek, Prof. Fuad Köprülü'nün, H. Nihal ile A. Naci'nin, Mehmet Baki'nin, F. Aksu'nun, Sırrı Üçer ile Mesud Koman'ın, Refet Işırtman'ın, Abdülkadir İnan'ın yaptıkları çalışmaları ikişer cümle ile özetlemiştir.

Hasan Eren makalesinde yer adlarını köken bakımından Türk kökünden gelen adlar ve yabancı dillerden alınmış olan adlar olarak ayırmıştır. Yabancı dillerden alınmış adların özellikle sınır bölgelerinde yaygın olduğundan bahseden Hasan Eren, Batı Anadolu'da Rumca'dan, Doğu'da kullanılanların ise Doğu dillerinden geldiğini söylemiştir. Yine yer adlarının bazı ülkelerde politik nedenlerle değiştirildiğini, özellikle de Kıbrıs'taki Türkçe isimlerin Rumcalarıyla değiştirildiğini bildirmiştir (1965: 159).

Yer adlarının boyların dağılışıyla ilgili fikir verdiğinden dolayı tarihçiler için sağlam kaynaklar olduğundan bahseden Hasan Eren, yerleşim yerlerine ad verilirken (Çamardı, Dereyolu), o yerin tabii durumunun göz önünde tutulduğunu, bitki (Elmalı...), hayvan

(Kuştepe), renk (Akkavak), meslek (Arıcı) ve tarihi olaylardan (Sırpsındığı) yararlanıldığını ifade etmiştir.

Makalede, dere anlamına da gelen öz, tarla açma vb. anlamlara gelen Sökü, Göynük, Hopur, Ütük, Örtlek, Keleme, İlit, soğuk anlamına gelen Dumlu, çay kıyısında ya da çukur yerlerde olan tepecik anlamına gelen Yaykın, balta girmemiş orman demek olan Yalç, yazın oturulan yer anlamına gelen Yazla gibi bazı Türkçe öz kelimelerimizin yer adlarımızda hâlâ varlıklarını sürdürdüğü, dilimizin zenginliklerini koruduğu anlatılmıştır. Aydınlarımızın diline Arapça ve Farsça'dan birtakım kelimeler geçmesine rağmen halkın bu kelimeleri benimsemeyip, beyaz yerine ak (Akbıyık, Akçakoca...), siyah yerine kara (Karabey, Karaboğaz...), kırmızı yerine kızıl (Kızıldeniz, Kızıлтаş...), mavi yerine gök (Göktepe, Gököl...) gibi Türkçe tadı yansıtan kelimeleri kullanması sunulan bilgilerdendir.

Hasan Eren Anadolu'da yapılan derleme çalışmalarına yer adlarının da ilave edilmesi gerekliliği üzerinde durarak makalesini sonlandırmıştır (Eren, 1965).

Doğan Aksan "*Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*" adlı kitabında yer adlarından önce ad bilim konusuna değinmiştir.

Yer adlarını da "*Yer adları Bilimi*", "*Yer adlarının Verilişinde Başlıca Etkenler, Eğilimler*", "*Türk Yer adları Üzerindeki Çalışmalar*" başlıkları altında konu alan Aksan, ad bilim çalışmaları içinde bütün dünyada en geniş yeri yer ad biliminin aldığına, kimi Avrupa ülkelerinin de bu konuda oldukça titiz çalışmalar ortaya koyduklarına, hatta tarihi kaynaklardan da yararlandıklarına dikkat çekmiştir. Wilhelm Arnold'un yaptığı gibi genelde yer adları üzerine yapılan çalışmaların tarihi olayların aydınlatılmasına yardımcı olması amacıyla yapıldığını; fakat bugün özel adların birer dilsel öge olduklarının kabul edildiğini ifade etmiştir.

Aksan, Türkiye Türkçesinin söz varlığının 32.000 kelime, köy adlarının ise 40.000 dolayında olduğunu, bunların binlerce kelime, birleşik kelime, tamlama oluşturduğunu, öte yandan semt, mahalle, otlak, kışlak, akarsu, dağ adlarıyla kişi adları da bunlara eklenince geniş bir söz varlığının elde edilebileceğini vurgulamıştır.

Türkçedeki ses yasalarının yer adlarında da görüldüğünü belirten Aksan, Sürmeli> Sürmeli, Polis>Bolu gibi birkaç örnek sıralamıştır. Yer adlarının verilisinde etkili olan etkenleri ise şöyle sıralamıştır:

1. Yerleşim yerine ve çevresine ilişkin özelliklerin belirtilmesi:

a)Yerin yapısına, konumuna ilişkin adlar verme: Belen, Suboğazi...

b)Yerin ve çevresinin renk özelliklerini belirten adlar verme: Yeşilyurt, Karaköy...

c)Yerin bir başka yere göre durumunu, konumunu belirleyen adlar verme: Yeniköy, Ortapınar...

ç)Yerin ve çevresinin bitki örtüsünü, ürettiği ürünleri belirleyen adlar verme: Fındıklı, Bademli...

d)Yerin ve çevresinin hayvanlarını belirleyen adlar verme: Alabalık, Sığırlı...

e)Çevredeki yapılara ilişkin adlar verme: Hisarcık, Demirköprü...

f)Çevredeki akarsuları belirleyen adlar verme: Koldere, Tatlıpınar...

2. Yerleşim yerlerine kişiyle, bireyle ilgili ad verme eğilimi:

a)Yerleşim yerine o yerle ilgisi bulunan bir kimsenin adını ya da sanını verme: Alifuatpaşa, Muratbey...

b)Dinle ilgili adlar verme: Şeyhbaba, Sofular...

c)Mesleklerle ilgili adlar verme: Müezzinler, Peynirci...

Akarsu, dağ, ova, yayla, geçit, vadi, otlak gibi coğrafya adlarına “Coğrafya Adları” başlığı altında kısaca değinen Doğan Aksan, ardından “*Türk Yer adları Üzerindeki Çalışmalar*” başlığı altında yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Yer adları üzerine çalışan yabancı toponymistlerden Kiepert, Ramsay, Wittek’in yerlilerden ise M. Fuat Köprülü, Hüseyin Nihal, Ahmet Naci, Hasan Eren ve Özcan Başkan’ın yer adlarıyla ilgili çalışmalarına kısaca değinmiştir.

Bütün köy adlarını ad vermede kullanılan ögeler açısından iki büyük bölüme ayırmıştır:

A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar: A1. Çevreyle, A2. Bitkilerle, A3. Hayvanlarla.

B. İnsanlara ve topluluklara dayanan adlar: B1. Kişilerin fiziksel yaşayışı, B2. Duygusal yaşayışı, B3. Kendi varlıklarıyla ilgili adlar (Aksan, 1982).

Toponymie alanında çalışma yapanlardan biri de Selçuk Kırbaç'tır. Selçuk Kırbaç'ın "*Sakarya (Merkez) Yer adlarının Dil Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*" adlı Sakarya(merkez)'ya bağlı köy adlarının malzeme olarak kullanıldığı makalesinde, ad bilimi çalışmaları içinde en geniş yeri yer adları biliminin aldığı ve bu bilim dalının yer adlarını anlam, yapı ve köken bakımlarından açıklamaya çalıştığı belirtilmiştir. Yer adları çalışmalarının tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji ve etnoloji bilim dallarında çalışanlara ipucu bilgiler vermekle birlikte, asıl amacın dille ilgili unsurların açıklanması, ses ve şekil meselelerinin ele alınması olduğu vurgulanmıştır.

Makalede, yer adlarının verilmesinde ortak eğilimlerin olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, köy adları, önce aralarındaki bağlantıların kurulması amacıyla incelenmiş, bundan hareketle de gözlemlerde bulunulmuştur. Ardından, varılan sonuçların geniş çapta incelenebilmesi için, köy adları çeşitli gruplamalara tabi tutulmuştur.

Yine makalede köy adları arasındaki bağlantılardan yola çıkılarak aşağı-yukarı, büyük-küçük gibi karşıtlıkların köylerin birbirinden ayrılma yoluyla ortaya çıktığı, ak, gök gibi renk adlarının toprağın yapısındaki maddelerle ilgili olduğu, ören adının köyün eski bir medeniyet kalıntısı üzerinde kurulduğu, çay, dere gibi adların yerleşimin su kenarlarında yoğunlaştığı, dağ tepe gibi adların yerleşim yerinin yer yüzü şeklini açıkladığı, hacı, molla gibi adların toplumun İslamiyetle olan bağlantısına işaret olduğu, elma, kiraz gibi adların yetiştirilen ürünleri gösterdiği, değirmen, köprü gibi adların çevredeki yapıları bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Selçuk Kırbaç'ın çalışması Özcan Başkan'ın tasnifine benzemekle birlikte farklılıklarıyla kendine özgü bir çalışmadır. Yer adlarını olduğu gibi çalışmasına alan Selçuk Kırbaç, esas aldığı kelime için kısaltmalar kullanmış ve esas alınan kelimenin yanındaki ek ve kelimeleri de ayırarak vermiştir.

bey hasan b., kurt b.+ler gibi (Kırbaç, 1999).

2. Sakarya'nın Tarihi

Sakarya şehri ve çevresi günümüze kadar çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Bölge, burayı ilk hakimiyeti altında bulunduranlardan Thrak asıllı ahalinin kurduğu Bithyn Krallığı nedeniyle *Bithynia*, bu bölgeyi kontrol altında tutarak, zaptını sağlayan Orhan Bey devri gazilerinden Akça Koca'dan dolayı *Koca-İli / Koca-Eli*, kurulduğu yerin bir pazar yeri olması ve bulunduğu yer itibariyle de adayı andırmasından dolayı *Adapazarı*, şehrin topraklarını güneyden kuzeye doğru bölen Sakarya nehrinden dolayı da *Sakarya* olarak adlandırılmıştır. Sakarya ismini veren Sangarios/Sangarius, Strabon'a göre kaynaklarını Sangia isimli yöreden almaktadır (Konukçu, 2005: 33, 34).

Sakarya ili bulunduğu bölge itibariyle çok işlek bir göç yolu üzerindedir. Bu nedenle Sakarya, tarihin en eski çağlarından beri çeşitli kavimler için ilgi çekici bir yer olmuştur. Sakarya'nın tarihi MÖ XIII. yüzyılda Hititler ile başlar. MÖ 1200'de Frigler Anadolu'ya Makedonia ve Trokya'dan boğazlar yolu ile gelerek bölgeyi hakimiyetleri altına almışlardır. MÖ VII. yüzyılda Kimmerler ve Lidyalılar'ın egemenliği altında varlığını sürdüren bölge, MÖ 546'da Persler, daha sonra Bitinyalılar'ın hakimiyetine girmiştir. Bitinyalılar ise Roma İmparatorluğu izlemiştir (Yedi Renk Yedi İklim Sakarya, 2004: 35).

Roma İmparatorluğu 395'te Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılınca bölge varlığını Bizans hakimiyeti altında sürdürmüştür. Roma Sezarlarını mirasçıları olarak gören Bizans imparatorları, Bizantions (Bizanslı) deyiminin yerine daha çok Romaios (Romalı, Rum) deyimini kullanmışlardır. VI. yüzyılda Bizans imparatoru I. Justinianos döneminde bu bölgede bayındırlık alanında önemli çalışmalar da yapılmıştır. En önemlilerinden biri 560 yılında Sakarya ırmağı üzerinde yapılan Justinianos köprüsüdür (Cumhuriyetimizin 75. yılında Sakarya, 1998: 7).

Bugün "Beşköprü" olarak bilinen bu köprü, artık yatağı değişmiş bulunan Sakarya nehrinin o zamanlardaki akarı üzerine yapılmıştır.

"Beş köprü ile ilgili araştırmalar ünlü Justinianus'un böyle muhteşem bir köprüyü Çark suyu gibi cılız bir su üzerinde yaptırmayı düşünmeyeceği konusunda yoğunlaşmakta ve dolayısıyla Sakarya'nın vaktiyle bu yatağı kullanmış olduğu iddialarını kuvvetlendirmektedir" (Tuncel, 1994: 3).

1071 Malazgirt Zaferi'yle Anadolu Türkleşmeye başlamış ve savaşçı Türk aşiretleri Bizans sınırının muhafazası için sınır boylarına yerleştirilmiştir. Bunun üzerine Bizans, sınırlarını korumak amacıyla Sakarya nehri boylarına Seyifler Kalesi, Adliye Kalesi, Kurtköy Kalesi, Çobankale, Paşalar Kalesi, Mekece Kaleleri gibi kaleler yapmıştır (Cumhuriyetimizin 75. yılında Sakarya, 1998: 8).

1072'de Türkmenler bu bölgeyi ele geçirmişlerdir. Sakarya ve civarı 1078'de Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarına katılmıştır. 1080'de Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarına İzmit'i de katarak Üsküdar'a kadar dayanmıştır. Bu başarılı ilerleyiş Bizans 'ın tutarsız yönetiminden usanan yerli halk tarafından da çok olumlu karşılanmış ve Türk yerleşmesi hızlanmıştır.

“Bu başarı, Azerbaycan ve Güneydoğu Anadolu'dan pek çok Türk kitlesinin batıya akınına yol açmış, Türkmen ve Yörükler başta olmak üzere batı bölgelerine Türk boy, uruk ve oymaklarının yerleşmeleri hızlanmıştır. Yöreye ilk yerleşimlerin bu esnada gerçekleştirildiği kanaatindeyiz” (Öçalan, 2004: 11).

XIII. yüzyılın ilk yarısında I. Alaaddin Keykubad zamanında Oğuzların sağ kolu olan Günhan kolunun Kayı boyuna mensup bir kısım aşiret, Ankara'nın batısındaki Karacadağ çevresine yerleştirilmiştir. Daha sonra da aşiret, beyi Ertuğrul Beyle birlikte Söğüt civarına yerleşmiştir. Babası Ertuğrul Beyden tahtı devralan Osman Bey, Samsa Çavuş, Akça Koca, Aygıt Alp, Gazi Abdurrahman, Kara Mürsel gibi üstün yetenekli komutanların da yardımıyla Bizans topraklarındaki istikrarlı ilerleyişi sürdürmüştür (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 11).

Osman Gazi 1301'de Osmaneli'yi, 1313'te Geyve'yi, Pamukova(Akhisar)'yı topraklarına katmıştır. Osman Bey, 1320'de hastalığı nedeniyle beylik yönetimini oğlu Orhan Beye bırakmıştır (Yedi Renk Yedi İklim Sakarya, 2004: 37).

Orhan Bey Karadeniz'e doğru uzanan bölgenin ele geçirilmesi görevini Konuralp'e vermiştir. Konuralp, 1323'te Akyazı ve Hendek'i fethetmiştir. Akça Koca ise 1324'te Sapanca Gölü ile Adapazarı bölgesini Osmanlı'ya kazandırmıştır. Orhan Gazi 1335'li yıllarda İzmit ve çevresinin yönetimini oğlu Süleyman Paşaya vermiştir. Süleyman Paşanın adaletli tutumu nedeniyle çevredeki kaleler bağlılıklarını bildirmişler ve Taraklı Yenicesi, Göynük ve Mudurnu muharebesiz alınmıştır. İşte Osmanlı'nın adaletli siyaseti kısa sürede Kocaeli ve Sakarya topraklarının fethedilmesini sağlamıştır.

Orhan Gazi devrinde hızla genişleyen Osmanlı Devleti, yönetimi daha etkili kılabilmek için idarî-askerî bakımdan sancaklara ayrılmıştır. Bu sancaklara, fethinde emeği geçen komutanlar atanarak, sancakların idaresi hayatları boyunca kendilerine verilmiştir. O devirde “uc” durumunda olan Akyazı, Mudurnu ve Bolu taraflarının idaresi, fethinde emeği geçen Konuralp’e; Kocaeli yöresi de Akça Koca’ya hayatları boyunca verilmiştir. Daha sonra Konur Alp ve Akça Koca vefat edince Bolu-Mudurnu tarafı bütün o havalinin uç beyi olarak Süleyman Paşaya teslim edilmiştir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 15).

Adapazarı ve çevresinin fethi, önemli ticaret merkezlerine yakınlığı, olası haçlı seferlerinin durdurulması, bir yol güzergâhı olması gibi stratejik önemi nedeniyle her vakit önemli olmuştur. Batı cephesinin hemen hemen bütün önemli olayları Sakarya vadisi ile uzak yakın ilgilidir. Anadolu’yu gezen her seyyah, batıdan doğuya bu güzergâhtan geçmiştir. Hatta bu yörenin önemi o kadar fazladır ki geçmişte Marmara ile Karadeniz arasında karayollarının yanında deniz ulaşımının da sağlanabilmesi için önemli projeler başlatılmıştır. Bunlardan birisi, günümüzde de “Aşağı Sakarya Projesi” adıyla gündemde olan bir projedir. Bu projeye göre Sapanca Gölü, Çark Suyu vasıtasıyla Sakarya nehrine, oradan da Karadeniz’e ulaşacaktır. İzmit körfezi ile Sapanca Gölü arasında açılması planlanıp birkaç kez yarıda bırakılan kanal projesi, Marmara ile Karadeniz arasındaki ulaşımı sağlamak üzere düşünülmüştür. Bu yöre sadece yol güzergâhı olarak değil, askerî ve ekonomik olarak da önemli bir bölgedir. Sakarya ve yöresi, aynı zamanda hem Osmanlılardan önce hem Osmanlılar döneminde de İstanbul tersanelerinin kereste ambarı olmuştur. Bu özelliğinden dolayı buralar, kaynak kitaplarda ve arşiv belgelerde “Ağaç Denizi” adıyla zikredilmiştir (Öçalan, 2004: 11).

Sakarya ve çevresinde barış ortamı uzun soluklu olmakla birlikte zaman zaman karışıklıklar da olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman’ın oğulları Selim ve Bayezit arasında yaşanan taht kavgası sırasında Selim ve Bayezit taraftarları arasındaki çekişmeler burada da zuhur etmiş ve huzur ortamı bozulmuştur. Sakarya ve çevresinde meydana gelen olaylardan bazıları ise eşkıyalık ve soygunculuk yapan suhtelerin ara ara gerçekleştirdikleri baskınlardır. Suhte ismiyle adlandırılan bu kişiler yöre insanına zarar verdikleri gibi gelip geçeni de soymuşlardır. Bu çetelerin saldırıları Akyazı, Akova ve

Hendek'te gerginliğin artmasına neden olmuştur. Eşkîya çetelerinin buralarda türemesinde bölgenin göç yolu üzerinde bulunmasının payı büyüktür. Hükümet tarafından bu kişilere karşı önlemler alınmasına rağmen dönem dönem yine olumsuzluklar yaşanmaya devam etmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde bu olaylar artık yaşanmamıştır. Fakat yüzyılın sonuna doğru mülteci akınlarına bağlı olarak bölge yine hareketlenmiştir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 13).

1816'da Adapazarı "Ayanlık" ile idare ediliyordu. "Ayan" terimi 1. İleri gelenler. 2. Senato üyeleri (Tükçe Sözlük 1,1998: 171). Ayan; bölgelerindeki resmi idarecileri destekleyen, vergilerin toplanmasına yardımcı olan, asayiş ve güvenliği sağlayan eşraftan kişilere verilen addır. Bunun en önemli temsilcisi yeniçeri asıllı olan Kara Osman'dır. Başına buyruk hareketleri nedeniyle İstanbul'la anlaşamadığından hayatına son verilmiştir (Günay, 1999: 109,110). Sert huylu olan Kara Osman, hayır eserleri ile Adapazarı'nda unutulmaz bir şahsiyet olmuştur. Doğramacı dükkanı, boyahane, muytab, kiçeci, hasırcı, temürcü, papuçcu, çıkırıkçı, na'l-bend, yağhane ve arabacı gibi birimleri Adapazarı'nda faaliyete geçirmiştir (Konukçu, 2005: 36).

Tıgıcılar, Semerciler, Hasırcılar, Tuzla, Yağcılar, Çıracılar, Papuçcular gibi isimleri taşıyan mahalleler daha önce bu zanaatlerle uğraşanların ilk olarak yerleştikleri yerlerdir ve mahalle adları genellikle loncaların adları ile anılmaya başlanmıştır.

Adapazarı, XIX. yüzyıl içinde gerek nüfusu, gerekse kapladığı alan itibariyle kasaba görünümünü almıştır. Özellikle bu yüzyılda bölgeye ve çevresindeki ovaya yerleştirilen muhacirlerin yetiştirdiği çeşitli zirai ürünlerin pazarlandığı bir ticarî hizmet merkezi olarak gelişmiştir. 1899 yılında ise Haydarpaşa-Ankara Demiryolu'ndan Arifiye'ye ayrılan 9 km.lik bir hattın Adapazarı'na ulaşması, kentin gelişmesini daha da hızlandırmıştır. Ayrıca İzmit-Geyve-Mudurnu üzerinden Ankara'ya giden yolun terk edilerek, Ankara yolu'nun Adapazarı'ndan geçmesi de bu gelişme hızını kamçulamıştır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 18).

Adapazarı'nda II. Meşrutiyetin ilânı döneminde kayda değer bir olay yoktur. Sakarya, Milli Mücadele yıllarında 25 Mart 1921'de Yunan işgaline uğramış ve aynı yılın 21 Haziranında geri alınmıştır. Kuvâ-yı Milliye direnişine karşılık olarak bazı örgütler, işgalci kuvvetlere destek vermiş ve çetecilik baş göstermiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra İstanbul'dan Bolu'ya kadar olan mevkide Osmanlı idaresinin de

zayıflamasıyla birlikte İtilaf Devletleri'nin işgali altında bulunan Ermeni ve Rum çeteleriyle, asker kaçakları asayişini bozmaya başlamışlardır. İşgal kuvvetleri milli mücadeleye karşılık olarak bu çete ve grupları destekleyip kışkırtmışlardır.

“Kocaeli-Adapazarı yöresinde faaliyet gösteren işbirlikçi çetelerin sayısı oldukça fazlaydı ve bunların çoğu daha önce çabanlık, bakkallık, değirmencilik, arabacılık yaptıkları için bölgede rahat hareket ediyor ve kimin varlıklı olduğunu, kimin el konacak malı olduğunu iyi biliyorlardı” (Öçalan, 2004: 20).

Milli Mücadeleye katılımının artmasıyla birlikte İngilizler, Kuvâ-yı Milliyye'yi ve destekleyenleri kafir sayan sahte fetvalar çıkartarak Adapazarı, Hendek ve Düzedeki bozguncuları isyana sevk etmişlerdir. Bu isyan 3 ay içinde Batı cephesi komutanı Ali Fuat Cebesoy tarafından bastırılmıştır.

İnönü savaşları sırasında ise Batı cephesi birliklerinin güneye kaydırılması üzerine Yunanlılar bölgeyi tekrar işgal etmişlerdir. Kırkpınar, Sapanca ve Adapazarı işgal edilmiştir. 21 Haziran 1921'de Sakarya tekrar Yunan işgalinden kurtarılmıştır.

Bölge nüfusunun hızlı artması göçler nedeniyledir. Anadolu'ya yapılan göçlerin hikâyesini, 1683 Viyana Kuşatması'nın sonucu olan Karlofça Anlaşması'na kadar götürmek mümkündür. Osmanlıların Rumeli, Akdeniz ve Kafkasya'daki yenilgileri ve toprak kayıpları, Türk ve Müslüman unsurların dalga dalga göçlerine zemin hazırlamıştır. XIX. ve 20. yüzyılda göçler daha da artmıştır. Göç olayları, hem göçmenler hem de devlet açısından birçok idarî, sosyal ve ekonomik problemler meydana getirmesine rağmen zamanla yerli halkla kaynaşma gerçekleşmiştir. Göçlerle ilgili olan aşağıdaki paragraf bu konuda daha aydınlatıcı olacaktır.

“Bölgeye ilk göçler Kırım'ın kaybedilmesiyle olmuştur. 1806 - 1812 ve 1828- 1829 Osmanlı-Rus savaşları sonunda bölgeye yapılan göçlerden sonra 1851 yılında Kırım'dan göç eden Tatarlar; 1855-1864 yılları arasında Rumeli'den; Kafkas mücahidi Şeyh Şamil yenilgisi ve Rusları sürgünü ile 1864-1866 yılları arasında Kafkasya'dan gelen Çerkezler, Gürcüler ve Abazalar; 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında ve sonrasında Rumeli ve Balkanlar'dan, doğuda ise Kafkaslardan göç etmek zorunda kalan muhacirlerden bir kısmı, İzmit ve Adapazarı dolaylarına yerleşmiştir” (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 19).

Adapazarı ve havalisinde, Osmanlıların ilk zamanlarından büyük göçlere kadar yaşamış olan yörükler, göçerler, obalar, cemaatler, aşiretler çok kalabalık nüfus teşkil etmişlerdir. Bunlar:

“Karatekeli, Kaymaz, Yağmurlu, Kerameddinli, Kınıklı, Kuşali, Küçük, Ozanlar, Sarıcalı, Salur, Sinanoğlu, Sipahiler, Şeyhler, Darıcı, Taraklı, Dokurculu, Türkmenli, Yıvalılar, Yörükler, Başlar, Firuzlu, Karaaliler, Karayurdular, Pehlivanlılar, Ahadlu, Ükyazılı, Altuntaşlı, Arablı, Avdanlı, Badıllı, Çarığıkuru, Dünderli, Elvanbeyli, Gençli, İkizceli, Karapürçekli ve Duraklılardır” (Konukçu, 1994: 37).

Kısaca toparlarsak, asıl ahalisi manav ismiyle bilinen ve kökleri ilk Türk fatihlerine kadar uzanan yerlilerdir. Rumeli göçmenleri, Kafkasya ve Karadeniz göçmenleri, Ermeniler, Rumlar, Museviler ve Doğulular da geri kalanını oluşturur.

Adapazarı’nda Türkler, Rumlar ve Ermeniler bir arada ticaret yapmışlardır. Çoğunlukla Ermeniler Geyve, İznik, Armaş (Akmeşe) gibi yerlerden, Rumlar Geyve, Akhisar, Lefke, İznik ve Bolu taraflarından gelmişlerdir. Pazarın kuzey kesimine Rumlar ve Ermeniler, merkez ve güney kesimine ise Türkler yerleşmişlerdir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 19).

Sakarya ilinin merkezi olan Adapazarı’nın Bithynia, Roma ve Bizans dönemlerindeki durumu karanlıktır. Sakarya nehri ve kollarının düzensiz akışlı olmaları, sık sık yatak değiştirmeleri, ovanın büyük bir kısmının orman ve çalılıklarla kaplı olması nedeniyle 16. yüzyıla kadar önemli yerleşim birimi olamayan Adapazarı, başta Ada ve Ada köyü adı verilen bir pazar olarak Konur Alp tarafından “Tığcılar Karyesi” adıyla kurulmuştur. Bu köyün şehrin bu günkü Tığcılar mahallesinin kapladığı alana tekabül ettiği sanılmaktadır. Pazar yerine doğudan gelenler Sakarya’yı, batıdan gelenler ise Çark Suyunu aşmak mecburiyetinde kaldığından pazar yerinin sularla çevrili bir intiba uyandırması nedeniyle buraya “ada” adının yakıştırılmasına sebep olmuştur. Halk arasında hâlâ Ada olarak ifade edilmektedir (Tuncel, 1988: 354).

“XIX. yüzyılın ilk yarısında Adapazarı, İzmit sancağının sapanca kazasına bağlı küçük bir köydür. Hem Sapanca gölü kıyısında bir sayfiye yeri, hem yol güzergâhında hem de tasarruf merkezlerinin yanı başında olması sebebiyle Sapanca daha revaçtadır. Taraklı, Akyazı (Konurapa), Geyve ve Hendek de Adapazarı’na göre daha bilinen, tanınan yerlerdir. Adapazarı’nın gelişmesi Tanzimat ve sonrasında olmuştur” (Öçalan, 2004: 19).

1849-1897'deki idari bölünüşten bir yıl sonra Adapazarı kazası gündeme gelmiştir. O dönemde Sapanca, Akyazı ve Hendek buraya bağlanmıştır. 1913'e gelindiğinde Adapazarı büyücek bir kaza görünümündedir. Merkez dışında Akyazı, Karasu, Sapanca ve Hendek nahiyeleri vardır (Konukçu, 1992: 36).

Adapazarı'nın pazar yeri olması zamanla burayı ticari bir merkez haline getirmiştir. Kara ve demiryolunun sağladığı imkânlarla daha da büyümüştür. Adapazarı 1536'da köy, 1646'da nahiye, Sapanca kazasının bir nahiyesi olan Akyazı'ya bağlanarak 1658'de tekrar köy, 1692'de kaza, 1701'de Sapanca'ya bağlı bir köy, 1742'de nahiye, 1837'de İzmit'e bağlı bir ilçedir.

“1 Aralık 1954'te Kocaeli'den ayrılarak merkezi Adapazarı olmak üzere Sakarya ili kurulmuştur. Merkez ilçeyle birlikte 13 ilçe, 41 belediye ve 470 köy olmak üzere 510 yerleşim biriminden oluşmaktadır” (Yedi Renk Yedi İklim Sakarya, 2004: 38).

3. Sakarya'nın Coğrafyası

Sakarya ili, Marmara bölgesinin kuzeydoğu köşesinde yer alan yörede bulunur. Sakarya ili topraklarının izdüşüm alanı 4.821 km², gerçek alanı ise 5.015 km²'dir. İl toprakları coğrafi değerler bakımından, 29 derece 57 dakika- 30 derece 53 dakika doğu boylamları ile 40 derece 17 dakika- 41 derece 13 dakika kuzey enlemleri arasında yer alır. İl topraklarının şekli, güneyden kuzeye doğru bir dikdörtgene benzer.

Sakarya'nın doğudaki sınırını Bolu'nun Göynük, Mudurnu ilçeleri ile Düzce ili ve Düzce'nin Akçakoca ilçesi, batıdaki sınırını Kocaeli'nin Kandıra, merkez ve Gölcük ilçeleri, güneydeki sınırını Bilecik'in Gölpazarı ve Osmaneli ilçeleri, kuzeydeki sınırını ise Karadeniz oluşturur.

3.1. Yüzey Şekilleri

İlin merkezi konumunda bulunan Adapazarı, Akova diye bilinen düzlükte, Sakarya havzasının aşağı kısmındadır. Doğudan Çamdağı, güney ve güneydoğudan Samanlı dağları, kuzeyden Karadeniz ile sınırlanan Sakarya ilinin, batıdan belirgin bir doğal sınırı yoktur. Sakarya vadisinin Kocaeli Platosu ve İzmit Körfezi'nin doğusuna uzanan çöküntü alanı ilin bu alanına girer.

Yüzey şekilleri sade bir özellik gösteren il, kuzeyindeki tepelik alanlar, ortada Adapazarı Ovası veya Akova diye anılan düzlük ve güneyindeki engebeli topraklardan oluşur. İl güneyden kuzeye uzanarak Karadeniz'e açılır.

Sakarya, üçüncü zamanın sonları ile dördüncü zamanın başlarında oluşmuştur. Bu jeolojik zamanda ortaya çıkan kıvrılma ve kırılma hareketleri sonucu Trakya güneye doğru, Kocaeli Yarımadası da kuzeye doğru farklı yönlerde çarpılmıştır. Şiddetli çarpılma sonucunda Sakarya il alanı Karadeniz'e doğru eğim kazanmıştır. Sakarya ırmağının İç Batı Anadolu platolarından taşıdığı maddeler il alanında yığılarak alüvyal ve kolüvyal ovalar oluşturmuştur (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 41).

3.1.1. Dağlar

Köroğlu dağlarının batı uzantısını oluşturan *Samanlı dağları*, Hendek, Akyazı ve Sapanca Gölü'nün güneyinde kalan bölgeyi tamamen kaplar ve İzmit Körfezi'yle Gemlik Körfezi arasını doldurur. Pek yüksek olmayan *Samanlı dağları*, kuzeyde Adapazarı ovasına, güneyde Pamukova'ya doğru alçalarak sokulur. 1467 m. yüksekliği olan *Karadağ* ile 1543 m. yüksekliği ile ilin en yüksek dağı olan *Keremali dağı* ilin diğer doruklarıdır.

Akçakoca ve Bolu dağlarının batıya doğru uzantısı durumunda bulunan *Çamdağı* yine bu bölgededir. Dağın yükseltisi 880m.dir. Bu yükselti doğuya doğru artarken kuzeye gidildikçe azalır.

Düzce ilinden sonra Akçakoca ve Bolu dağları, ufak ufak tepecikler şeklinde kendilerini gösterirler. İlin kuzeybatı ve batısında ise çok sayıda tepe bulunmakla birlikte yükselteleri fazla değildir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 42).

3.1.2. Platolar

Sakarya'da yeryüzü şekillerinin dağılımında platolar önemli bir yer kaplar. İl alanının yüzde 44,3'nü oluşturan platoların en önemlisi *Kocaeli platosudur*. 3. zamanın sonlarıyla 4. zamanın başlarında oluşmuştur. Tektonik hareketler sonucunda kırılma ve kıvrılmalar meydana gelmiş ve yarımada kuzeye doğru çarpılmıştır. Buna bağlı olarak bölgedeki sular Karadeniz'e boşalırlar.

Diğer platolar, Samanlı dağlarıyla Çamdağı kütlelerinin Hendek, Akyazı ve Sapanca'ya doğru uzanan kesimlerinde yer almaktadırlar. Bunlar; Akyazı-Hendek arasında *Çiğdem, Turnalı ve Gındıra platolarıyla Keremali platosudur*. Akyazı'nın kuzeyinde *Acelle ve Karagöl*, Geyve yöresinde ise *Katırözü, Soğucak, Çataldağ, Çataltepe ve Ziyarettepe platolarıdır* (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 43, 44).

3.1.3. Vadiler

Aşağı Sakarya havzasında yer alan vadiler, önemli yeryüzü şekilleridir. 3. zamanda ortaya çıkan yoğun yükselme, kırılma ve kıvrılmalar nedeniyle akarsular, çöküntü alanları arasındaki eşiklerde derin vadiler açmıştır. Vadi tabanlarının yükselteleri genellikle düşük olduğundan akarsuların akış hızları düşüktür. Buna bağlı olarak vadi tabanına yığılmalar artmış, geniş ve verimli ovalar oluşmuştur. İldeki en önemli vadi *Sakarya vadisidir*. Sakarya vadisi doğudan batıya doğru geniş bir yay çizer.

Cambaz Boğazı'ndan sonra genişlemeye başlayan vadinin tabanında Pamukova oluşmuştur. Geyve Boğazı'nda uzun ve derin bir oluk çizen vadi, ileride genişler ve Akova'yı oluşturur. Akova'dan sonra Karadeniz'e doğru devam eden Sakarya vadisi çok sayıda vadi ile birleşerek denize açılır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 44).

3.1.4. Ovalar

Bir adı da Adapazarı ovası olan *Akova*, yaklaşık 600 km² genişliğiyle Marmara bölgesinin en büyük alüvyal ovasıdır. Ovanın oluşumunda akarsuların yanında tektonik hareketler de etkili olmuştur. Doğuda Keremali dağının eteklerine kadar uzanan Akova, Sapanca Gölü ile Adapazarı'nın doğusunda yer alır. Kalın bir alüvyon tabakayla kaplı olduğundan çok verimli bir ovadır. Ovayı Sakarya ırmağı ile Mudurnu çayı sulamaktadır.

İldeki ikinci büyük tarım alanı *Pamukova*'dır. Adapazarı ovasına göre yüksektir. Taban suyu ise Akova'ya göre düşüktür.

Akova'nın kuzeyinde yer alan *Söğütlü ovası* ilin en çukur tarım alanıdır. Taban suyunun yüzeye çıkması ve Sakarya nehri taşkınları nedeniyle ovanın bazı kısımları sazlık ve bataklık durumundadır. Bu nedenle Söğütlü ovasında drenaj çalışmaları

yapılmıştır. Ovanın kimi yerlerinde taban suyu düzeyi düşürülerek bataklıklar kurutulma yoluna gidilmiş ve topraklar tarıma elverişli hale getirilmeye çalışılmıştır.

İlde özellikle Sakarya boylarında irili ufaklı birçok ova vardır. Bunlar alüvyonlarla kaplı olduklarından verimleri yüksektir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 44, 45).

3.1.5. Akarsular

İlin en önemli akarsuyu *Sakarya nehri*'dir. Eskişehir'in Çifteler ilçesi yakınlarından doğan Sakarya ırmağı, kollarıyla birlikte 720 km uzunluğa sahiptir. Sakarya ili sınırları içindeki toplam uzunluğu ise 159,5 km.dir. Göksu ve Göynük çayı kendisine karışan nehir, Geyve boğazını geçerek Akova'ya ulaşır. Sakarya'nın şehir merkezinin 4 km doğusundan geçen Sakarya nehri, Çark suyunu da alarak Karasu'nun Yenimahalle semtinden Karadeniz'e dökülür. Denize doğru herhangi bir çıkıntı meydana getirmez. Üzerinde Sarıyar ve Gökçekaya barajları bulunan nehrin, Adapazarı ovasında birkaç kez yatak değiştirdiği sanılmaktadır.

Sapanca Gölü'nün fazla sularını akıtan *Çark suyu*, Seyifler köyü yakınında Sakarya nehrine karışır. Uzunluğu 45 km.dir.

Uzunluğu 34 km olan *Dinsiz çayı*, Hendek sınırı yakınındaki Şark Beynevit köyü civarından doğarak Akyazı, Hendek ve merkez ilçe sınırlarının birleştiği yerde Mudurnu çayına katılır.

Dokurcun yakınlarında il sınırlarına giren *Mudurnu çayı* 65 km.dir. Zaman zaman taşkınlar yapan ve bataklıklar oluşturan çay, ıslah çalışmalarıyla zararsız hale getirilmiştir.

Uzunluğu 33 km. olan *Darıçayır deresi* etrafındaki küçük derecikleri de aldıktan sonra Tuzla yakınında Sakarya nehrine katılır.

Uzunluğu 30 km. olan *Maden deresi* Hendek yakınındaki Çataltepe'den doğar ve Karasu ilçesinin doğusundan Karadeniz'e dökülür.

Uzunluğu 29 km. olan *Karaçay deresi* Geyve ilçesinin doğusundaki Mancarlı yöresinden doğar, Karasular mevkiinde Sakarya ırmağına katılır.

Geyve'nin kuzeybatısındaki Eskiyaıyla yöresinden doğan *Akçay deresi*, etrafındaki dereleri de kendisine kattıktan sonra Adliye köyü kenarından Sakarya ırmağına katılır.

Kandıra ilçesinden doğan *Yırtmaç Deresi* Karasu sınırındaki Acarlar Gölü'ne dökülür.

Alabaşlar köyü yakınından doğup, Kandıra Kaynarca sınırını çizerek akan *Değirmendere*, Kaynarca'nın kuzeyinde Karaboğaz yöresinden Karadeniz'e dökülür.

Sapanca gölüne de irili ufaklı birçok dere dökülmektedir. Bunlardan en önemlisi *İstanbul deresidir*. *Mahmudiye* ve *Kurtköy dereleri* yazın kururlar. Bu dereler gölün su seviyesinin yükselmesine katkı sağladıkları gibi, sürükledikleri alüvyonlarla da bugünkü Sapanca'nın bulunduğu arazinin oluşmasını sağlamışlardır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 45, 46, 47).

3.1.6. Göller

Üçüncü zamanın sonu ile dördüncü zamanın başında oluşan Sakarya şehrinde kırılma ve kıvrılmalar nedeniyle pek çok göl oluşmuştur. Bu tektonik kökenli göllerin yanı sıra Sakarya ırmağı tarafından taşınan alüvyonların yığılması ile oluşmuş göller de mevcuttur. Bu göllerin suları genellikle tatlıdır. Yükselteleri ile derinlikleri pek fazla değildir

İlin en önemli gölü *Sapanca gölü*'dür. Adapazarı ovasını İzmit körfezi oluşuna birleştiren uzun çukurun doğu yarısında yer alan tatlı su gölüdür. Havzası 252 km² dir. Yüzölçümü 47 km²'dir. Doğu-batı uzunluğu 17 km'dir. Kuzey-güney genişliği 5 km olup yüzeyin denizden yüksekliği 31 m'dir. En derin yeri 61 m'dir. Fazla suyunu Çark suyu vasıtasıyla akıtan göl, ismini güneyindeki ilçeden alır.

İl merkezinin 7-8 km kuzeybatısında yer alan *Gökçeören gölü* 25 hektarlık alan kaplar. Pek derin olmayan göl, yağmur ve kaynak sularıyla beslendiğinden kış ve bahar döneminde yükselmekte, yazın ise çekilmektedir.

İlin 7-8 km kuzeydoğusunda yer alan *Poyrazlar gölü*, yanındaki köy nedeniyle bu ismi almıştır. Sakarya ırmağının eski yatağında oluşmuştur. Oldukça derin olan gölün diğer ismi *Teke gölü*dür. Sakarya ırmağı, taşıdığı vakitler fazla sularını Kapaklı Barajı'ndan bu göle boşaltır. Aynı zamanda göl, sızıntı yoluyla Sakarya nehrinden beslenir.

Poyrazlar gölü'nün 15 km kadar kuzeybatısında 3 km aralıkla yer alan iki küçük gölden batıdakinin ismi ise *Taşkısıık gölü* denir. Göl, dipten kaynayan kaynak suyla beslenir.

Adapazarı'na 12 km uzaklıkta bulunan *Küçük Akgöl*, Karasu yolu üzerindedir.

Karasu yolu üzerinde Koyunağılı köyünden ayrılan yol sapağında yer alan diğeri bir göl *Büyük Akgöl*'dür.

Son değineceğimiz *Acarlar Gölü*'dür. Karadeniz'e 700 metre uzaklığı bulunan gölün etrafı dişbudak ormanıyla çevrilidir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 47, 48, 49).

3.1.7. Kaynak Suları

Sakarya kaynak ve maden suları açısından da zengin bir ildir. Kuzuluk Maden Suyu, Şerefiye Kaynak Suyu, Kristal Kaynak Suyu, Kardelen Kaynak Suyu, Reşadiye Kaynak Suyu, Mahmudiye Kaynak Suyu, Memnuniye Kaynak Suyu, Çamdağı Kaynak Suyu

Kuzuluk Kaplıcası, Çökek Kaplıcası, Acı Su, Ilıca Köy İçmecesesi, Kil Hamamı bunlardan bazılarıdır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 50).

Denizden ırmağa, gölden kaplıcaya, yayladan vadiye kadar doğanın sunduğı tüm zenginlikleri barındıran bir yer olarak Sakarya, Marmara Bölgesine ve tüm Türkiye'ye hitap edecek kadar çeşitli bir doğal varlığa sahiptir.

3.2. İklim ve Bitki Örtüsü

Sakarya'nın iklimi Marmara Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi iklim tipleri arasında bir geçiş özelliğı gösterir. Nemli bir havaya sahiptir. Güneydeki dağlık kesim dışında kışlar genellikle ılık, yazlar ise sıcak geçer. Yıllık ortalama nem oranı yüzde 71.7'dir. Hemen hemen her mevsim yağış alan Adapazarı, en fazla yağışı bahar döneminde alır. Yağışlı gün sayısı ortalama 116.2 gündür. Yıllık yağış miktarı 813 mm'dir. Merkezde ortalama kar yağışlı gün sayısı 7.7'dir.

Rüzgarlar genellikle kuzeydoğudan poyraz, kuzeybatıdan da karayel olarak eser. Zaman zaman güneyden esen lodos sıcaklığın artmasına neden olur.

Doğal bitki örtüsü açısından oldukça zengin olan Sakarya ili, güre ve nemcil ormanlarla kaplıdır. Fakat tarla açma ve yeni yerleşmeler kurma gibi amaçlarla bu orman aslı

şeklini yitirmiş ve geçen yüzyıllarda “ağaç denizi” olarak tasvir edilen bu ormanların büyük bölümü ortadan kaldırılmıştır. Kıyı şeridinde bunların yerini çok yerde yalancı maki toplulukları almıştır. Kayın, gürgen, kavak, kestane, ıhlamur, çınar, meşe ve akçaağaç başlıca ağaç türlerini oluşturur. Bazı bölgelerde ise dişbudak, kızılağaç ve karaağaca rastlanır.

Çayırlar ve dağ otlakları dışında dağların etekleri böğürtlen, kocayemiş ve kermes meşesi olan çeşitli makilerle kaplıdır (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 50).

Sakarya önemli tarım alanlarından biridir. Başta mısır olmak üzere her türlü tahıl yetişir. Yörede tarım alanlarının üçte ikisinden fazlası tahıl ekimine ayrılmıştır. Tahıla ayrılan alanların % 62’sini mısır tarlaları kaplar. Mısır ekiminin en yaygın olduğu iller; Karasu, Akyazı ve Hendek’tir. Yörenin önemli toprak ürünleri patates ve şekerpancarıdır. Tütün ekimi ise Hendek ilçesinde yaygındır. Son yıllarda ayçiçeği ekimi de yaygınlaşmıştır.

Sakarya’da meyvecilik de gelişmiştir. Ağaç sayısı ve üretim bakımından birinci sırada fındık, ikinci sırada elma gelir (Tuncel, 2005: 5).

3.3. Diğer Alanlar

Sakarya’da **hayvancılık** alanında büyük baş hayvancılıkla uğraşılmaktadır. Özellikle sığırcılık ve dana besiciliği önemlidir. Arıcılık oldukça yaygındır. İpek böcekçiliği geçmişteki önemini kaybetse de önemli bir yer tutar. Balıkçılık Karadeniz kıyısında, göllerde ve akarsularda yapılır. Sakarya nehri ağzında sınırlı ölçüde havyar da üretilir

Yöre hem demiryolu hem de karayolu ağı açısından gelişmiştir. Fakat bütün olanaklara karşılık **turizm** fazla gelişmemiştir. Başlıca turistik kuruluşlar, göl turizmi (Sapanca), kıyı turizmi (Karasu, Kocaeli) ile kaplıca turizmi (Akyazı) ile ilgilidir.

1954 yılına kadar çevresinde patates, tahıl, baklagiller, yağlı tohumlar (başta ayçiçeği olmak üzere) çeşitli sebze ve meyve yetiştirilen sahanın tarımsal ticaret merkezi olan Adapazarı, bu dönemden sonra **sanayi** alanında da atılım yapmaya başlamıştır. Eskiden mevcut D.D.Y.’na ait vagon fabrikasına şeker, deri, nebati yağ, traktör, sabun, nişasta, kimya, un, tuğla, kereste, çeşitli montaj, otomobil lastiği ... gibi sanayi kolları da

eklenerek, bu konudaki çeşitlilik sağlanmıştır. Geleneksel sanayi kolu olan ipek sanayi ise gerilemiştir (Tuncel, 2005: 5).

Sakarya'da çeşitli **madenler** çıkmakla birlikte, büyük çoğunluğu işletmeye açılmamıştır. Saptanmış maden alanları; bakır, kurşun, maden kömürü, çinko ve manganez, altın, nikel, amyant, kükürt, titan ve talk madenidir. Ayrıca simli kurşun ve demir yatakları da saptanmıştır. Üretimi Roma dönemine kadar uzanan mermer yatakları da anılmaya değer madenlerdir. Mermer yatakları merkez, Akyazı ve Sapanca ilçelerindedir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 51).

Nüfus yoğunluğu, elverişli şartların da etkisiyle Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katıdır. Tabii bunda göçlerin çok büyük etkisi vardır.

Adapazarı şehri, çeşitli tarihlerde önemli **yangınlar** ve **yer sarsıntıları** (1943 ve 1967'de olduğu gibi) ile harap olduktan sonra bazı mahalle ve çarşıları yeniden kurulmuş ve şehrin eski görünümü de değişmiştir. Şehir genel itibarıyla kuzey-güney doğrultulu bir cadde etrafında gelişmiştir. Şehir 1967 yılında bir deprem geçirmiştir; fakat yine yer altı su seviyesinin yüzeye yakın alüvyonlu gevşek zeminde kurulmaya devam etmiştir. Bu nedenle 1999 depreminin etkileri büyük olmuştur. Bugün ise zemin açısında daha sağlam olan kuzeyde yeni yapılanmasına devam etmektedir.

1999 depreminden sonra ilin statüsünde de değişiklik yaşanmıştır. Ferizli ve Söğütli ilçelerinin merkezleri, Adapazarı belediyesinin sınırları içine alarak, Adapazarı Büyük Şehir statüsüne kavuşturulmuştur. Şehir 2000 yılındaki nüfus sayımında (303.989) Türkiye'nin 18., Marmara bölgesinin ise üçüncü büyük şehridir (Tuncel, 2005: 8).

4. Sakarya'nın İlçeleri

4.1. Adapazarı

İlin merkez ilçesidir. Bugünkü Tıgçılar Mahallesi'nin bulunduğu yerde Ada veya Ada Köy ismiyle XVI. yüzyılda kurulmuştur. (Konukçu, 2005: 35) 1646 yılında nahiye, 1837'de ilçe olan Adapazarı, 22 Haziran 1954 tarihli Kanunla Kocaeli ilinden ayrılarak bağımsız il statüsü kazanan Sakarya ilinin merkez ilçesi olmuştur. 1868'de belediye

teşkilatı kurulmuştur. Yüzölçümü 645 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 31 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 55).

4.2. Akyazı

Romalılar zamanına kadar inen bir geçmişe sahiptir. Demetrium ile aynı yer olduğu ileri sürülmektedir. Kerem-Ali dağının eteğinde yer alır. Osmanlı'nın bu bölgede ilk ele geçirdiği yerdir. Konur Alp tarafından idare edilmiştir. Ak ve yazı kelimelerinden meydana gelir. Yazı, eski Türkçe'de "yayla" anlamındadır. XIV. yüzyıla kadar önemli bir geçiş yolu üzerindedir. Ormanlarıyla meşhurdur. Orhan Gazi, Süleyman Paşa vakıfları vardır. Ova ve yaylalarına Yörükler yerleşmişlerdir. Koyun kültürüyle ilgili olan kuzuluk yerleşimi aynı zamanda sıcak su kaynağıyla meşhurdur (Konukçu, 2005: 38).

1944 yılında Kocaeli iline bağlı müstakil bir ilçeyken, 1954 yılında Sakarya iline bağlanmıştır. 1941 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 29 km'dir. Yüzölçümü 654 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 43 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 61).

4.3. Ferizli

Asıl adı Firuzlu olan Ferizli, Sakarya nehri ile Yavaş Su arasındaki düzlükte kurulan ilçedir. Von Diest, "Firusli" şeklinde yazar. Eski Türkmen yerleşmelerindedir (Konukçu, 2005: 38).

1990 yılında bağımsız bir ilçe olarak Sakarya iline bağlanmıştır. 1973 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 22 km'dir. Yüzölçümü 208 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 50 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 63).

4.4. Geyve

Bizans dönemindeki ismi Kabia olan Geyve, Sakarya'nın doğusunda yer alan tarihi bir kasabadır. XVI. yüzyılda yolun buradan geçirilmesi buranın önemini daha da artırmıştır. Bir aralar Kocaeli'ye bağlı kalmıştır. Tapu Tahrir defterlerindeki akarsu isimleri şunlardır: Semiz Suyu, Nehr-i Sakarı, Karaçay, Göynük Suyu, Çay, Kara Pınar, Pınarcık, Üveyik Pınarı, Dede Pınarı, Tekür Pınarı/Umur Bey deresi. Kışlak ve yaylak

olarak kullanılan yerler de Yaylak-1 Eğrice, Yaylak-1 Kurıca, Gölçük, Yaylak-1 Körüklü, Karye-i Yaylak, Yayla, Kışlak-1 Ayvalu, Kışlak-1 Kirasiye, Kışlak-1 Karateke.

Osmanlı döneminde Konuralp, Akça Koca ve Süleyman Paşa gibi önemli gazilerin yönetiminde bulunmuştur. Sakarya il olmadan önce Kocaeli'ye bağlı bir kazadır. Milli Mücadele döneminde hizmetleri geçen Ali Fuat Paşa'nın isminin verildiği yer buradadır. Geyve ilçesi 1839 tarihinde ilçe olmuştur. 1939'da belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 35 km'dir. Yüzölçümü 780 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 80 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 65).

4.5.Hendek

Sakarya'nın doğusunda Düzce ili ile sınır olan ildir. Yeni cadde üzerinde bulunmasından dolayı çevre köylerin toplandığı yer olmuştur. Bu nedenle "Han Dağı" Pazarı denmiştir. Hendek ismi de zamanla Han – Dağ'dan türetilmiştir. Köprülü Mehmed Paşa buranın ilerlemesine büyük katkılarda bulunmuştur. XIX. yüzyılda Kafkasya'dan gelen göçmenler yörede ve merkeze yakın yerlerde yerleşmişlerdir. Yol güzergâhında olduğundan hanları hep dolu olmuştur (Konukçu, 2005: 41, 42).

Cumhuriyetten önce kaza olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Kocaeli iline bağlı bir ilçe iken 1954 yılında Sakarya'nın vilayet olmasıyla birlikte bu ile bağlı bir ilçe olmuştur. 1907 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 32 km'dir. Yüzölçümü 581 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 175 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 69).

4.6. Karapürçek

Eski Akyazı yolu üzerindedir. Adapazarı, Geyve, Taraklı ve Akyazı ile çevrilidir. "Belgelerde nâm-ı diğer Bayram Dede" diye geçer. Bayram Dede buranın isimlendirilmesinde rol oynamıştır. Türkmen kökenlidir.

Pirinç ekimi yaygındır. Köy halindeyken ahalişi Sakarya köprüsünün tamiri ile görevlidir. Karapürçek ile Taraklı arasında Âb-Sâfi diye bir kazadan bahsedilir (Konukçu, 2005: 42).

Akyazı ilçesine bağlı bir nahiye iken 1991 yılında ilçe olmuştur. 1973 yılında da belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 23 km'dir. Yüzölçümü 127 km²

olan ilçenin denizden yüksekliği 150 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 73).

4.7. Karasu

Sakarya'nın kuzeydeki, Sakarya nehrinin doğusunda, denizden biraz içeride kalan ilçesidir. Karadeniz kenarındaki ilk Yörük yerleşmesi olarak göze çarpar. İncirli, İncürlü, İnci(r)li diye tanınmaktadır. Eskiden yörede çok miktarda incir ağacı vardır. Denizcilik ve gemi yapımıyla uğraşmışlardır.

Karasu adı, yakınındaki Karagöl de denilen bir su birikintisinden gelmektedir. İlçe zamanla dışarıdan gelen göçlerle kalabalıklaşmıştır. Kocaali ve Kuyumcu köyleri de bu nedenle büyümüştür. Kocaali, eskiden beri kışlak yeridir. Odun ve kömür ticareti ile uğraşan ahalisinin Melenagzı ile teması vardır. 15 Şubat 1954'te Karasu'ya bağlı nahiye haline getirilmiştir. Sakarya nehri Karasu'nun batısından delta halinde denize dökülür. Anadolu'nun kuzeyindeki üç önemli ve büyük deltadan biridir (Konukçu, 2005: 43).

1933 yılında ilçe olmuştur. Aynı yıl belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 51 km'dir. Yüzölçümü 410 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 20 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 71).

4.8. Kaynarca

Kaynamak fiilinden türemiş bir kelimedir. Oflak ve Baba Dağları arasında, Kandıra-Adapazarı yolu üzerindedir (Konukçu, 2005: 43).

1959 yılında ilçe olmuş, 1966 yılında da Sakarya iline bağlanmıştır. 1960 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 35 km'dir. Yüzölçümü 360 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 50 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 75).

4.9. Pamukova

Geyve-İznik, Geyve-Bilecik yolu üzerinde, düz alanda kurulmuş, tarihî bir yöredir. Hisar'ı nedeniyle Ak-Hisar diye de bilinir. Osmanlı Beyliğinin Sakarya boylarında ilk ele geçirdiği kalelerdendir. Şimdiki Pamukova, buranın iki km kadar batısında kalır.

XIV. yüzyıldan sonra Mekece ismi kullanılmıştır. Mekece ismi Osmanlı kaynaklarında “Mekece”, Arap gezgini İbn Battuta’da ise “Mekeca”dır. Bu ismin Meke-ce/Meke-ci şeklinde bir kuş ismi (Meke) olabileceği kaynaklarda ifade edilmektedir. (Konukçu, 2005: 44)

1987 yılında ilçe olmuştur. 1946’da belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 40 km’dir. Yüzölçümü 293 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 100 m’dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 79).

4.10. Sapanca

Tarih boyunca önemli geçiş yollarından biri olmuştur. XVI. yüzyıl belgelerinde “Karye-i Âyân nâm-ı diğer Sabancı” kaydından, kurulan yerleşim yerinin iki isimle Ayân ve Sabancı diye geçtiği ifade edilmektedir. İsmi hemen yanından yükselen dağın Roma dönemindeki ismi olan Sophon’dan, Evliya Çelebi ise İzmitli bir kocanın ormanı açarak saban sürdüğü için aldığından kaynaklarda bahsedilmektedir. Katib Çelebi ise, Sapanca’yı gölün kenarında, düz bir alanda, orman içinde, suru olmayan kasaba olarak anlatır. Sapanca, genelde kaza olarak asırlarca durumunu korumuştur. Demir yolunun Sapanca’dan geçmesiyle kasaba daha da önem kazanmıştır. Kafkasya’dan gelen göçmenler kasaba ve köylerde yerleştirilmişlerdir. Çerkes, Gürcü ve Lazlar arasında dönem dönem çekişmeler de olmuştur (Konukçu, 2005: 45).

19 Haziran 1957’de kaza haline gelmiştir. 1923 yılında da belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 17 km’dir. Yüzölçümü 140 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 30 m’dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 81).

4.11. Söğütlü

Sakarya’nın yeni ilçelerinden biri de Söğütlü’dür. Ruscuk’tan gelen göçmenlerle köy daha da büyümüştür. İsmi, yörenin tabii bitkisi olan söğüt adından kaynaklanmaktadır (Konukçu, 2005: 46).

1990 yılında ilçe olmuştur. 1956 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 18 km’dir. Yüzölçümü 141 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 31 m’dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 83).

4.12. Taraklı

Eski adı Dablis'tir. İstanbul-Ankara yolu üzerinde Geyve'den sonra yer alır. XIV. yüzyıldaki adı "Tarakcı", "Taraklı" ve "Yenice"dir. Bazen ise her iki isim beraber kullanılmış ve Taraklı Yenicesi denmiştir. Osman Gazi döneminde akınlar olmuş, fakat tam olarak Süleyman Paşa döneminde gerçekleştirilmiş ve Kocaeli'ne bağlanmıştır. Tarak ve kaşık yapımında usta insanlar yetişmiştir. İstanbul pazarında şimşirden yapılmış kaşıkları meşhurdur. O nedenle taraklı ismini aldığı söylenmektedir. Buraya yerleşen Yörüklerin Kıpçak asıllı Taraklı boyundan oldukları da kaynaklarda geçmektedir. Taraklı tarihte Bolu'ya ve Ankara'ya giden yollar üzerindedir. Tarihi evleri ile dikkat çeker. Yaylaları meşhurdur (Konukçu, 2005: 46).

Taraklı ilçesi 1987 yılında ilçe olmuştur. 1954 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İl merkezine uzaklığı 65 km'dir. Yüzölçümü 334 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 450 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 85).

4.13. Kocaali

İlçe arazileri dağlık ve ovalık olmak üzere iki ana bölümden meydana gelir. İlçe merkezi, doğusu ve batısı dar vadilerle kesilen ve denize meyilli olan bir yükselti üzerine kurulmuştur. İlçenin yüzölçümü 282 km² olup ortalama yükselti 20 metredir.

İlçenin kuzeyinde Kardeniz, doğusunda Akçakoca, güneyinde Düzce, Cumaova, Hendek, batısında Karasu ilçesi yer alır. 1988 yılında ilçe olan Kocaali; 2 belediye, 1 bucak ve 27 köyden oluşmaktadır.

Arazilerin engebeli olması, taban ve düz arazilerin bulunmaması ve bol yağış alması nedeniyle bölgede fındık tarımı gelişmiştir.

5. Sakarya'da Türk Yerleşimi Ve Yerleşim Yerleri İsimlerine Yansıması

Bizans devrinde Sakarya bölgesinde Maryandenos toplumu yaşamıştır. Bölgeye ilk Türk yerleşimi İznik'e kadar ilerleyen Selçuklu Devleti ile ortaya çıkmıştır. Fakat 1. Haçlı Seferi ile bu sonuçsuz kalmıştır. XII. yüzyıl boyunca Bytinya sınırlarından batıya ve kuzeye geçemeyen Türk yerleşimi 1220 yılında başlayan Moğol istilasıyla Bytinya

bölgesine girmeye başlamıştır. Bizans devletinin aldığı bütün tedbirlere rağmen Türkler 1280 yıllarına doğru Sakarya'nın doğu kıyılarını ele geçirmişlerdir. Osmanlı'dan önce bu bölgede Türk yerleşimi Candaroğlu Beyliği'nden Umur Han Beyle başlamıştır.

1298 tarihinden itibaren Osmanlı Devleti bu bölgeye yönelik fetihlere başlamıştır. Osman Bey ve ardından Orhan Bey'in yaptığı fetihler bölgeyi yerleşime açmıştır. Sakarya bölgesinde Türk yerleşimi, Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında göçebe ağırlıklı bir yapı göstermiş; fakat Türklerin zamanla ziraatla uğraşmaya başlamasıyla küçük yerleşim yerleri kurulmuştur. Yerleşik hayata geçirmek için devlet de buralarda vakıf hizmetlerine ağırlık vermiştir.

Osmanlı Devleti'nin bu bölgeye hakimiyetinin başlamasıyla Akyazı, Geyve, Hendek ve Taraklı ilçeleri yerleşik ve göçebe Türk kitleleri için cazip hale gelmiştir. Akova'nın güneyi ile doğusundaki engebeli alanlarda boy isimleriyle köyler kurulmuştur. Köy isimleriyle kurulan boy teşkilatları şunlardır: Afşar, Kızık ve Kayı boyu Taraklı'da, Bayat boyu Geyve'de yerleşmiştir. (Geyve'de Bayat köyü vardır.)

Sakarya yöresi büyük ölçüde Bolu yörüklerinin göçleri ile beslenmiştir. Bolu yörük cemaatleri arasında bulunan Sofular, Rasuller, Soğanlu, Süleymanlar, Yahyalar ve Karapürçek topluluklarına XVI. yüzyıldan sonra Sakarya bölgesinde de rastlanılmıştır.

XVI. yüzyıldan sonra yerleşik hayatı asıl hayat tarzı haline getiren Türkmenler, Akova'nın doğusunda ve güneyindeki dağlık bölgelerde köy yerleşimleri oluşturmaya başlamışlardır. Çiçeklü, İncülü, Haydarlu, Kuyumcalu gibi oymak adlarıyla Oğuz köyleri kurulmuştur (Demir, 2005: 97-103).

Osmanlı kaynaklarından, Yörük ve Türkmenlerle ilgili ad taşıyan çok sayıda oymak, aşiret ve cemaatin Sakarya ve çevresinde yaşamış olduğunu tespit etmekteyiz. Bunlar, Akçaşehirli, Altıntaşlı, Armudlulu, Atmacalı, Bıçakçılı, Cihanşahlı, Davuldu, Dengizlü, Dünderlu, Elvanbeğlü, Eskicelu, Gezerlü, Hafirlü, Hüseyünlü, Hacıyakublu, Karabürceklü, Karamanlı, Kızılkoyunlu, Kaşıkçılı, Kurtlu, Mahmudlu, Mürselli, Ozanlı, Pehlivanlı, Umurbeğlü, Sipahili, Sümerlü, Şeyhbozanlu, Taraklılu ve Yuvalardır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere hayvancılıkla meşgul olan Manav halk yerleşik hayata geçince ziaatle uğraşmıştır.

Özellikle bazı eski köy isimleri özellikle Oğuz ve Türk boylarına ait adlar taşırlar. Buna göre Adapazarı merkeze bağlı Emirler köyü ile Geyve ilçesine bağlı Bayat köyü yirmi dört oğuz boyundan birinin adıdır. Emirler köyü, Eymür köyünün isminin değişmesinden meydana gelmiştir. Karasu'ya bağlı Yuvalıdere köyünün isminin Yıva boyu ile ilgili olması muhtemeldir. Merkeze bağlı Karaman köyü Salur boyuna bağlı Türkmen aşiretinden Karamanlıların iskanıyla kurulmuş olmalıdır. Akyazı ve Geyve'ye bağlı Dodurga köyleri Oğuzların Dodurga boyunun iskanıyla kurulmuştur. Akyazı'ya bağlı Gökçeler köyü Gökçeli cemaatinin, Merkeze bağlı Sarıcalar köyü Sarıcalı cemaatinin, Geyve'ye bağlı Hüseyinli köyü Hüseyinli cemaatinin, Hendek'e bağlı Sofular köyü Sofular cemaatinin, yine Hendek'e bağlı Şeyhler köyü Şeyhler cemaatinin, Söğütlü'ye bağlı Karateke köyü Karakeçili Yörüklerinin, Taraklı ilçesi ise taraklı cemaatinin iskanıyla kurulmuş olduğu belirtilmiştir.

Manavların yaşadıkları Sakarya ve çevresindeki yerleşim yerleri adları onların kurucuları olan Türkmen boy ve oymakları hakkında bize ışık tutar.

“Çünkü Türkmenler yeni yerleştikleri bölgelerde genellikle kendi boy ve oymak adını, yahut Türkistan ve Azerbaycan'daki bir yer adını, yahut totem adı olarak hafızalarda silik şekilde olan bir ismi, yerleştikleri arazinin şekline veya yerleşme esnasındaki bir hadiseye istinaden ad olarak vermek suretiyle kendi kimliklerini ortaya koydular” (Yaşa, 2004: 217, 218).

Bu tarz isimlendirmeler Osmanlı'nın yükselme dönemine kadar devam etmiştir. Bir kısım köy ismi ise Osmanlı'nın zayıfladığı dönemde göçmenlerin yerleştiği köylere verilmiştir. Bu köyler genellikle Sakarya'nın ova kısımlarında yer alırlar ve Osmanlı Devleti'nin padişah ve devlet adamlarının isimlerini taşırlar. Örneğin, Selimiye, Ahmediye, Mahmudiye, Mecidiye, Muradiye ve Maksudiye gibi.

Adapazarı merkeze bağlı Bileciler, Budaklar, Çelebiler, Çerçiler, Çökekler, İlyaslar, İmamlar, Tavuklar, Poyrazlar, Rüstemler, Hacılar, Solaklar, Çubuklu, Elmalı; Akyazı'ya bağlı Yağcılar, Çengeller, Çıldırılar, Durmuşlar, Haydarlar, Yörükyeri, Türkorman, Yuvalak, Taşağıl; Geyve'ye bağlı Ceceler, Demirler, Kamışlı, Hacılar, Ahibaba, Umurbey; Pamukova'ya bağlı Ahiler, Ağaçcılar; Karasu'ya bağlı Manavpınarı, Resuller, Kızılıcak, Karapınar; Hendek'e bağlı Sofular, Yağbasan, Akarca, Paşaköy, Çakallık, Kurtköy ve Halaç köyleri bu adı taşıyan oymak, aşiret ve cemaatler tarafından kurulmuş olmalıdır.

Türk oymak, aşiret ve cemaatlerinin adını taşıyan bazı köylerin adları yakın zamanda değiştirilmiştir. Türkçaybaşı-Çaybaşı, Türkormanköy-Eskiormanköy, Çaylar-Yeniköy, Bolazlar-Gümüşoluk isimleriyle değiştirilmiştir. Çaylar, Türk oymaklarından birinin, Bolazlar ise ünlü Türk büyüklerinden birinin adıdır (Yaşa, 2004: 217-219).

Yerleşme tarihi çok eskilere uzanan Adapazarı'nın yerleşim yerleri adlarının çoğunluğunun Türkmen- Yörük toplulukların isimlerini aldıkları görülür.

Halkın dini inançlarının bir temsilcisi olan dervişler, askeri fetihlerle birlikte bu boş topraklara yerleştirilmişlerdir. Türkmenlerin Sakarya bölgesine yerleşmesinde bir meslek sahibi olan ahiler önemli rol oynamışlardır. Geyve'ye bağlı Ahibaba ve Pirler köyleri bunlara bağlı olarak verilen isimlerdir.

Türkmenler yazları yaylaklarda, kışları da kışlaklarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Akyazı'ya bağlı Güzlek ve Yörükyeri köyleri, Geyve ilçesine bağlı Sütalan ve Yaylak köyleri ile Hendek ilçesine bağlı Yağbasan köyleri, bu mevsimsel göçü yaşayan yerleşimlere örnek teşkil eder. Güzlek ve yaylak yerleşimlerine karşılık kışlak yerleşimleri Türkmen gruplarının asıl buldukları yerlerdir. Asıl ev ve eşyalar kışlaklarda bulunur. Kışlak yerleşimleri Akova'nın güneyinde ve doğusundaki dağ eteklerinde yaygınlık kazanmıştır. Buna Hendek ilçesine bağlı Hankışla ve Geyve ilçesine bağlı Kışlaçay yerleşimleri örnek verilebilir. Pazar yeri olarak gelişen köyler gelişme göstermiştir. Akyazı ilçesine bağlı Pazarköy ile cuma namazı ve pazar amaçlı toplanılan Camili köyü gibi.

Kışlak yerleşim yapılanması zamanla Karasu ve Kaynarca gibi kuzey bölgelere kaymıştır. Kaynarca'ya bağlı Küçük Kışla, Adapazarı'na bağlı Çaykışla ve Beylik Kışla köyleri gibi. Yine Adapazarı'nda Dernek Kırır, Alandüzü, Harman Tepe ve Karaman köyü kışlak yerleşim mevkileridir.

Adapazarı mahallelerini teşkil eden Tığcılar, Hasırcılar, Semerciler, Papuçcular, Yağcılar, Çıracılar şeklindeki mahalle isimleri Ada kazasının XIX. Yüzyılda hem ziraat, hem hayvancılıkla uğraşan Türkmen toplulukları için ziraat ve zanaat merkezli bir kasaba niteliğinde şehirleşme sürecine girdiğini gösterir (Demir, 2005: 103-106).

BÖLÜM 1: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ ANLAM İNCELEMESİ

1.1. Tabiata Ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları

1.1.1. Çevreyle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

1.1.1.1. Doğrultular

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında doğrultu ifade eden birçok yer adı geçmektedir. Bunlardan en çok göze çarpan doğrultu adları yukarı ve aşağı kelimeleridir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yukarı-aşağı kelimeleri aynı bölgedeki yerleşim yerlerinin farklılığını ya da ayrılma noktalarını belirtmek için kullanılmaktadır. Aşağı kelimesiyle doğrultu ifade yer adlarının çoğunun yukarı şekli de bulunmaktadır. Aşağı ve yukarı kelimeleriyle kurulan yerleşim yerleri adlarında bu doğrultu ifade eden kelimeler hep ilk kelime olarak yer almaktadır. Doğrultu ifade eden adlar daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir.

Aşağıçalıca	Yukarıçalıca
Aşağıçarığıkuru	Yukarıçarığıkuru
Aşağıdere	Yukarıdere
Aşağıkirazca	Yukarıkirazca
Aşağısarıköy	Yukarısarıköy
Yukarıbağlarbaşı	Yukarıgüvençler
Yukarıhüseyinşeyh	

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında doğrultu belirten adlardan olan baş kelimesi, kullanımı sık olan adlardandır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yaygın olmamakla birlikte baş kelimesine karşılık dip kelimesi de kullanılmıştır. Baş kelimesi, yukarı ve

aşığı kelimelerinde olduğu gibi yer aldığı kelime çiftinin başında değil, hep sonunda yer almıştır.

Açmabaşı

Gölbaşı

Botbaşı

Kayıkbaşı

Çayırbaşı

Köprübaşı

Eskibotbaşı

Kumbaşı

Kayabaşı

Kayadibi

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında bir şeyin başlangıcını ifade etmek için baş kelimesiyle birlikte ağız kelimesi de kullanılmıştır.

Dağazı

Yine Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen dip, alt, taban, çukur, zemin kelimeleri, bulunulan yerin alt taraflarda ve daha aşağılarda bulunduğunu belirtmeleri açısından kayda değer kelimelerdir. Bu kelimeler de genellikle ikinci kelime olarak yer almaktadırlar.

Beldibi

Kayaaltı

Çukurhan

Kayadibi

Çukurköy

Kuyudibi

Dip

Teketabanı

Güldibi

Zemin

Sakarya ili yerleşim yerleri adları arasında yön bildiren kelimelerden batı kelimesi hiç yer almamakta; fakat güney kelimesiyle, kuzey anlamına gelen kuz kelimesi yer adı olarak geçmektedir. Diğer doğrultu ifade eden kelimelere oranlandığında ise yön bildiren kuzey, güney, doğu kelimeleri miktar olarak az kullanılmıştır.

Civcivgüneyi

Kuzca

Doğu

Kuzkaya

Güney

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında aşağıda geçen merkez, iç, bel ve orta kelimeleri biraz daha çevresine göre ortada ve içeride bulunan yerler için kullanılan kelimelerdir.

Merkez

Merkezyeniköy

Ardıçbeli

Ortaköy

Alaniçi

Dereiçi

İçdedeler

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen aşağıdaki kelimeler ise yönle birlikte sınır kavramını da yansıtmaktadırlar.

Arka

Karşı

Basık

Köşe

Derin

Subendi

Dışdedeler

Sukeneri

1.1.1.2.Coğrafya Adları

Bilindiği üzere su ve dağ adları bazı dilbilimciler tarafından başlı başına bir bilim dalı olarak düşünülmele birlikte, bu adlar coğrafya adları içerisinde de değerlendirilebilmektedir.

1.1.1.2.1. Kaynağı Su Olan Adlar

Kaynağı su ve su ile ilgili olan yerleşim yerleri adları yerleşimin su ve su ile ilgili bir unsurun etrafında yer aldığı gösterir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında su ve su ile ilgili kelimeler bazen birinci, bazen ise ikinci kelime olarak yer almaktadırlar. Bu yerleşim yerleri adları, çevresinde bulunan suyun bulunma şekline göre değişik adlarla adlandırılmıştır. Su, çay, dere, pınar, göl isimleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında tabii şartların da etkisiyle olsa gerek fazla geçen yerleşim yerleri adlarıdır. Coğrafya adları coğrafi şartların etkisiyle daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yer almaktadırlar.

Su

Mekân olarak su ya da benzeri bir obje kenarında ya da yakınında bulunan yerleşim yeri su ile kurulan bir adla adlandırılmıştır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer alan genel anlamdaki su kelimesiyle kurulan yerleşim yerleri adları şunlardır:

Aksu	Soğuksu
Akarsu	Subatağı
Fındıksuyu	Subendi
Göksu	Suçatı
Göynüksuyu	Sukenarı
Karasu	

Çay

Yine mekân olarak akarsu çeşitlerinden çay kenarında ya da yakınında bulunan bir yerleşim yeri, çay ile kurulan bir adla adlandırılmıştır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çay kelimesi bazen ilk kelime bazen ise son kelime olarak yer almıştır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen, akarsu çeşitlerinden çayla ilgili yerleşim yerleri adları şunlardır:

Akçay	Doğançay
ÇaybaşıFuadiye	Eğriçay
Çaybaşıyeniköy	Kanlıçay
Çaykışla	Kışlaçay

Dere

Mevkii olarak dere kenarında ya da yakınında bulunan bir yerleşim yeri, dere ile kurulan bir adla adlandırılmıştır. Sakarya ili yerleşim yerleri adları içerisinde akarsu çeşitlerinden dereyle ilgili olanlar miktar olarak diğer coğrafya isimlerine oranla oldukça fazladır.

Altındere	Dereiçi
Aşağıdere	Dereköy
Bıçkıdere	Elmadere
Ceylandere	Karadere
Çıralıdere	Kurudere
Değirmendere	Limandere
Dere	Takatdere

Tokmaklıdere

Yukarıdere

Turnadere

Yuvalıdere

Yeşildere

Pınar

Mevkii olarak pınar kenarında ya da yakınında bulunan bir yerleşim yeri, pınar ile kurulan bir adla adlandırılmıştır. Akarsu çeşitlerinin hemen hemen hepsinde olduğu gibi pınar isimlerinde renklerle kalıplaşmanın yaygın oluşu göze çarpan en belirgin özelliklerdendir.

Akçapınar

Kırkpınar

Akpınar

Manavpınarı

Belpınarı

Pınarlı

Gürpınar

Şerbetpınarı

Karapınar

Yazlıkpınarı

Kestanepınarı

Göl

Bilindiği üzere Sakarya şehri göl bakımından zengin bir şehirdir. Bu zenginlik yerleşim yerleri adlarına da yansımıştır.

Akçağöl

Gölce

Akgöl

Gölkent

Gölbaşı

Gölköprü

Dere, ay gibi herhangi bir su çeşidi için kullanılan akar ve akan şekildeki yerleşim yerleri adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen diğerkelimeselerdir. Eşme ve eşme isimleri ise hemen hemen pınar kelimesiyle eşdeğertutulan kelimeselerdir.

Akan Kuruçeşme

Akar Eşme

Kaynağı su olan yerleşim yerleri adlarıyla ilgili diğerkelimeseler şunlardır:

ökekler (sulu çamur, bataklık) ağlayan

Karaçökek

Ada

Su ve karayla ilgili bir kavram olan ada kelimesi de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen adlardandır.

Ada Adatepe

Adapazarı

Sakarya ili yerleşim yerleri adları kaynağı dağ olan coğrafya adları açısından da çok zengindir. Su ve suyla ilgili yerleşim yerleri adlarında olduğı gibi yeryüzü şekilleriyle verilen adlar arasında da doğru orantı bulunmaktadır. Yerleşim yerinin çevresindeki ya da yakınındaki yeryüzü şekli yerleşim yerinin adlandırılmasında etkili olmuş ve Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının oluşmasını sağlamıştır.

1.1.1.2.2. Kaynağı Dağ Olan Adlar

Dağ

Bazen birinci bazen de ikinci kelime olarak yer alan dağ ismiyle kurulan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır.

Çakaldağ	Dağyoncalı
Dağağzı	Dağyoncalı
Dağdibi	Düzdağ
Dağyeniköy	Uludağ

Tepe

Yerleşim yerinin çevresinde ve ya yakınında tepe ya da tepeyle ilgili bir yeryüzü şeklinin bulunması yerleşim yerinin isimlendirilmesinin tepeyle ilgili olmasına neden olmuştur. Tepe ile kurulan isimlerde renklerle kalıplaşmanın fazla olduğu dikkat çekmektedir. Tepe ismiyle kurulan Sakarya yerleşim yerleri isimleri aşağıda sıralanmıştır:

Adatepe	Karteppe
Boztepe	Kırktepe
Camitepe	Örentepe
Çamtepe	Sivritepe
Esentepe	Tepe
Göktepe	Tepekum
Harmantepe	Tepetarla

Yeşiltepe

Kaya

Kaya kelimesiyle yapılan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında da tepe yeryüzü şekli ile yapılan yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi bir adlandırma söz konusudur. Miktar olarak tepe isminde olduğu gibi fazladır.

Akçakaya

Kayalarmahmudiye

Akkaya

Kayalarreşitbey

Ballıkaya

Kızılkaya

Çatalkaya

Kuzkaya

Kayaaltı

Sallıkaya

Kayabaşı

Yalpankaya

Kayacık

Yılanlıkaya

Kayadibi

Taş

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında taş kelimesi ile kurulan yerleşim yerleri adları şunlardır:

Aktaş

Taşlıgeçit

Dibektaş

Taşlık

Taşburun

Taşoluk

Taşkısığı

Taşyatak

Orman

Daha çok bitki örtüsü topluluğunu ifade eden orman kelimesiyle kurulan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Kavaklıorman

Uzuncaorman

Kızılcıkorman

Yeniormanköy

Kum

Şehrin denize kenarının bulunması kumla ilgili yerleşim yerleri adlarının oluşmasına sebep teşkil etmiştir.

Kumbaşı

Uzunkum

Kumköprü

Düz

Sakarya'da düz, ovalık alanlar geniş yer kaplamaktadır. İşte bu coğrafi yapı Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına yansımıştır.

Alandüzü

Uzundüz

Çıralıdüzü

Yer

Mekân kelimesiyle aynı anlamda kullanılan yer kelimesinin geçtiği yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer kelimesi düz kelimesinde olduğu gibi ikinci kelime olarak yer almaktadır.

Dedeyeri

Yörükyeri

Sarıyer

Ova

Ovaların oldukça fazla olduğu şehirde, ova geçen yerleşim yerleri adlarının olması kadar doğal bir şey yoktur. Sakarya yer adlarında yer alan ova ile oluşturulmuş yerleşim yerleri adları aşağıda verilmiştir:

Akova

Pamukova

Altınova

Yeşilova

Yazı

Ova anlamında kullanılan yazı kelimesiyle oluşturulan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Akyazı

Yazılı

Düzyazı

Çayır

Yerleşim yerinin çayırda ya da yakınında bulunması yerleşim yerine çayır ile kurulan bir yer adının verilmesine neden olmuştur.

Akçayır

Çayırbaşı

Yayla

Yaylalar, yaylak ve kışlak olarak yaşayan ve özellikle de hayvancılıkla uğraşan Türkmenlerin, yazları yaşadıkları ve hayvanlarından ürün aldıkları mekânlardır. Bu amaçla kullanılan mekânlar Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına yansımıştır.

Eskiyayla

Yaylak

Ufukyaylası

Yeniyayla

Kışla

Aşağıdaki kışla kelimeleri herhangi bir yapıyla ilgili düşünülebileceği gibi yazları yaşanan mekân için kullanılan yayla kelimesindeki gibi kışları yaşanan mekânlar için de kullanılmaktadır.

Çaykışla

Uzakkışla

Hacıkışla

Yenikışla

İnekçikışla

Zıngıkışla

Kışla

Türkbeylikışla

Küçükkışla

Diğer yerleşim yerleri adları aşağıda yer aldığı gibidir.

Akçukur

Aktarla

Alancuma

Koru

Korucuk

1.1.1.2.3. Başka Şehir Ya Da Mevkilerin Adları

Ad verme modalarının etkisi ve ideolojik düşünceler nedeniyle ya da orada yaşayanların etnik yapısına bağlı olarak son dönemlerde verilen isimlerdir. Bu adlar herkes tarafından bilinen yerleşim yerleri adlarıdır. Bu gruptaki isimlerin hepsi Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde isimleridirler.

Altay

Kıbrıs

Anadolu

Mesudiye

Anafartalar

Selanik

Ankara

Tarabya

Aral

Trabzon

Efes

Tuna

Girne

Vanlılar

1.1.1.3. Renk Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yerin ve çevresindeki unsurların renk özelliklerini belirten adlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Renk adları yerleşim yerleri adlarında genellikle birinci kelime olarak geçmektedir. Renk adlarıyla oluşturulan yerleşim yerleri adları daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yoğunluk arz etmektedir.

Ak

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında “ak” rengi çok geçen renklerdenidir. Yerleşim yerleri adlarında geçen ak kelimesi renk belirtmenin yanında güneyde bulunan yerler için kullanılan bir kelimedir. Anadolu’da kullanılan diğer yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi “ak” kelimesine rağmen “beyaz” kelimesi pek geçmemekte, sadece bir adet bulunmaktadır.

Akbalık	Akkum
Akballar	Akova
Akbaşı	Akpınar
Akçay	Akseki
Akçayır	Aksu
Akçukur	Aktarla
Akdoğan	Aktaş
Akgöl	Aktefek
Akkaya	Akyazı
Beyaz	

Ak rengine yakınlık arzeden, tam ak olmayan, ak gibi anlamları ihtiva eden “akça” renk adı da renklerle oluşturulan yerleşim yerleri adlarında dikkat çekmektedir. Akça renk adı Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında bazen başta bazen ise ortada yer almaktadır.

Akça	Akçakaya
Akçagöl	Akçapınar
Akçakamış	

Bayırakçaşehir

Düzakçaşehir

Boz

Açık toprak rengi olan ve çoğunlukla halk tarafından kullanılan “boz” rengi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında da karşımıza çıkmaktadır.

Bozören

Boztepe

Gök

“Gök” rengiyle oluşturulan yerleşim yerleri adları da çok geçen yerleşim yerleri adlarındandır. Ak renginin akça kullanımı olduğu gibi, gök renginin de gökçe şekli karşımıza çıkmaktadır.

Gök

Göksu

Gökçeler

Göktepe

Gökgöz

Kara

Kara rengi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında diğer tüm yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi en fazla geçen renk ismidir. Kara kelimesi bulunulan çevrenin ve nesnenin rengini belirtmekle birlikte kuzeyde kalan yerler için kullanılan, bir anlamda yön de tayin eden bir kelimedir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında da renklerin bu kullanılışı karşımıza çıkmaktadır. Karasu, Karaboğaz yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi. Renklerle oluşturulan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kara kelimesinin kullanılmasına rağmen siyah kelimesinin yer almaması dikkat çekicidir.

Kara	Karakamış
Karaağaç	Karaköy
Karabacak	Karalar
Karabaş	Karaman
Karabayı	Karamüezzinler
Karaboğaz	Karanlıkdere
Karaçalı	Karaoğlan
Karaçalılık	Karaosman
Karaçam	Karapelit
Karaçomaklar	Karapınar
Karaçökek	Karapürçek
Karadavutlu	Karasu
Karadere	Karateke
Karadiken	Karatoprak
Karagöz	

Ak ve gök renklerinde olduğu gibi kara renginin de karaca (karaya benzeyen, karaya yakın) kullanımı yine karşımıza çıkmaktadır.

Karaca	Karacaören
--------	------------

Kızıl

Kızıl rengi de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer alan renklerdenidir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kızıl rengi yer almasına rağmen kırmızı rengi geçmemektedir. Akça, karaca ve gökçe renkleri gibi kızıl renginin de kızılca şekli yer almaktadır.

Kızılcaali

Kızılcaaya

Kızılcaelma

Kızılcaelüm

Sarı

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sarı kelimesiyle yapılan yerleşim yerleri adları oldukça fazladır. Sarı rengiyle oluşturulan yerleşim yerleri adlarının büyük çoğunluğunun bizzat kişilerle ilgili olduğu göze çarpmaktadır.

Sarıahmetler

Sarıköy

Sarıbeyli

Sarıoğlu

Sarıcalar

Sarıyer

Sarıgazi

Yeşil

Yeşil rengiyle oluşturulan yerleşim yerleri adları genelde doğal çevreyle ilgili yerleşim yerleri adlarıdır.

Yeşil

Yeşilköy

Yeşildere

Yeşiller

Yeşiltepe

Yeşilyurt

Tek başına renk olarak kullanılmayan çakır rengi, özellikle kişilerin göz rengini belirtirken kullanılan bir kelimedir. Renk ismiyle oluşturulan lâkabın yer ismi olarak kullanılışını aşağıda görmekteyiz.

Çakıroğlu

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında son olarak ise birkaç rengin karışımı için kullanılan renkle ilgili yerleşim yeri adını verebiliriz.

Alaca

1.1.1.4. Evrenin İşleyişi İle İlgili Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında özellikle de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde isimlerinde, uzay ve uzay boşluğu ile ilgili adlar ve bunlar arasından da havanın durumunu ve konumunu belirleyen adlar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu tarz adların sokak, mahalle ve cadde adlarına verilmesi yakın döneme aittir. Güneş ve ay ile ilgili kelimeler oldukça fazladır. Bu grup altındaki adlar genellikle tek kelimelik adlardır.

Altınışik

Dolunay

Ay

Feza

Aydınlık

Gök

Aydoğan

Güneş

Cihan

Güneşler

Güneşli	Şafak
Işık	Ufuk
Kamer	Uzay
Sema	Yıldız

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yerin havanın durumunu, konumunu belirten adlardan rüzgâr çeşitleri ve soğukla ilgili olanlar aşağıda sıralanmıştır:

Ayaz	Esentepe
Esen	Poyraz
Esenköy	Poyrazlar
Yel	

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yerin havanın durumunu, konumunu belirten adlardan yağış çeşitleri ve yağmurla ilgili olanlar aşağıda sıralanmıştır. Bunlar, çoğunlukla tek kelimelik yerleşim yerleri adlarından oluşmaktadırlar.

Buhar	Sel
Bulut	Yağmur
Damla	Yıldırım
Duman	

1.1.1.5. Sayı Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adları verilirken sayılardan faydalanılmıştır. Sayılardan üç, beş ve kırk sayıları gibi halk tarafından uğuruna inanılan sayılardır. Bundan kaynaklı olsa gerek yerleşim yerleri adlarında bu sayılar sık zikredilmektedir. Sayılarla oluşturulan yerleşim yerleri adları birleşik kelime olarak yer almaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında iki sayı isminin ikizce şekli de bulunmaktadır. Sayı adları hem Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında hem de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında yer almaktadırlar.

İkiz

İkizcemüslim

İkizceosmaniye

Üç

Üçerenler

Üçevler

Üçoluk

Beş

Beşdeğirmen

Beşevler

Beşköprü

Otuziki

Otuzikievler

Kırk

Kırkpınar

1.1.1.6. Maden Ve Madenle İlgili Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adları verilirken o çevrede bulunan ya da herhangi bir nedenle alâkası bulunan maden ve madenle ilgili adlardan faydalanılmıştır. Maden ve madenle ilgili adlar daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir.

Maden

Genel anlamda maden ismiyle oluşturulan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Maden

Madenler

Altın

Altın ve gümüşle oluşturulan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Altındere

Altınoluk

Altınışık

Altınova

Gümüşoluk

Çelik

Çelik madeniyle oluşturulan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Çelikdere

Çelikler

Demir

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sayıca fazla geçen demir madeniyle ilgili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Demiraçma

Demirler

Demirkapı

Demiroğlu

Bakır

Bakır madeniyle ilgili Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Bakır

Bakırlı

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen diğer maden adları şunlardır:

Kömürlük

Tuzla

Tunç

1.1.1.7. Zaman Kavramıyla İlgili Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında zaman kavramıyla ilgili adlar da yer alır. Zaman kavramıyla ilgili adlar, daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yer almaktadır. Özellikle gün kavramını vurgulayan zaman adları sık geçmektedir.

Yenigün

Gündüzler

Geceler

Günhoşlar

Gündoğan

Cuma günü Müslüman halk için kutsiyeti olan bir gündür. Cuma namazı kılınan yerler kılınmayan yerlere göre Müslüman halk için daha cazip hale gelmiş ve zamanla bu yerler gelişmiştir. Vuku bulan gelişme, yerleşim yeri olmayı da beraberinde getirmiştir. Cuma kelimesinin kullanıldığı yerleşim yerleri adları şunlardır:

Alancuma

Cumalı

Gün, ay adları gibi mevsim adları da insan hayatında önemi olan süreçlerdir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında mevsimlerle ilgili kavramlar da yaygındır.

Bahar

Güz

Güzlek

Yazlık

Yazlıkpınarı

1.1.1.8. Vasıf İfade Eden Adlar

Bilindiği üzere sıfatla hemen hemen aynı anlama gelen vasıf isimleri varlıkların hususiyetlerini belirtirler. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında vasıf belirten çok fazla yer adı bulunmaktadır. Renk adları ve ebat belirten adlar gibi kimi başlıklar altındaki adlar da vasıf belirtmektedirler. Fakat bu başlık altında daha ziyade diğer gruplar altında ele alınmayan vasıf isimleri ele alınmıştır. Sakarya merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinde vasıf belirten adlar, genellikle tek kelimelik yerleşim yerleri adlarıdır. İlçe ve köy adları ise çoğunlukla tamlama şeklinde kurulan yerleşim yerleri adlarıdır.

Daha çok insan dışındaki canlı ve cansız varlıklar ve bazı kavramların vasıflarını belirten Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Acar	Eski
Açık	Güç
Atık	Gür
Ayrı	Hoş
Ayrık	İnce
Birleşik	Kare
Cici	Katı
Çil	Kesik
Çukur	Kırık
Dar	Kuru
Dik	Kuytu
Duru	Parlak
Düz	Sağlam
Eğri	Serin

Sırma	Yassı
Taşlık	Yeni
Yakın	Yumuk
Yanık	

Daha çok insanlar için kullanılan vasıf isimlerinden oluşan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Asil	Narin
Atak	Sakin
Bahtiyar	Şen
Çevik	Tetik
Dinç	Ünlü
Diri	Üstün
Doğru	Yağız
Emektar	Yaman
Genç	Yavaş
İyi	Yavuz
Kibar	Yiğit
Latif	Zarif
Mert	Zengin

Daha çok kendinde bulundurma, sahiplik ve bağılık ifade eden ve vasıflandırma anlamının ağır bastığı Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Askılı	Endamlı
Atılgan	Erdemli
Bağlı	Gönüllü
Başaklı	Hayırlı
Baygın	Heybetli
Benli	Kanmaz
Bezgin	Kaygan
Biçimli	Kepekli
Boylu	Kınalı
Canlı	Kırgın
Çakmaklı	Kulaklı
Çalımlı	Küpeli
Çıkmaz	Ovalı
Çiçekli	Paralı
Çubuklu	Sabırlı
Dağlı	Sevimli
Değerli	Solmaz
Döner	Sönmez
Durgun	Sulu
Efeli	Şanlı

Şanlı	Uğurlu
Taşkın	Uğurlu
Telli	Uygun
Tepeli	Yılgın
Turnalı	Yuvalı
Tükenmez	Zorlu

Niteledikleri ismin de yer aldığı vasıf isimlerinin geçtiği Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda yer almaktadır. Büyük çoğunluğunu ilçe ve köy isimlerinin oluşturduğu vasıf isimlerinden en fazla kullanılanları ise eski, yeni ve kuru kelimeleridir.

Acıelmalı	EskiKazımpaşa
Acıelmalık	Eskiköy
Çatalkaya	Eskiokul
Çatalköprü	Eskiyatak
Dönergeçit	Eskiyayla
Düzakçaşehir	Körsakarya
Düzdağ	Kuruçeşme
Düzyazı	Kurudere
Eğriçay	Kurudil
Eskibıçkı	Kurumeşe
Eskihal	Kutluata
Eskihendek	Merkezyeniköy

Sıraköy	Yassımezar
Sivritepe	Yenicami
Soğuksu	Yeniçam
Şirinevler	Yeniçarşı
Tokmaklıdere	Yenidoğan
Topağaç	Yenigün
Uludağ	Yenikışla
Uluyol	Yeniköy
Yalpankaya	Yeniormanköy
Yanıksayvant	Yeniyayla
Yassıgeçit	

1.1.1.9. Ebat Belirten Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adları verilirken ebat belirten kelimelerden oldukça yararlanılmıştır. Ebat belirten adlar daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yer almaktadır.

Aynı kelimenin büyük-küçük şeklindeki karşıt kullanımı, köylerin birbirinden ayrılması üzerine birine büyük, diğerine küçük denmesi nedeniyledir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının tümünde söz konusu olmamakla birlikte, büyük küçük kelimesinin zaman zaman karşıtlık oluşturacak şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Kısık kelimesi sanki büyük kelimesinin karşıtı olarak aynı kelime için kullanılmıştır. Yine bu ebat belirten adlar diğer adların önüne gelerek, niteleyici olarak göze çarpmaktadırlar.

Büyükesence	Büyükgeçit
Küçükesence	Kısıkgeçit

Büyükhataplı	Küçükhamam
Küçükhataplı	Küçükkaynarca
Büyükyanık	Küçükkışla
Güçücek	Küçüksaraçlı
Küçük	

Uzak-yakın adlarıyla kurulan yer adı pek fazla geçmemektedir.

Uzakkışla	Yakın
-----------	-------

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kısa-uzun karşıtlığı pek göze çarpmamaktadır. Kısa adıyla kurulan yer adı pek yer almamakla birlikte uzun adıyla kurulan yer adı belli miktarda bulunmaktadır. Bu da belki yerleşim yerleri adlarının verilişinde uzunluğun kısalığa oranla daha muteber görüldüğü ile ilgili olabilir.

Kısa	Uzun
Uzunalan	Uzundüz
Uzuncaorman	Uzunköy
Uzunçınar	Uzunkum

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında herhangi bir şeyin büyüklüğünü ifade etmek için büyük kelimesinin kullanımının yanında koca kelimesini de görmekteyiz. Fakat koca kelimesine karşılık ufak kelimesi yer almamaktadır.

Kocaali	Kocatöngel
---------	------------

Bir şeyin büyüklüğünü ifade eden ulu kelimesi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılmıştır.

Ulu

Uluyol

Uludağ

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında karşıtlarına göre azlık, darlık anlamlarını ihtiva eden yerleşim yerleri adlarının yanında biraz daha orta noktayı yansıtan yerleşim yerleri adları da kullanılmıştır. Tabiki bu kelimeler bu yerlerdeki coğrafi şekillerin ifadesidirler. Yeryüzü şekillerini yansıtırken ebatlarını da belirtirler.

Basık

Kısık

Dar

Orta

Darboğaz

Yarıca

Gür

Yassı

İnce

Yassıgeçit

Kare

Yassimezar

1.1.1.10. Boy Ve Topluluk Adları

Bilindiği üzere Türkmenlerle ilgili ad taşıyan çok sayıda oymak, aşiret ve cemaatin Sakarya ve çevresinde yaşamış olduğu bilinmektedir. Boy ve topluluk adları daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir. Fakat çok olmamakla birlikte Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde isimlerinde de yer almaktadırlar. Çeşitli kaynaklarda Türk oymak, aşiret ya da cemaatleri tarafından kurulduğu zikredilen Sakarya yerleşim yerleri aşağıda sıralanmıştır:

Ahibaba	Hallaçköy
Ahilar	Haydarlar
Akarca	Hüseyinli
Bayat	İlyaslar
Bileciler	İmamlar
Budaklar	Kamışlı
Ceceler	Karaman
Çakallık	Karapınar
Çelebiler	Karapürçek
Çengeller	Karateke
Çerçiler	Kaşıkcılar
Çıldırılar	Kızılıcık
Çiçekli	Kızılkoyunlu
Çökekler	Kurtbeyler
Çubuklu	Kurtköy
Demirler	Kurtlar
Dodurga	Kuyumculu
Durmuşlar	Manavpınarı
Elmalı	Ozanlar
Emirler	Paşaköy
Gökçeler	Pehlivan
Hacılar	Poyrazlar

Resuller	Tavuklar
Rüstemler	Umurbey
Sarıcalar	Yağbasan
Sipahi	Yağcılar
Sofular	Yahyalar
Solaklar	Yuva
Şeyhler	Yuvalar
Taraklı	Yuvalıdere
Taşagıl	Yuvalık

Türk ismiyle yapılan yerleşim yerleri adları, insanımızın aslını yansıtmaya biçiminden başka bir şey değildir. Dikkat edilirse Türk kelimesiyle oluşturulan yerleşim yerleri adları genel itibariyle üç kelimedenden oluşan yerleşim yerleri adlarıdır ve Türk kelimesi birinci kelime olarak yer almaktadır.

Türkbeylikışla	Türkmen
Türkçaybaşı	Türkormanköy
Türkçaykışla	

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen aşağıdaki yerleşim yerleri adları, devlet isimlerinden yola çıkılarak oluşturulmuş yerleşim yerleri adlarıdır.

Hunlar	Osmanlı
--------	---------

Sakarya'ya gelen Türkmenler uzun süre konar-göçer yaşantılarını sürdürmüşlerdir. Bu yaşam şekli de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına yansımıştır.

Yörükleri

Göçmen

1.2. Bitkilerle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

1.1.2.1. Çiçek Ve Çiçek İle İlgili Adlar

Çiçek ve çiçek ile ilgili adların hemen hemen tamamı Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarıdır. Bu adlar ad verme modalalarının etkisiyle son yıllarda verilen adlardır. Aşağıda yer alan yerleşim yerleri adlarının çoğu birkaç tane yerleşim yerinin adıdır. Sayı ve çeşit bakımından çok geçen çiçek adları genellikle tek kelimelik adlardır. Gül çiçek adı ise en fazla geçen çiçek adıdır.

Açelya	Güldeste
Akgül	Güldibi
Çiçek	Gülgün
Çiğdem	Gülistan
Fulya	Güller
Funda	Güllük
Gelincik	Hanımeli
Gonca	Kaktüs
Gül	Karanfil
Gülbağ	Kardelen
Gülce	Konca

Kulfallar (kulfal : mor zambak)	Papatya
Lale	Sümbül
Leylak	Sümbül
Manolya	Şebboy
Menekşe	Yasemin
Nergiz	Yonca
Orkide	Zambak
Ortanca	

1.1.2.2. Meyve Ve Meyve İle İlgili Adlar

Sakarya, meyveciliğin gelişmiş olduğu yerlerden biridir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen meyve isimleriyle yetiştirilen meyveler arasında bir paralellik söz konusudur. Hatta meyve isminin yerleşim yerleri adlarında geçme sıklığıyla meyvenin yetiştirme alanlarının genişliği arasında bile bir bağlantının olduğu muhakkaktır. Meyve adları daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir.

Elma, Armut, Üzüm

Elma Sakarya'da en yaygın yetiştirilen meyvelerden biridir. Armut ve üzümün de yetişme alanı geniştir. Yetiştirilen bu meyveler yerleşim yerleri adlarının verilmesinde ilham kaynağı olmuştur.

Acıelmalı	Elmalı
Acıelmalık	Kızılelma
Elmadere	

Armut

Armutlu

Kızılüzüm

Üzüm

Salkım

Kiraz, Vişne, Kızılcık

Yine Sakarya ili kirazın en fazla yetiştirildiği ve kızılcığın doğal olarak bulunduğu yerlerden biridir. Yine bu meyve adları yerleşim yerleri adlarının verilmesinde kaynak teşkil etmiştir.

Aşağıkirazca

Vişne

Kiraz

Kızılcık

Kirazlı

Kızılcıklı

Yukarıkirazca

Kızılcıkorman

Dut

Sakarya'nın bazı köylerinde duta bağlı olarak ipek böcekçiliği yetiştiriciliği yapıldığı bilinmektedir. Ekonomik bir faaliyet olarak da yapılan dut meyvesi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yerini almıştır.

Dutlar

Dutlu

Fındık

Fındık, şehrin kuzey ve kuzey doğusunda özellikle de Karadeniz'den göçenlerin en önemli uğraşısıdır. Bu ekonomik faaliyet yerleşim yerleri adlarına da yansımıştır

Fındık

Fındıklı

Fındıksuyu

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen çağla, kestane, töngele, pelit, çilek, nar ve zeytin Sakarya’da yetişen diğer meyvelerdir.

Çağla

Koğukpelit

Çilek

Limonlu

Çilekli

Meyve

Karapelit

Nar

Kestanepınarı

Zeytin

Kocatöngele

1.1.2.3. Ağaç Ve Ağaç İle İlgili Adlar

Sakarya şehri doğal bitki örtüsü bakımından çok zengindir. Bu zenginliğin yerleşim yerleri adlarına da yansıdığı görülmektedir. Ağaç adları daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir. Çoğunluğunu çam, çınar, kavak, meşe ile ilgili yerleşim yerleri adları oluşturmakla birlikte diğer ağaç isimleri de yer adı olarak kullanılmıştır.

Çam

Çamlı

Çamlık

Çamlıca

Çamtepe

Çamyolu

Yeniçam

Karaçam

Çınar

Çınar

Çınarlık

Çınardibi

Uzunçınar

Meşe

Kurumeşe

Meşeli

Meşe

Akasya

Karaağaç

Alağaç

Kavaklı

Ardıç

Selvi

Asma

Söğütlü

Defne

Şimşir

Filiz

Topağaç

Ihlamur

Yazılıgürgen

1.1.2.4. Tahıl Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilişinde tahıl adlarından faydalanılmıştır. Tahıl adları daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında geçmektedir.

Buğday	Ekinli
Buğdaylı	Pirinç
Darıçayı	Yulaflı

1.1.2.5. Sebze Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde çok olmasa da bölgede yetiştirilen sebze adlarından da yararlanılmıştır. Aşağıda yer alan bu sebzeler il ekonomisi açısından önemli sebzelerdir. Sebze adları hem Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında hem de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında yer almaktadırlar.

Kabaklar	Soğan Pazarı
Pancar	

1.1.2.6. Diğer Bitki Ve Bitki Parçaları İle İlgili Adlar

Daha önce de zikrettiğimiz üzere Sakarya'daki bitki çeşitliliği yerleşim yerleri adlarına yansımıştır. Su bakımından zengin bir şehir olan Sakarya, su bitkisi olan kamış ve sazın doğal ortam bulmasına olanak sağlamaktadır. Yaygın olarak yetişen bu bitkiler, daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında görülmektedir.

Akçakamış	Sarmaşık
Kamışlı	Saz
Karakamış	Sazlıdere

Üzüm bitkisinin yetiştirildiği bahçeler olan bağlar, şehir merkezinde ve ilçelerde özellikle de daha önceki yıllarda yaygınlık arzemiştir. Yine bu ekonomik faaliyet yerleşim yerleri adlarında kendini göstermiştir.

Bağlar	Bağlık
--------	--------

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde bitki parçaları da büyük oranda rol oynamıştır. Makilerin geniş yer kaplaması nedeniyle çalı ve diken kelimesi ile yapılan yerleşim yerleri adları yaygındır.

Çaltıcak (çaltı : çalı, diken)	Çubuklu
Diken	Dal
Karaçalı	Dallı
Karaçalılık	Karaçomaklar
Karadiken	Salkım
Budaklar	Yaprak

Sakarya ili yerleşim yerleri adları arasında doğal ortamda kendiliğinden yetişen bitkilerle ilgili yerleşim yerleri adları da yer alır.

Çimen	Dağyoncalı
-------	------------

Eğreltibayırı

Fideli

Daha çok ekonomik boyutu düşünülerek yetiştirilen bitkiler de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçmektedir.

Çay

Pamuk

Koza

Pamukova

1.1.3. Hayvanlarla İlgili Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde hayvan isimlerinden çok fazla yararlanılmıştır. Hayvan adları çoğunlukla Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında kullanılmakla birlikte Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında da yer almaktadır.

1.3.1. Kuş Adları

Hayvan isimlerinden kuş isimleri Sakarya yerleşim yerlerinin adlandırılmasında oldukça yararlanılan bir alan olmuştur. Görüntüleri ve sesleri bakımından cazip olan kuşlar Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yoğun olarak geçmiştir.

Bülbül

Kuş

Civcivgüneyi

Kuşça

Güvercin

Martı

Kanarya

Saka

Keklik

Serçe

Kumru

Turna

Turnadere

Sevimli, güzel öten kuşların yanında yırtıcı kuşlarla diğerleri de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yerlerini almışlardır.

Akdoğan

Doğancılar

Doğancı

Şahin

Doğancıl

Kartal

Kargalıhanbaba

Kargalıyeniköy

1.1.3.2. Evcil Hayvan Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen evcil hayvan isimlerinin hepsi küçükbaş hayvan isimleridir. Büyükbaş hayvan isimleriyle yer ismi pek yapılmamıştır. Küçükbaş hayvanlardan da kümes hayvanları, koyun ve keçi çeşitleri yer almaktadır. Kuş adlarından oluşan yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi çoğunlukla tek kelimelik yerleşim yerleri adlarıdır.

Arı

Koç

Horozlar

Kuzu

Horozlu

Kuzuluk

İnekçikışla

Tekeler

Karateke

Teketaban

Keçili

1.1.3.3. Evcil Olmayan Hayvan Adları

Su ürünlerinden en yaygın canlı olan balık Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçmektedir.

Akbalık

Balıklıhsaniye

Balık

Mercan

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yırtıcı hayvan isimleriyle birlikte diğer sevimli hayvanlar da yer almaktadır.

Ceylan

Kelebek

Ceylandere

Kurtbeyler

Çakallar

Kurtköy

Çakallık

Kurtlar

Kaplan

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında bir sürüngen olan yılanla kurulmuş bir yer ismi de kullanılmıştır.

Yılanlıkaya

1.2. İnsanlara Ve Topluluklara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları

1.2.1. Kişilerin Fiziksel Yaşayışı İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

1.2.1.1. Yapı Ve Yapıt Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çevredeki yapılara ilişkin adlar verme eğilimi yaygınlık arz etmektedir. Bu yapıların genelde herkesin ihtiyacını görmeye yönelik umumî yapılar olduğu dikkat çekmektedir. Yapı ve yapıt adları çoğunlukla Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında kullanılmakla birlikte Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında da yer almaktadır.

Değirmen

İnsanların temel gıdalarının üretildiği yapılar olan değirmenler günümüzde eski önemini kaybetmekle birlikte her dönem önemli olmuşlardır. Değirmenlere atfedilen bu değer Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kendini göstermiştir.

Beşdeğirmen

Değirmencik

Değirmen

Değirmendere

Köprü

Uğrak yerleri olan köprüler hemen hemen her dönem buldukları mekânları tarif etmek için kullanılmışlar ve buldukları yerlere adlarını vermişlerdir.

Beşköprü

Çatalköprü

Gölköprü

Kışla

Sakarya'daki kışla kelimeleri kışlanılan (Türkmenlerde kışın yaşanan) yerleri ifade etmekle birlikte daha çok yapılar için kullanılmışlardır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kışla kelimesi çok geçmiştir.

Çaykışla

Kışla

Hacıkışla

Türkbeylikışla

İncekışla

Türkçaykışla

İnekçikışla

Uzunkışla

Bir yol güzergâhı üzerinde bulunan şehirde, yolcuların konaklama ihtiyacını karşılamak için yapılan sıradan yapılarla bazı ünlü yapılar, o buldukları mekânın adlandırılmasında kullanılmışlardır.

Çobanyatağı

Lütfiyeköşk

Çukurhan

Saray

Han

Sarayköy

Hanlı

Umumî yapılar olan cami ve türbeler eskiden olduğu gibi günümüzde de çevrelerinin adlandırılmasında ya da tarif edilmesinde yararlanılan yapılar olmuşlardır.

Cami

Camili

Yenicami

Camitepe

Türbe

Türbeköy

Yine insanların temel ihtiyacını gidermeye yönelik yapılan çeşmeler ve pınarlar Sakarya yer adlandırmalarında dikkat çekmektedirler.

Çeşme

Pınar

Kızçeşmesi

Hamamlar da aynı çeşme isimleri gibi çevrelerine isim olmuş yapılardır.

Hamam

Küçükhamam

Geçmişleri ta Bizans dönemine kadar dayanan kale ve hisarlar buldukları yerlere ya da çevrelerine isim olmuş yapılardır.

Hisar

Kale

Hisarlık

Kızkalesi

Kadifekale

Geçmiş yıllarda da söz konusu olmakla birlikte, özellikle günümüzde gezmek, dinlenmek amaçlı mekânlarla ve çeşitli etkinliklerin yapıldığı mekânlar yer almaktadır. Bu mekânlar da çevrelerinin adlandırılmasında rol oynamaktadırlar.

Mesire

Park

Stad

Yine çeşitli sanayi kuruluşları ve diğer yapılar Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde rol oynayan yapılardır.

Ambarlı

Eser

Çardak

Gemi

Çark

Sanayi

Daraba

Tabakhane

Depo

Trafo

Vagon

1.2.1.2. Kurum Adları

İnsanların yaşamlarını kolaylaştıran kurumlar buldukları mekânın ve çevrelerinin tarif edilmesinde ve biraz da buna bağlı olarak isimlendirilmelerinde kullanılmışlardır. Bu kurum isimleri, genellikle Sakarya (merkez) mahalle, cadde ve sokak isimleridirler. Genellikle tek kelimedenden oluşan isimlerdir.

Adliye

Okul

Bankalar

Sigorta

Belediye

Üniversite

Eskiokul

Vagon

İtfaiye

Vakıf

Karakol

1.2.1.3. Eşya Ve Eşya İle İlgili Adlar

İnsan yaşamının vaz geçilmez unsurları olan eşya adları hem Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında hem de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında yer almaktadırlar.

1.2.1.3.1. Tarımda Kullanılan Adlar

Tarımın yoğun olarak yapıldığı Sakarya şehrinde, yerleşim yerleri adlarını vermede tarım aletlerinden de yararlanılmıştır.

Bıçer	Kanca
Çapa	Kancalar
Çengel	Nalköyü
Eskibıçkı	

1.2.1.3.2. Tekstil Ürünleri İle İlgili Adlar

Çok fazla olmasa da kişi kıyafetleri ve ev eşyalarından tekstil içerikli eşyalar Sakarya yerleşim yerlerinin adlandırılmasında yerini almıştır.

Başlık	Mutaflar (bir çeşit yaygı)
Hırka	Şal
İpek	Tül
Kemer	Yaşmak
Kilim	Yumak
Koza	

1.2.1.3.3. Askerlik İle İlgili Adlar

Savunmayla ilgili yerleşim yerleri adları çok fazla olmamakla birlikte Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer almıştır.

Gürz	Uçak
Kılıç	Yay
Martinler	

1.2.1.3.4. Ev Eşyaları İle İlgili Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında günlük yaşamda farklı zaman ve farklı alanlarda kullanılan eşyalar da yer almıştır.

Bağlama	Fener
Beşik	Hanyatak
Boncuk	Kantar
Çakmak	Mandal
Çark	Oluk
Çatal	Pul
Dibek	Tabak

1.2.1.4. Yiyecek Ve İçecek Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında içecek isimlerinden geleneksel olanları kullanılmıştır.

Ayran

Şerbet

Şerbetpınarı

Yiyecek isimlerinden genellikle üretimi yapılan bal, şeker, süt gibi temel gıdalar yer adı olarak kullanılmıştır.

Aşırlar

Bal

Ballıkaya

Sütalan

Çerez

Şeker

Çörek

Şekerler

İsabalı

Tatlı

Nişasta

1.2.2. Kişilerin Duygusal Yaşayışı İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

1.2.2.1. Din İle İlgili Adlar

Kişinin iç dünyasını ifade eden dinsel adlar verme eğilimi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında da görüldüğü üzere Anadolu insanı arasında çok yaygındır. Dinle ilgili adlar çoğunlukla Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında kullanılmakla birlikte Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında da yer almaktadır.

Hacı

İslamî inancın bir gereği olan hac vazifesi yerine getirildikten sonra, yerine getiren kişilerin isimlerine bir de (resmi bir tarafı bulunmamakla birlikte) hacı ismi

eklenmektedir. Belli bir önem atfedilen bu vazife Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında özellikle kişi isimleriyle birlikte çok miktarda kullanılmıştır.

Hacıaliler	Hacımustafalar
Hacıbayramlar	Hacıoğlu
Hacıkışla	Hacıosmanlar
Hacıköy	Hacırahim
Hacılar	Hacıramazanlar
Hacımbey	Hacısadık
Hacımercan	Hacıyakup
Hacımuharremler	

Toplumda dini açıdan saygı duyulan, gerek resmi gerek gayri resmi görevlerde bulunan kişilerin ünvanları ya da adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılmıştır.

Ahibaba	Müezzinler
Hocalar	Müftü
Hocaoğlu	Sofular
Hüseyinşeyh	Şahmelek
İmamlar	Şahvarmaz (Şeyhvarmaz)
Karamüezzinler	Şeyhköy
Mollaahmetler	Şeyhler
Mollaköy	Yukarıhüseyinşeyh

Ören

Tarihin eski dönemlerinde yaşamış medeniyetlerin izlerinin bulunduğu mekânların üzerinde ya da yakınında bulunan yerleşim yerleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında ören kelimesiyle karşımıza çıkmaktadır.

Ören

Örencik

Başören

Örentepe

Karacaören

Sakarya bölgesinde yaşamış tasavvuf ehlinde olan, ulu kişilerin yaşadığı veyahut kabirlerinin bulunduğu yerlerin isimleri yine Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında hayat bulmuştur.

Türbe

Türbeköy

Hayatta bulunmamalarına rağmen maneviyatlarıyla halkın yaşamında yer tutan uhrevî varlıklar Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçmektedir.

Erenler

Resuller

Hızır

Üçerenler

Pirler

Yine inançla ilgili çeşitli terimler ve mekân isimleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılmıştır.

Hicret	Kudüs
Kader	Oruçlu
Kevser	Selam

1.2.2.2. Çeşitli Kavramlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çok fazla olmasa da duygu ifade eden çeşitli kavramlar, özellikle de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde isimlerinde kullanılmıştır.

Çile	Kutlu
Dost	Özlem
Gurbet	Sevgi
Hayal	Şenlik
Huzur	Zerafet
Kader	

Sosyal mesaj içerikli adlar özellikle de son yıllardaki bilinçli şekilde yapılan ad verme modasıyla ilgili olmak üzere çoğunlukla Sakarya merkez sokak, mahalle ve cadde isimlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Barış	Hak
Cumhuriyet	Hür

Hürriyet	Millet
İstiklal	Savaş
Kahraman	Turan
Kurtuluş	Zafer

1.2.3. Kişilerin Kendi Varlıkları İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

1.2.3.1. Kişi Adları

Bilindiği üzere insanlara ad verilirken tür adlarından yararlanılmaktadır. İşte bizim kişi adları altında ele aldığımız adlar aslında bir tür adından kaynaklı ya da gerçekten tür adı olan yerleşim yerleri adlarıdır.

1.2.3.1.1.Genel Adlar

Bu grup altındaki adlar herkes tarafından bilinen, yaygın kullanılan kişi adlarıdır. Büyük çoğunluğu Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adları olarak kullanılmışlardır. Hemen hemen tamamı tek kelimelik adlardır. Aşağıdaki yerleşim yerleri adları yabancı kökenli kişi adlarıdır.

Adil	Cenap
Alemdar	Cihangir
Bahtiyar	Cihat
Barbaros	Derya
Burak	Dilber
Can	Dilşad
Cem	Elif
Cemre	Emel

Emir	Hazal
Emre	Hazer
Engin	Hicran
Ensar	Hilal
Erdem	İrem
Ergün	İrfan
Erkan	Kader
Erşen	Kadir
Evren	Kerem
Eyüp	Kerim
Fatih	Kevser
Fevziye	Kısmet
Fikret	Kubilay
Furkan	Kudret
Gülhan	Latif
Gülser	Levent
Gülseren	Mehtap
Gülşen	Melek
Hamza	Melik
Hande	Meral
Hasanfakı	Metin
Haşim	Muttalip
Hayrettin	Mürsel

Nadir	Suat
Nuriye	Sultan
Ömer	Şenel
Recai	Şener
Recep	Şükran
Refik	Şükriye
Ruşen	Şükriye
Saadet	Tahir
Salim	Yavuz
Sefa	Yunus
Selim	Yüksel
Sema	Zafer
Serap	Zarif
Serhat	Zuhal
Sinan	

Türkçe adlar özellikle Sakarya merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinde son yıllarda biraz da ad verme modalarının etkisiyle verilen adlardır.

Diğer kişi adları kaynaklı verilen yerleşim yerleri adlarında olduğu gibi tamamına yakını tek kelimelik yerleşim yerleri adlarıdır. Yine tamamına yakını tür adıdır.

Akgül	Akın
Akgün	Alev

Arda	Çiğdem
Aydın	Dilek
Aykut	Doğın
Aytekin	Duran
Ayvaz	Efe
Bahar	Egemen
Barçın	Fidan
Barış	Filiz
Başar	Gizem
Batur	Gökçe
Baysal	Gönül
Bedir	Güler
Belgin	Gültekin
Berna	Gündüz
Bilge	Güray
Bilgin	Gürbüz
Bulut	Gürcan
Burcu	İlkay
Cengiz	İmren
Çağlar	İpek
Çelik	Kahraman
Çetin	Köksal
Çiçek	Kurtuluş

Meltem	Serpil
Mercan	Sevil
Mert	Sevinç
Mutlu	Seyhan
Nazlı	Sezen
Nehir	Sezer
Neşe	Sırma
Nilgün	Songül
Nilüfer	Şafak
Olgun	Şirin
Oral	Taşkın
Orbay	Tayfun
Ömür	Tekin
Önder	Tuna
Öner	Tunç
Özal	Ufuk
Özden	Uğur
Özge	Uygar
Özgür	Ülkü
Özlem	Ünal
Seçkin	Volkan
Selin	Yağız
Selvi	Yağmur

Yalçın	Yıldırım
Yaprak	Yılmaz
Yaşar	Yiğit
Yener	

Tarihte ün yapmış, topluma hizmeti bulunmuş tanınmış kimselerin ya da o çevrede yaşayan, bilinen kişilerin isimleri, o yöreye ya da çevresindeki bir mekâna ad olarak verilmiştir. Aşağıdaki kişi adları da bu şekilde daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yerleşim yerleri adları olarak kullanılmışlardır.

Ahmediye	Memnuniye
Arifiye	Muradiye
Burhaniye	Muzafferiye
Caferiye	Nailiye
Fevziye	Nuriosmaniye
Halidiye	Nüzhetiye
İhsaniye	Reşadiye
İkbaliye	Salihîye
Kazimiye	Servetiye
Kemaliye	Süleymaniye
Mahmudiye	Şevketiye
Mecidiye	

1.2.3.1.2. Toplumda Hizmeti Bulunan Kişilerle İlgili Adlar

1.2.3.1.2.1 Meşhur Olan Kişilerle İlgili Adlar

İnsanlığa bir dönem faydalı olmuş, yaptıklarıyla tarih sayfalarında yer almış ve kendi dönemlerinde alanlarında önderlik etmiş kimselerin adları Sakarya ili yerleşim yerleri adları olarak kullanılmıştır. Bu grup altındaki isimler 7'den 70'e herkes tarafından bilinen şahsiyetlerdir. Daha çok Sakarya (merkez) mahalle, sokak ve cadde isimleridirler. Son yıllarda verilen yerleşim yerleri adlarıdır.

Adnan Menderes	Mehmet Akif Ersoy
Ahmed Yesevi	Mevlana
Akşemseddin	Mimar Sinan
Alifuatpaşa	Muallim Naci
Aşık Veysel	Namık Kemal
Doktor Sadık Ahmet	Necip Fazıl Kısakürek
Ertuğrul Gazi	Orhan Gazi
Fevzi Çakmak	Sait Faik
Hasan Tahsin	Sakar Baba
Hoca Ahmet Yesevi	Sokullu
İnönü	Yahya Kemal
Kanuni	Yunus Emre
Köprülü	Ziya Paşa
M. Zahit	Zübeyde Hanım
Mehmet Akif	

1.2.3.1.2.2. Sadece Bölge Halkı Tarafından Bilinen Kişilerle İlgili Adlar

Yaşadıkları dönem içerisinde doğdukları ya da yaşadıkları yere çeşitli alanlarda hizmeti bulunmuş kimselerin isimleri, o kimselerin unutulmalarını engellemek maksadıyla Sakarya yerleşim yerlerine isim olarak verilmiştir. Daha çok Sakarya merkez sokak ve cadde isimlerine verilen adlardır.

Ahmet Kirtepe	Hamit Bey
Dr. Kamil	Hamit Deniz
Dr. Nuri Bayar	Hesna Sunter
Enver Topcuoğlu	Mustafa Ocak
F. Sakallıoğlu	Ömer Başoğlu
Faruk Benli	Yaşar Yedekçi

Vatanları uğruna canlarını feda eden, başta PKK olmak üzere çeşitli nedenlerle şehit olan Sakaryalı askerler, isimleriyle yaşatılmak istendiği için Sakarya merkez sokak ve cadde isimlerine adları verilmiştir.

Şehit Adil Mutlu	Şehit Bilal Soybilgiç
Şehit Ahmet Akyol	Şehit C. Karaca
Şehit Ahmet İşçi	Şehit C. Özdemir
Şehit Ali Borinli	Şehit Ekrem Bayramoğlu
Şehit Ali Kaya	Şehit Fethi Akalın
Şehit Astsubay Yaşar Güller	Şehit İlhan Aras
Şehit Ayhan Aktaş	Şehit İsmail Şeremet

Şehit Kemal Durak	Şehit Mustafa Aytar
Şehit Kenan Şentürk	Şehit Mustafa Özen
Şehit M. Akyıldız	Şehit Muzaffer Çetin
Şehit Mehmet Karabaşoğlu	Şehit Naci Akar
Şehit Mehmet Öztürk	Şehit Osman Temiz
Şehit Mesut Kaplan	Şehit Salih
Şehit Metin Akkuş	Şehit Selçuk Esadoğlu
Şehit Musa Kılıç	Şehit Yasin Yüksel

1.2.3.1.3. Akrabalık İle İlgili Adlar

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında akrabalık ile ilgili adlar yer almıştır. En fazla geçen akrabalık kelimesi dede adıdır. İçdedeler ve Dışdedeler yerleşim yerleri adları ise karşıtlık oluşturacak şekilde kullanılmıştır.

Ceceler (ihtiyar, Hritiyan kadını)	Dışdedeler
Dedeler	İçdedeler
Dedeyeri	

Diğer yakınlık belirten yerleşim yerleri adları ise birinci derece yakınlığı ifade eden adlardır.

Annem	Bebek
Bacıköy	Dayı
Bala	Kardeş

Kızanlık

Yeğenler

Kızkalesi

1.2.3.2. Rütbe Ve Ünvan (Lâkap) Adları

Rütbe ve ünvan (lâkap) adları daha çok Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında yer almakla birlikte Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında da geçmektedir.

Ağa

Genellikle kişi adlarıyla beraber kullanılan ağa ismi saygı duyulan, sevilen kimselere yakıştırılan bir ünvandır. Ağa ismi verilenlerin, çeşitli yönlerden diğerlerine göre bir üstünlüğü olduğu düşünülür. Gerek bu üstünlüğü ifade etmek, gerekse bu ünvanı taşıyanların buldukları mekânda ağır basmaları nedeniyle Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında ağa ve ağa ismiyle kurulan yerleşim yerleri adları mevcuttur.

Ağa

Azizağa

Ağacık

Ömerağa

Arifağa

Yunusağa

Bey

Bey kelimesinin Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılışı hemen hemen ağa kelimesindeki gibidir. Fakat bey kelimesi güçle birlikte davranıştaki nezaketle bütünleşen yiğitliği de simgeler. Yine bu ünvana sahip kimselerin, çeşitli nedenlerle alâkalı oldukları yerleşimlere bu kimselerin isimleri yer adı olarak verilmiştir.

Bedilkadirbey	Hasanbey
Bediltahirbey	Hasanbey
Beykalfa	İlimbey
Beyler	Osmanbey
Demirbey	Safibey
Hacımbey	Süleymanbey
	Umurbey

Paşa

Paşa kelimesinin Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılışı da yine bey ve ağa kelimesinde olduğu gibidir. Özellikle devletle bağlantıyı ifade eden paşa kelimesi, o yerleşim yeri için askerî alanda çeşitli yararlılıkları bulunan kimselerin o yerleşim yerine isimlerinin verilmesiyle ilgilidir.

Alifuatpaşa	Kemalpaşa
Bekirpaşa	Paşa
Kazımpaşa	Paşalar

Sülâle anlamı belirten lâkap adlarından kişi isimlerine istinaden yapılan adlar aşağıda sıralanmıştır:

Celaller	Durmuşlar
Davutlar	Emirler
Delihüseyinler	Emrahlar

Habibler	Mahdumlar
Hacıbayramlar	Mansurlar
Hacımuharremler	Mollaahmetler
Hacımustafalar	Muharremler
Hacıramazanlar	Nasuhlar
Hayaller	Osmanlar
Haydarlar	Rüstemler
İlyaslar	Sariahmetler
Kadirler	Seferler
Kasımlar	Şahinler
Kemaller	Veyseller
Kurtbeyler	Yakupkalfallar

Sülâle anlamı belirten lâkap adlarından tür adlarına istinaden yapılan adlar aşağıda sıralanmıştır:

Ahılar	Çengeller
Alballar	Dadaşlar
Aşırlar (aşır:aşure)	Gaipler
Bağışlar	Gaziler
Beşler	Gebeşler
Çelebiler	Gırgırlar
Çelikler	Gökçeler

Günhoşlar	Saraçlar
Güvençler	Sarıcalar
Güzeller	Şaştılar
Hunlar	Şehitler
Karalar	Şekerler
Keşkekler	Şemenler
Kılavuzlar	Şükürler
Kırcalar	Tırmandılar
Kırcılar	Tömekler
Kurbanlar	Vanlılar
Madanlar	Yamanlar
Martinler	Yaraşlar
Mevcutlar	Yayalar
Pamuklar	Yazarlar
Potlar (pot : karışık)	Yeşiller
Reisler	

Saygınlık ifade eden ata kelimesi Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında kullanılmıştır.

Ata

Atalar

Renklerle ve ebat belirten kelimelerle yan yana gelen kimi isimlerin de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında lakaplaşabildiğini görmekteyiz.

Kızılcaali

Karaosman

Karaoğlan

Kocaali

Sarıgazi

Oğlu kelimesiyle yapılan ünvanlar eski dönemlerden beri kullanılagelmiştir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında da bu şekildeki ünvanlar karşımıza çıkmaktadır.

Bayramoğlu

Kuloğlu

Çakıroğlu

Sarıoğlu

Eğrioğlu

Sinanoğlu

Hacıoğlu

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında askerlikle ilgili ünvanlar da yer almıştır.

Er

Gazi

Mesleklerinde ehlileşen kişiler herhangi bir kurum ya da halk tarafından zamanla usta ünvanına lâıyık görülürler. İşte bu tarz ünvanlar Sakarya'da yer adı olarak geçmektedir.

Harunusta

Üstad

Usta

Belli bir başarının semeresi olan ünvanlar yine Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen yerleşim yerleri adlarıdır.

Kahraman

Pehlivan

1.2.3.3. Meslek Adları

Hem ziraat hem de hayvancılıkla uğraşan Türkmen toplulukları olarak, ziraat ve zanaat merkezli bir kasaba niteliğinde şehirleşme sürecine giren Sakarya, yerleşim yerleri adları bakımından meslek adlarınca çok zengindir. Bu meslek adlarının verildiği (özellikle Sakarya merkez) yerleşim yerleri adlarından mahalle adları adlandırılma tarihleri çok eskiye dayanan yerleşim yerleri adlarıdır. Meslek adları hem Sakarya merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında hem de Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarında geçmektedir.

Aşağıdaki Sakarya ili yerleşim yerleri adları şehrin ziraat alanındaki uğraşısını göstermesi açısından önemlidir.

Ağaçcılar	Kökçü
Bağcılar	Bezirci (bezir : keten tohumu)
Ekici (çiftçi)	Bezirciler
Bahçıvan	Bezirciler
Kesçi (kes: iri saman)	Tütüncü
Bostancı	Manavlar

Yine ilk başta belirttiğimiz gibi Sakarya şehri zanaat merkezli de kurulan bir şehirdir. Çeşitli madenlerin işlenmesi ya da halka ulaştırılması maksadıyla kurulan kimi işletmeler zamanla buldukları mekânların o meslekle adlandırılmasına neden olmuşlardır. Aşağıdaki yerleşim yerleri adları bunun en güzel örnekleridir.

Demirci	Kalaycı
Demirciler	Kazancı
Bakırcı	Kuyumculu
Lüleci	Çövenci(tencereci)

Yırtıcı bir kuş olan doğan yetiştiriciliği ve avcılık da Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer almıştır.

Avcı	Doğancı (doğan yetiştiren)
Avcılar	Doğancılar

Aşağıdaki Sakarya ili yerleşim yerleri adları, sanatın madende değil, toprak, tahta, kamyş ya da deride anlam bulup insanlara sunulmasıyla ilgili mesleklerle ilgili yerleşim yerleri adlarıdır.

Doğramacı	Küpçüler
Hasırcılar	Papuçcular
Kalburcu	Semerciler
Kaşıkcılar	Sepetçiler
Kıncılar	

İnsanların manevi ihtiyaçlarını gideren meslekler de her dönem var olmuş ve olacaktır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında bu meslek adları şunlardır:

Hatip

İmamlar

Müezzinler

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında Osmanlı dönemindeki adalet sisteminin temsilcisiyle ilgili adlar da yer almıştır.

Kadı

Kadılar

Kadıköy

Bilindiği üzere Türk toplumu savaşçı bir toplum yapısına sahiptir. Bu topraklara yerleşmede bu özelliklerinin rolü büyük olmuştur. Buna bağlı olarak askerî terimlerle ilgili mesleklerden oluşan adlar, Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında var olmuştur.

Akıncı

Okçular

Akıncılar

Sipahi

Nişancı

Topçu

Ozanlık geleneği de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına yansıyan bir diğer uğraşı alanıdır.

Ozan

Ozanlar

Hayvancılık şehirdeki diğer geçim kaynaklarından biridir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yemeklerle, hayvancılık ve hayvan ürünleriyle ilgili yerleşim yerleri adları mevcuttur.

İnekçi (kışla)	Yağcılar
Pilavcı	Yağcıoğlu
Sütçü	Yoğurtçu

Tekstil ve onun yan alanları olan meslekler Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yaygın biçimde kullanılmıştır.

Brandacı	Terzi
Çıkrıkçı (çıkırık : iplik büken araç)	Terzioğlu
İpçi	Tığcılar
Keçeci	Yüncü

Her toplumda kılavuzluk edenler ve öğretmenler daima var olmuştur.

Kılavuz	Öğretmen
---------	----------

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen, çeşitli alanlarının ihtiyacını karşılayan diğer meslek dallarıyla ilgili adlar ise şunlardır:

Aracı	Berber
-------	--------

Bileciler

Hancı

Boyacı

Kâtip

Çıracı

Mumcu

Çırak

Teğmen

Eskiciler

BÖLÜM 2: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ ŞEKİL İNCELEMESİ

2.1. Tamlamalar Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

2.1.1. İsim Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

İyelik Eki Bulunan İsim Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları: Bir ismin manasının iyelik sistemi içinde başka bir isimle tamlanması esasına dayanan bu yer adları, Sakarya ili yerleşim yerleri adları içerisinde geniş kullanımı olan bir çeşittir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının iyelik ekiyle oluşturulan örnekleri daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında karşımıza çıkmaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen isim tamlamalarının hiçbirinde ilgi eki bulunmamaktadır.

Açmabaşı	Çakıroğlu
Alandüzü	Çamyolu
Alaniçi	Çayırbaşı
Arabacıalanı	Çeşmemeydanı
Ardıçbeli	Çınardibi
Bağlarbaşı	Çıralıdüzü
Bayramoğlu	Dağağzı
Beldibi	Dağdibi
Belpınarı	Darıçayırı
Botbaşı	Dedeyeri
Civcivgüneyi	Demiroğlu
Çabanyatağı	Dereiçi

Eğreltibayırı	Nalköyü
Eğrioğlu	Ömerbaşoğlu
Fındıksuyu	Samanpazarı
Gölbaşı	Sarioğlu
Göynüksuyu	Sinanoğlu
Göldibi	Soğanpazarı
Hacıoğlu	Subaşı
Hanımeli	Subatağı
İsabalı	Subendi
Kayaaltı	Suçatı
Kayabaşı	Sukeneri
Kayadibi	Şerbetpınarı
Kayıkbaşı	Taşkısığı
Kestanepınarı	Teketabanı
Kızçeşmesi	Tepeüstü
Kızkalesi	Terzioğlu
Köprübaşı	Ufukyaylası
Kuloğlu	Yağcıoğlu
Kumbaşı	Yazlıkpınarı
Kuyudibi	Yokuşdibi
Manavpınarı	Yörükyeri

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarından iyelik ekli olanlardan bir kısmı ikiden fazla kelimededen oluşan yerleşim yerleri adlarıdır. Bunların genellikle kişi isim ve soyisimlerinden oluştuğu gözlenmektedir.

Enver Topçuoğlu

Şehit Mehmet Karabaşoğlu

Figen Sakallıoğlu

İkiden fazla kelimenin bir araya geldiği isim tamlamasından oluşan yerleşim yerleri adlarının kimisinde ortada ya da başta sıfat bulunmaktadır. Yine iyelik eki alan tamlanan kimi zaman başta yer alabilmektedir.

ÇaybaşıFuadiye

Eskibotbaşı

Çaybaşıyeniköy

Yukarıbağlarbaşı

İyelik Eki Bulunmayan İsim Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları: Bu adlar, yabancı tesirlerin etkisi, yerleşim yerleri adlarındaki kısaltma duygusu ve biraz da baştaki ismin sığa benzetilmesinden kaynaklanan bir yaklaşımın sonucu olan yerleşim yerleri adlarıdır. Özellikle kısaltma amacıyla son dönemlerde daha da yaygınlaşan bu tarz yer adları, Sakarya ili yerleşim yerleri adları içinde de oldukça fazla yer almaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının isim tamlamasının iyelikli şeklinde olduğu gibi iyeliksiz oluşturulan örnekleri de daha çok merkeze bağlı köy adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarında karşımıza çıkmaktadır.

Adatepe

Altınışık

Alancuma

Altınoluk

Altındere

Altınova

Aytaç	Evrenköy
Aytekın	Gölkent
Batakköy	Gölköprü
Beykalfa	Gülbağ
Beyköy	Gümüşoluk
Bıçkıdere	Hacıkışla
Camitepe	Hanyatak
Ceylandere	Harkköy
Çakaldağ	Harmantepe
Çamtepe	Hızırtepe
Çaykışla	Hocaköy
Çayköy	Kadıköy
Çelikdere	Kadifekale
Çobansayvant	Kartepe
Dağköy	Kışlaçay
Dağyoncalı	Kızılıcıkorman
Değirmendere	Kumköprü
Demirkapı	Kumköy
Denizköy	Kurtbeyler
Dereköy	Kurtköy
Elmadere	Limandere
Erkaya	Lütfiyeköşk
Erşen	Maltepe

Melekşeoruç	Taşoluk
Melekşesolak	Taşyatak
Nehirkent	Teketaban
Örentepe	Tepeköy
Pamukova	Tepekum
Paşaköy	Tepetarla
Pazarköy	Turnadere
Sekiharman	Türbeköy
Sıraköy	Yıldıztepe
Taşburun	Yükselköy

İsim tamlaması yapısında bulunan bu yerleşim yerleri adlarının hem tamlayan hem tamlanan ekleri düşmüştür. Bu tarz Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yine araya sıfat girebilmektedir.

Bayırakçaşehir	Türkormanköy
Türkçaykışla	

2.1.2. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Sıfatlar, ismin önüne gelerek o ismi vasıflandıran ve belirten kelimelerdir. Sakarya ili yerleşim yerleri adları sıfat tamlamaları bakımından çok zengindir. Aşağıdaki isimler tamamen vasıf bildiren sıfatlarla kurulmuş Sakarya ili yerleşim yerleri adlarıdır. Büyük, eski, kuru, küçük, uzun, yeni kelimeleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında en fazla geçen sıfatlardır.

Acıelmalı	Eskiköy
Acıelmalık	Eskiokul
Büyükesence	Eskiyatak
Büyükgeçit	Eskiyayla
Büyükhataplı	Gürpınar
Büyükyanık	Kabaköy
Çatalkaya	Kabakulak
Çatalköprü	Kısıkkeçit
Çukurhan	Kocaali
Çukurköy	Kocatöngel
Darboğaz	Koğukpelit
Delihüseyinler	Körsakarya
Dibektaş	Kuruçeşme
Dolunay	Kurudere
Düzdağ	Kurudil
Düzyazı	Kurumeşe
Eğriçay	Kutluata
Eskibedil	Kuzkaya
Eskibıçkı	Küçükesence
Eskihal	Küçükhamam
Eskihendek	Küçükhataplı
Eskikandıra	Küçükkaynarca

Küçükkışla	Uzunköy
Küçüksaraçlı	Uzunkum
Milli Egemenlik	Yalpankaya
Ortaköy	Yanıksayvant
Sivritepe	Yassıgeçit
Soğuksu	Yassimezar
Songül	Yenibosna
Şirinevler	Yenicami
Takatdere	Yeniçam
Topağaç	Yeniçarşı
Uludağ	Yenidoğan
Uluyol	Yenigün
Uzakkışla	Yenikışla
Uzunalan	Yeniköy
Uzuncaorman	Yenimahalle
Uzunçınar	Yeniyayla
Uzundüz	

Bazı kelimeler ise vasıflandırma fonksiyonu bulunan -Ar, -An, +II eklerinin de etkisiyle yerleşim yerleri adlarının sıfatı olmuşlardır. Bu eklerle yapılan sıfatlardan esen(3) kelimesi sıfat olarak en fazla kullanılmıştır.

Akarsu	Dönergeçit
Esenköy	Doğançay

Esentepe	Esenyurt
Bahçelievler	Sallıkaya
Balıklıhsaniye	Sazlıdere
Ballıkaya	Taşlıgeçit
Buğuşlukıran	Tokmıklıdere
Çıralıdere	Yazılıgürgen
Kanlıçay	Yılanlıkaya
Karanlıkdere	Yuvalıdere
Kavaklıorman	

Renk vasfıyla sıfatlanan yerleşim yerleri adları Sakarya ili yerleşim yerleri adları arasında en fazla geçen sıfat tamlamalarıdır.

Ak(ça) (22), Gök (4), Kara (26), Kızıl (4), Sarı (7), Yeşil (5) kelimeleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sıfat olarak kullanılmışlardır. Yine kara ve ak sıfatı Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında en fazla geçen renk adlarıdır.

Akbalık	Akçayır
Akballar	Akçukur
Akbaşı	Akdoğan
Akçagöl	Akgöl
Akçakamış	Akkaya
Akçakaya	Akkum
Akçapınar	Akova
Akçay	Akpınar

Akseki	Karaçökek
Aksu	Karadavutlu
Aktarla	Karadere
Aktaş	Karadiken
Aktefek	Karagöz
Akyazı	Karakamış
Alaağaç	Karaköy
Bozören	Karamüezzinler
Boztepe	Karaoğlan
Gökalp	Karaosman
Gökgöz	Karapelit
Göksu	Karapınar
Göktepe	Karapürçek
Karaağaç	Karasu
Karabacak	Karateke
Karabaş	Karatoprak
Karabayır	Kızılcaali
Karaboğaz	Kızılelma
Karacaören	Kızılkaya
Karaçalı	Kızılızüm
Karaçalılık	Sarıahmetler
Karaçam	Sarıbeyli
Karaçomaklar	Sarıgazi

Sarıköy	Yeşilova
Sarıyer	Yeşiltepe
Yeşildere	Yeşilyurt
Yeşilköy	

Yine isimlerin yönünü belirten, onları işaret eden sıfatlar da Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçmektedir. Aşağı, yukarı kelimeleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sık geçen sıfatlardandır.

Aşağıçalıca	Yukarıçalıca
Aşağıdere	Yukarıdere
Aşağıkirazca	Yukarıgüvençler
Dışdedeler	Yukarıkirazca
İçdedeler	

Sayı sıfatlarından beş, üç kelimeleri Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sık geçen sayı sıfatlarını oluşturmaktadırlar.

Beşdeğirmen	Kırktepe
Beşevler	Otuzikievler
Beşköprü	Üçerenler
İkizcemüslim	Üçevler
İkizceosmaniye	Üçoluk
Kırkpınar	

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarından üç ya da dört kelimenin birleşmesiyle oluşan yerleşim yerleri adları yaygın olarak kullanılmıştır. Üç ve daha fazla kelimedenden oluşan yerleşim yerleri adlarında daha çok aşağı, yukarı, sarı, akça ve yeni sıfatları yer almıştır. Bazen baştaki, bazen ortadaki bazen de ilk iki kelimenin sıfat olarak geçtiği yerleşim yerleri adları aşağıda yer almaktadır.

Sıfatı başta yer alan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Aşağıçarığıkuru	Yukarıbağlarbaşı
Eski Kazımpaşa	Yukarıbağlarbaşı
Kargalıhanbaba	Yukarıçarığıkuru
Yeniormanköy	Yukarıhüseyinşeyh

Sıfatı ortada yer alan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Bayırakçaşehir	Kargalıyeniköy
Çaybaşıyeniköy	Merkezyeniköy
Dağyeniköy	

İlk iki kelimesi sıfat olan yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Aşağısarıköy	Yukarısarıköy
Düzakçaşehir	

2.2. Birleşik Kelimeler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

2.2.1. Birleşik İsimden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adları sıfat tamlaması ve isim tamlaması dışındaki isim birleşmeleri bakımından da zengindir. Özellikle Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde isimleri arasında kişi ad ve soyadlarından oluşan yerleşim yerleri adları çok yaygındır.

Adnan Menderes	Mehmet Akif Ersoy
Ahmed Yesevi	Mehmet Zahit
Ahmet Kirtepe	Mimar Sinan
Akşemseddin	Muallim Naci
Enver Topcuoğlu	Mustafa Ocak
Faruk Benli	Namık Kemal
Fevzi Çakmak	Necip Fazıl Kısakürek
Figen Sakallıoğlu	Sait Faik
Hamit Deniz	Yahya Kemal
Hasan Tahsin	Yaşar Yedekçi
Hesna Sunter	Yunus Emre
Hoca Ahmet Yesevi	

Son dönemlerde Sakarya (merkez) sokak, mahalle ve cadde adlarına verilen Sakaryalı şehitlerin isimleri aşağıda sıralanmıştır.

Şehit Adil Mutlu	Şehit Ahmet Akyol
------------------	-------------------

Şehit Ahmet İşçi	Şehit M. Akyıldız
Şehit Ali Borinli	Şehit Mehmet Karabaşoğlu
Şehit Ali Kaya	Şehit Mehmet Öztürk
Şehit Astsubay Yaşar Güller	Şehit Mesut Kaplan
Şehit Ayhan Aktaş	Şehit Metin Akkuş
Şehit Bilal Soybilgiç	Şehit Musa Kılıç
Şehit C. Karaca	Şehit Mustafa Aytar
Şehit C. Özdemir	Şehit Mustafa Özen
Şehit Ekrem Bayramoğlu	Şehit Muzaffer Çetin
Şehit Fethi Akalın	Şehit Naci Akar
Şehit İlhan Aras cad.	Şehit Osman Temiz
Şehit İsmail Şeremet	Şehit Salih
Şehit Kemal Durak	Şehit Selçuk Esadoğlu
Şehit Kenan Şentürk	Şehit Yasin Yüksel

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında son kelimeleri lâkap ve ünvan isimlerinden oluşan birleşik isimler aşağıda sıralanmıştır:

Alifuatpaşa	Bekirpaşa
Arifağa	Demirbey
Azizağa	Ertuğrul Gazi
Bedilkadirbey	Hamit Bey
Bediltahirbey	Harunusta

Hasanbey	Safibey
Hüseyinşeyh	Sakar Baba
İlimbey	Süleymanbey
Kayalarreşitbey	Umurbey
Kazımpaşa	Yukarıhüseyinşeyh
Kemalpaşa	Yunus Ağa
Orhan Gazi	Ziya Paşa
Osmanbey	Zübeyde Hanım
Ömerağa	

Sakaya yerleşim yerleri adlarında ilk kelimeleri lâkap ve ünvan isimlerinden oluşan birleşik isimler aşağıda sıralanmıştır:

Aşık Veysel	Hacıköy
Beyköy	Hacımbey
Doktor Kamil	Hacımercan
Doktor Nuri Bayar	Hacımuharremler
Doktor Sadık Ahmet	Hacımustafalar
Hacı Bayramlar	Hacıoğlu
Hacı Rahim	Hacıosmanlar
Hacı Sadık	Hacıramazanlar
Hacıaliler	Hacıyakup
Hacıkışla	Hocaköy

Kadıköy

Paşaköy

Mollaahmetler

Şahmelek

Mollaköy

Şeyhköy

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında köy isminin geçtiği birleşik isim şeklindeki yerleşim yerleri adları oldukça fazladır. Köy isminin geçtiği birleşik adlarla diğer birleşik yerleşim yerleri adları aşağıda sıralamıştır:

Bacıköy

Ilıcaköy

Batakköy

Kumköy

Boğazköy

Kurtköy

Çayköy

Pazarköy

Dağköy

Sarayköy

Denizköy

Sıraköy

Duduköy

Tepeköy

Evrenköy

Türbeköy

Hallaçköy

Yükselköy

Harkköy

Anadolu

Kayalarmahmudiye

Değirmenhan

Kirişhane

Dilşad

Oğuzhan

Günhoşlar

Postane

2.2.2. Birleşik Fiilden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adları fiil bakımından zengin değildir. Sakarya ili yerleşim yerleri adları içerisinde kelime kökü itibariyle çok miktarda fiil bulunmakta; fakat bunlar aldıkları eklerle isimleşmiş bulunmaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer alan birleşik fiiller sadece iki adettir.

Hoşgör

Tezgel

2.3. Aldıkları Ekler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

2.3.1. Ek Almayan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adları ek almayan, yani kök halinde bulunan kelimeler açısından çok zengindir. Yalın haldeki yerleşim yerleri adlarının çoğu Sakarya (merkez) mahalle, sokak ve cadde isimleridir. Sakarya ilçe ve köy isimlerindeki birleşik kelime yoğunluğu, Sakarya merkez mahalle, cadde ve sokak isimlerinde tek kelime, çoğunlukla da yalın isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllardaki Türkçe ad verme modasının da etkisiyle sokak isimlerinin büyük çoğunluğu yalın isimlerdir.

Kişi isimleriyle çiçek ve hayvan isimleri en fazla tekrar eden yalın isimlerdir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında geçen yalın isimlerden en fazla tekrar eden isimler şunlardır:

3 kez kullanılan yalın yapıdaki yerleşim yerleri adları: Adil, Akar, Akın, Arı, Ay, Aydın, Bahçe, Barbaros, Barış, Bulut, Çelebi, Çetin, Çınar, Çukur, Değirmen, Dilek, Duman, Emir, Engin, Erkan, Fulya, Güneş, Güney, Ihlamur, İpek, Kader, Kır, Kuru, Menekşe, Mercan, Özgür, Özlem, Sakarya, Selvi, Sema, Sultan, Şeker, Tepe, Ufuk, Yağmur, Yaprak, Yavuz, Yıldız, Zafer ve Zambak'tır.

4 kez kullanılan yalın yapıdaki yerleşim yerleri adları: Bülbül, Cami, Çiğdem, Gül, Kanarya, Leylak, Papatya, Sümbül ve Yamaç'tır.

5 kez kullanılan yalın yapıdaki yerleşim yerleri adları: Can, Karanfil, Kartal, Lale, Sümbül ve Uğurlu'dur.

2.3.2. Yapım Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında isimden isim yapım eklerinden, +CA, +cağiz, +cAK, +CI, +CIK, +cıl, +daş, +em, +ge, +gü, +II, +la, +II, IIK, +mAn, +ün, +sal; fiilden isim yapım eklerinden, -a, -acak, -AK, -An, -Ar, -cak, -ç, -eç, -Dı, -ge, -gan, -GI, -gIn, -u, -ici, (I)K, -il, -m, -ma, -mak, -mAn, -mAz, -In, -r, -t; fiilden fiil yapım eklerinden, -Dır-, -n-, -(I)ş- ekleri yer almaktadır. Yapım eklerinden en fazla yer alan ekler başta isimden isim yapım ekleri olmak üzere +II (110), +CI (52), +CA (34), +IIK (33), +CIK (9), +II(9) ekleri; daha sonra fiilden isim yapım eklerinden, -(I)K (19), -An (18), -Ar (16), -gIn (9) ekleridir. Fiilden fiil yapım eki almış kelime ise birkaç tane mevcuttur. İsimden fiil yapım eki almış kelime ise hiç bulunmamaktadır.

2.3.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+CA

Asıl itibariyle bir çekim eki olan bu ek zamanla klişeleşerek ve fonksiyon değiştirerek eskiden beri isimden isim yapım eki olarak kullanılmaktadır. Çekim eki olarak başlıca fonksiyonları isimlere gibi, göre, ile, kadar ve birlikte manaları katmaktır. Çekim eki olan ek zamanla yapım eki haline gelmiştir.

(Aşağı) çalica	Akça (kaya)
(Düz) akça (şehir)	Akça (pınar)
(Küçük) esence	Çamlıca
(Yukarı) çalica	Epçeler
(Yukarı) kirazca	Gökçe
Akarca	Gökçeler
Akça	Gölce
Akça (göl)	Gülce
Akça (kamış)	Ilıca (köy)

İkizce (Müslim)	Mekece
İkizce (osmaniye)	Sapanca
Karaca	Sarıcalar
Karaca (ören)	Setçe
Kaynarca	Uzunca (orman)
Kırcalar	Ünlüce
Kuşça	Yarıca
Kuzca	

+cağiz

İsimden isim yapma eki olan bu ek, kelimelere küçültme, sevgi ve zavallılık anlamları katar. Buradaki kullanımında vokal uyumunun olmadığı görülmektedir.

Bağcağiz

+cAK

İsimden isim yapma eki olan bu ek, başlangıçtan beri kullanılan; fakat işlekliliği gittikçe azalan bir ektir. Çoğunlukla küçültme ve sevgi fonksiyonlarında kullanılmaktadır.

Çaltıcak

Güçücek

+CI

İsimden isim yapma eklerinden biridir. Başlıca fonksiyonları meslek ve uğraşı isimleri yapmaktır. -cı, -ci, -cu, -cü, ç1, -çi, -çu, -çü olarak sekiz şekli bulunan bu ek, Eski Türkçede yalnız -ç1, -çi olarak yer almıştır. Bu dönemde c'li şekilleri olmadığı gibi yuvarlak vokalli şekilleri de yoktur. Eski Anadolu Türkçesinde de ekin ç'li şekilleri kullanılmıştır. Osmanlıca döneminde ise belirgin olarak ç'nin yanında c'li şekiller ve vokallerde düzlük-yuvarlaklık uyumu karşımıza çıkmaktadır.

Akıncı	Doğancılar
Aracı	Doğramacı
Avcı	Emekçi
Bağcılar	Eskiciler
Bakırcı	Hancı
Bezirci	Hasırcılar
Bezirciler	İnekçi (kışla)
Bileciler	İpçi
Bostancı	Kalaycı
Boyacı	Kalburcu
Brandacı	Kaşıkcılar
Çıkrıkçı	Kazancı
Çıracı	Keçeci
Çövenci	Kesçi
Demirci	Kökçü
Demirciler	Kuyumculu
Doğancı	Küpçüler

Lüleci	Sepetçiler
Mumcu	Sütçü
Nişancı	Tığcılar
Okçular	Topçu
Ozanlar	Tütüncü
Papuçcular	Yağcılar
Pilavcı	Yoğurtçu
Semerciler	Yüncü

+CIK

İsimden isim yapma eki olan bu ek, küçültme ve sevgi gibi anlamlar ifade eder. –cık, -cık, -cuk, -cük eki Eski Türkçede yoktur. Fakat Batı Türkçesinin başlangıcından beri kullanılagelmiştir. Ekin kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerde ç’li şeklinin de yer aldığı söylenmektedir. Osmanlıcının son devirleri ile Türkiye Türkçesinde ekin yalnız c’li şekilleri kullanılmış görülmektedir.

Ağacık	Korucuk
Değirmencik	Mehmetçik
Kayacık	Örencik
Kayrancık	Safrancık
Konacık	

+cıl

İsimden isim yapma eki olan bu ek, benzetme ve mübalağa anlamları katar.

Doğancıl

+daş

İsimden isim yapma eki olan bu ek eşlik, ortaklık, mensubiyet ve bağlılık fonksiyonlarında kullanılmaktadır. Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde vokal ve konsonant uyumları çerçevesinde -daş, -deş, -taş, -teş olarak dört şekillidir. Bu ek son zamanlara -daş, -taş şeklinde vokaldeki çok şekilliliğini kaybederek gelmiştir.

Ad(d)aş

Candaş

+em

Gizem

+ge

Özge

+gü

Özgü

+II

İşlek olmayan isimden isim yapma eklerinden biridir. Benzerlik ifade eder. –l eki eski –sıl, -sil’den gelmektedir.

Kızılca (ali)	Yeşil (köy)
Kızıl (elma)	Yeşiller
Kızıl (kaya)	Yeşil (ova)
Kızıl (üzüm)	Yeşil (tepe)
Yeşil (dere)	

+la

Bir isimden isim yapma eki gibi görünen bu ek, aslında işlek bir isimden fiil yapma ekidir. Ekin sonundaki ğ zamanla düşmüştür.

(Çay) kışla	Kışla (çay)
(Küçük) kışla	Tuzla
Bağlama	Yayla
Kışla	

+II

Bu ek isimden isim yapma eklerinden biridir. Kendinde bulundurma, sahiplik ve bağlılık ifade eder. Bu ek, Eski Türkçede –lıg, -lig, -luğ, -lüg şeklinde hem yuvarlak hem düz vokalli idi. Batı Türkçesine geçerken ekin bu asli şekli değişmiş, sonundaki g ve ğ’lar düşmüştür. Bu düşüş de ekin vokaline yansyarak Eski Anadolu Türkçesinde

ekin yalnız yuvarlak vokalli şekilleri kullanılmıştır. Ekin düz vokalli şekilleri ancak Osmanlıca içinde ortaya çıkmıştır. Günümüzde de düz ve yuvarlak şekilli kullanımı devam etmektedir.

(Acı) elmalı	Benli
(Ak) başlı	Biçimli
(Büyük) hataplı	Boylu
(Dağ) yoncalı	Buğdaylı
(Kara) davutlu	Camili
(Küçük) hataplı	Canlı
(Küçük) saraçlı	Cumalı
(Sarıca) beyli	Çakmaklı
(Şehit Ali) Borinli	Çalıklı
(Türk) beyli (kışla)	Çamlı
Ambarlı	Çıralı (düzü)
Armutlu	Çiçekli
Askılı	Çilekli
Atlı	Çubuklu
Bağlı	Dağlı
Bahçeli (evler)	Dallı
Bakırlı	Davutlu
Balıklı (ihvaniye)	Değerli
Başaklı	Efeli

Ekinli	Kepekli
Elmalı	Kınalı
Endamlı	Kızılıcıklı
Erdemli	Kirazlı
Fındıklı	Konuklu
Fideli	Köprülü
Gıcikli	Kulaklı
Gönüllü	Kuyumculu
Güneşli	Küpeli
Hamitli	Limonlu
Hanlı	Meşeli
Harmanlı	Nazlı
Hayırlı	Nemli
Heybetli	Nurlu
Horozlu	Oruçlu
Hüseyinli	Osmanlı
Kamışlı	Ovalı
Kanlı (çay)	Paralı
Kargalı (hanbaba)	Pınarlı
Kargalı (yeniköy)	Sabırlı
Kavaklı	Sallı (kaya)
Kavaklı (orman)	Salmanlı
Keçili	Saraçlı

Sazlı (dere)	Turgutlu
Selçuklu	Turnalı
Sevimli	Uğurlu
Söğütlü	Ünlü
Sulu	Vanlılar
Sümbüllü	Yahyalı
Şanlı	Yazılı
Taraklı	Yazılı (gürgen)
Taşlı (geçit)	Yemişli
Tatlı	Yılanlı (kaya)
Telli	Yulafı
Tepeli	Yuvalı
Tokmaklı (dere)	Yuvalı (dere)
Toplu	Zorlu

+IIK

Bu ek isimden isim yapma eklerinden bir tanesidir. Geçici isimlerin yanında kalıcı isimler de yapar. İsimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapma fonksiyonları vardır. Eski Türkçede vokali düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olan ekin bu günkü gibi dört şekli de mevcuttur. Sonradan Eski Anadolu Türkçesinde, ek vokal uyumu dışında kalmış ve Batı Türkçesinin bu ilk devresinde ekin yalnız düz vokalli şekilleri kullanılmıştır. Bu devrenin sonlarına doğru ek vokal uyumuna gitmeye yüz tutmuş ve Osmanlıca içinde vokal uyumuna bağlanarak, bugüne kadar dört şekilli olarak kullanılagelmiştir.

(Acı) elmalık

Kırmalık

Aydınlık

Kızanlık

Ayvalık

Kiremitlik

Bağlık

Kozluk

Başlık

Kömürlük

Beylik

Kuzuluk

Birlik

Küplük

Çakallık

Sağlık

Çamlık

Şenlik

Çınarlık

Taşlık

Çiftlik

Varlık

Damlık

Yazlık

Güllük

Yazlık (pınarı)

Harmanlık

Yongalık

Hisarlık

Yurtluk

(Kara) çalılık

Yuvalık

Karanlık (dere)

+mAn

İşlek olmayan eklerden biridir.

Dikmen

Türkmen

Karaman

+ün

Üstün

+sal

Baysal

Köksal

2.3.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-a

Pek işlek olmayan fiilden isim yapma ekidir.

Kısa

Konacık

-acak

Kalıcı isimlerde karşımıza çıkan bir yapım ekidir.

Bakacak

-AK

İşlek bir fiilden isim yapma ekidir. Yaptığı isimler fiilin tesirinde kalan çeşitli nesnelere karşılıktır.

Atak	(Kara) çökek
Batak (köy)	(Melekşe) solak
Çökekler	Solaklar
(Eski) yatak	Uçak

-An

Bir partisip eki olan –an, -en eki fiilden isim yapma ekidir.

Akan	Esen (tepe)
Çağlayan	Gülen
Doğan (çay)	(Gün) doğan
Doğan (tepe)	Kurtulan
Döğdüren	Tüten
Döken	(Üç) erenler
Duran	Üzen
Erenler	(Yağ) basan
Esen (köy)	(Yeni) doğan

-Ar

Fiilden isim yapma eklerinden bir tanesidir. Bazen kalıcı isimler yapar.

Akar	Anar
Akarca	Atar

Biçer	Kayar
Çakar	Keser
Döner	Seçer
Duyar	Tüter
Geçer	Yazarlar
Güler	Yener

-cak

Bakacak	Soğucak
---------	---------

-ç

Fiilden isim yapma eklerinden bir tanesidir. Yaptığı isimler yapanı, yapılanı veya hareket halini gösterir. Dönüşlü fiillere gelen bir ektir.

Güvençler	Sevinç
-----------	--------

-eç

Pek işlek olmayan fiilden isim yapım ekidir.

Gömeç

-Dı

Kalıcı isimlerde karşımıza çıkan bir ektir.

Tırmandılar

Şaştılar

Erdoğdu

-ge

Fiilden isim yapım eki olan bu ek, eski işleliğini kaybetmiş bir ektir. Nesnelere karşılayan isimler yapar.

Bilge

-gan

Genelde çok heceli kelimelerde karşımıza çıkan bu ek, bir fiilden isim yapım ekidir.

Atılgan

Kaygan

-GI

Fiilden isim yapma eklerinden bir tanesidir. Fiilin gösterdiği hareketle ilgili çeşitli nesnelere karşılar.

Askılı

(Eski)bıçkı

Bıçkı(dere)

Örgü

Sevgi

-gIn

İşlek bir fiilden isim yapma ekidir. Teşkil ettiği isimler çok yapan, olan, yapılan nesnelere veya yapılan işi karşılar. Vokal ve konsonant uyumlarına bağlı olarak gösterdiği çok şekillilik son zamanlara aittir. Eski Anadolu Türkçesinde daha çok –ğün, –gün şekilleri kullanılmıştır.

Baygın

Seçkin

Bezgin

Taşkın

Bilgin

Uygun

Durgun

Yılgin

Olgun

-u

İsimden fiil yapma eki olan bu ek, Eski Türkçedeki –g, –ğ fiilden isim yapma ekinin Batı Türkçesinde düşmesi yüzünden yardımcı sesin fiilden isim yapma eki haline gelmesi ile ortaya çıkmıştır.

Doğu

Duru

-ici

Çok ve devamlı yapan veya olan nesnelere karşılar.

Ekici

-(I)K

Bu ek eskiden beri çok işlek olan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Yapılan isimler umumiyetle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan bazen da hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılıklar.

Açık	Kesik
Atık	Kırık
Ayrık	Kısık
Basık	Parlak
Birleşik	Sarmaşık
Bölük	Soğuk (su)
Buyruk	(Taş) kısığı
(Büyük) yanık	Uzak (kışla)
Gedik	Yanık
Güzlek	

-il

Fiilden fiil yapma eklerinden bir tanesidir.

Atılğan	Sevil
---------	-------

-m

Fiilden isim yapım eklerinden biridir. Fiille ilgili hal, durum, iş, o işten doğan varlık, eşya, alet ve yerleşim yerleri adları yapma fonksiyonları vardır.

Biçimli

Özlem

Dilim

Sevimli

-ma

İşleliklik sahası bütün fiil kök ve gövdelerini içine alan bir ektir.

Açma (başı)

(Demir)açma

Bağlama

Eşme

Doğramacı

Kırmalık

Donanma

Sarmaşık

-mak

Fiilden isim yapma eklerinin başında gelir.

Çakmaklı

-mAn

Bu ek de işleliği açısından isimden isim yapma eki olan +mAn ekine benzer.

Danışmanlar

Öğretmen

Göçmen

-mAz

Geçici isimlerle birlikte şahıs isimleri gibi kalıcı isimlerde de karşımıza çıkan bir ektir.

Çıkmaz

Sönmez

Kanmaz

(Şah)varmaz

Solmaz

Tükenmez

-In

Eskiden beri görülen fiilden isim yapma eklerinden biridir. Yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi yapanı, olanı ve daha çok yapılanı ifade eder.

Akın

Ekinli

-r

Bazen geçici bazen de kalıcı isimlerde karşımıza çıkan bir yapım ekidir.

Çağlar

Yaşar

-t

Fiilden isim yapma eklerinden bir tanesidir.

Geçit

2.3.2.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-Dır-

İşlek bir fiilden fiil yapma ekidir.

Döğdüren

-n-

Dönüşlülük eki olarak ifade edilen bu ekin fonksiyonu kendi kendine yapma ve olma ifade eden fiiller yapmaktır.

Korun

Bezen

-(İ)ş-

İşteşlik eki olarak ifade edilen bu ek, işlek olarak kullanılan fiilden fiil yapma eklerinden bir tanesidir. Ortaklaşa yapma ya da oluş ifade eden fiiller yapar.

Tanış

Dönüş

2.3.3. Çekim Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

2.3.3.1. +Lar (Çokluk) Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında +lAr ekiyle yapılmış yer adı sayısı 171'dir. Bu da gösteriyor ki çokluk eki +lAr, Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında en yaygın kullanım alanı bulmuş ektir. Fakat +lAr eki eklendiği sözcüğe her zaman çokluk anlamı katmaz; farklı anlam ilgileri de katabilir. Belirli bir aileyi, sülaleyi ya da soyu belirtme, saygı,

alay, küçümseme, sitem ve özel ada benzerleri anlamları katma, abartma gibi anlam ilgileri oluşturabilir. Bu anlam ilgilerinin herhangi biriyle oluşturulan bu yerleşim yerleri adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çok fazla geçmiştir.

Kelime sonunda +IAr ekinin yer aldığı tek kelimelik Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Ağaçcılar	Beşler
Ahılar	Beyler
Akıncılar	Bezirciler
Alballar	Bileciler
Alıplar	Budaklar
Anafartalar	Ceceler
Arpaşlar	Celaller
Aslanlar	Çakallar
Aşırlar (Aşır:Aşure)	Çelebiler
Atalar	Çelikler
Avcılar	Çengeller
Aygırlar	Çerçiler
Bağcılar	Çıldırılar
Bağışlar	Çökekler
Bağlar	Dadaşlar
Bankalar	Danışmanlar
Bayramlar	Davutlar
Beşevler	Dedeler

Demirciler	Hasırcılar
Demirler	Hayaller
Doğancılar	Haydarlar
Duraklar	Hıramadanlar
Durmuşlar	Hocalar
Dutlar	Horozlar
Emirler	Hunlar
Emrahlar	Işıklar
Epçeler	İlyaslar
Erenler	İmamlar
Eskiciler	Kabaklar
Gaiplar	Kadılar
Gaziler	Kadirler
Geceler	Kancalar
Gırgırlar	Karalar
Gökçeler	Karamanlar
Güller	Kasımlar
Gündüzler	Kaşıkcılar
Güneşler	Kavaklar
Güzeller	Kemaller
Habibler	Kemikler
Habipler	Keşkekler
Hacılar	Kılavuzlar

Kıncılar	Paşalar
Kırcalar	Pirler
Kitler	Potlar
Kulfallar	Potuklar
Kurbanlar	Poydalar
Kurtlar	Poyrazlar
Küpçüler	Reisler
Madanlar	Resuller
Madenler	Rüstemler
Mahdumlar	Sabırlar
Manavlar	Saraçlar
Mansurlar	Sarıcalar
Martinler	Sebiller
Mevcutlar	Seferler
Muharremler	Semerciler
Mutaflar	Sepetçiler
Müezzinler	Seyfeler
Nasuhlar	Seyifler
Okçular	Sofular
Osmanlar	Solaklar
Ozanlar	Şahinler
Pamuklar	Şaşılar
Papuçcular	Şehitler

Şekerler	Yağcılar
Şemenler	Yahyalar
Şeyhler	Yamanlar
Şükürler	Yaraşlar
Tekeler	Yayalar
Tekneler	Yazarlar
Tığcılar	Yeğenler
Tırmandılar	Yeşiller
Tömekler	Zedeler
Veyseller	

Kelime sonunda +lAr ekinin yer aldığı birleşik kelimedenden oluşan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

(Bahçeli)evler	(İç)dedeler
(Deli)hüseyinler	(Kara)çomaklar
(Dış)dedeler	(Kara)müezzinler
(Gün)hoşlar	(Kurt)beyler
(Hacı)aliler	(Molla)ahmetler
(Hacı)muharremler	(Nal)bantlar
(Hacı)mustafalar	(Sarı)ahmetler
(Hacı)osmanlar	(Şirin)evler
(Hacı)ramazanlar	(Üç)erenler

(Üç)evler

(Yukarı)güvençler

(Yakup)kalfallar

+IAr ekinin ortada yer aldığı birleşik kelimedden oluşan Sakarya ili yerleşim yerleri adları aşağıda sıralanmıştır:

Bağlar(başı)

Kayalar(reşitbey)

Kayalar(mahmudiye)

(Yukarı)bağlar(başı)

2.3.3.2. İlgi Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında isim birleşmeleri iyelik ekli ya da eksiz yapılırken ilgi eki kullanılmamıştır. Bu nedenle ilgi eki pek görülmez.

Bizim

Hacım(bey)

2.3.3.3. İyelik Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

Şekli bir bağılık, bir aidiyet, bir mülkiyet belirten iyelik, Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında isim tamlaması olan kelime gruplarında yer almaktadır. Yalnız iyelik eki alan yerleşim yerleri adları da dahil tüm isim tamlamaları ilgi eki almamıştır.

(Açma)başı

(Arabacı)alanı

(Alan)düzü

(Ardıç)beli

(Alan)içi

(Bağlar)başı

Annem

(Bayram)oğlu

(Bel)dibi	(Göl)başı
(Bel)pınarı	(Göynük)suyu
(Bot)başı	(Gül)dibi
(Civciv)güneyi	(Hacı)oğlu
(Çaban)yatağı	(Hanım)eli
(Çakır)oğlu	(İsa)balı
(Çam)yolu	(Kaya)altı
(Çayır)başı	(Kaya)başı
(Çeşme)meydanı	(Kaya)dibi
(Çınar)dibi	(Kayık)başı
(Çıralı)düzü	(Kestane)pınarı
(Dağ)ağızı	(Kız)çeşmesi
(Dağ)dibi	(Kız)kalesi
(Darı)çayırı	(Köprü)başı
(Dede)yeri	(Kul)oğlu
(Demir)oğlu	(Kum)başı
(Dere)içi	(Kuyu)dibi
(Eğreli)bayırı	(Manav)pınarı
(Eğri)oğlu	(Nal)köyü
(Enver) Topçuoğlu	(Ömerbaş)oğlu
(Eskibot)başı	(Saman)pazarı
(Fındık)suyu	(Sarı)oğlu
(Figen Sakallı)oğlu	(Sinan)oğlu

(Soğan)pazarı

(Su)çatı

(Su)başı

(Su)keneri

(Su)batağı

(Şehit Mehmet Karabaş)oğlu

(Su)bendi

(Şerbet)pınarı

(Taş)kısığı

(Yağcı)oğlu

(Teke)tabanı

(Yazlık)pınarı

(Tepe)üstü

(Yokuş)dibi

(Terzi)oğlu

(Yörük)yeri

(Ufuk)yaylası

BÖLÜM 3: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ GRAMATİKAL DİZİNİ

-A-

Aba	+cılar
+lı	Ahi
Acar	+baba, +lar
Acı	Ahmed Yesevi
+Elmalı, +Elmalık	Ahmediye
Acun	Ak
Açelya	-an, -ar, -arca, -arsu
Aç	Akasya
-ık, -mabaşı	Akay
Ada	Ak
Ø, +pazarı, +tepe	+balık, +başı, +ça, çagöl, +çakamış, +çakaya, +çapınar, +çay, +çayır, +çukur, +dal, +doğan, +göl, +gül, +gün, +kadın, +kaya, +kum, +ova, +pınar, +seki, +su, + tarla, +taş, +tefek, +yazı
Adaş	Akşemseddin
Adil	Akın
Adliye	Ø, +cı, +cılar
Adnan Menderes	
Ağa	
Ø, +cık	
Ağaç	Ala

+ağaç, +ca	Araba
Alan	+cıalanı
+cuma, +düzü, +içi	Araç
Albal	Ø, +1
+lar	Aral
Alemdar	Aralık
Alev	Arda
Alıp	Ardıç
+lar	Ø, +beli
Ali Koç	Arı
Ali Fuatpaşa	Arif
Altay	+ağa, +iye
Altın	Ark
+dere, +ışık, +oluk, +ova,	Arka
Ambar	Armut
+lı	Ø, +lu
Ana	Arpaş
Anadolu	+lar
Anafartalar	Asil
Anar	Askı
Ankara	+lı
Anne	Aslan
+m	+lar

Asma	Ayan
Aşağı	Ayaz
+çalıca, +çarığıkuru, +dere, +kirazca, +sarıköy	Aydın
Aşık Veysel	Ø, +lık
Aşır	Aydoğan
+lar	Aytekin
Ata	Aygır
Ø, +lar	+lar
Atalay	Aykut
At	Ayran
-ak, -ar, -ık, -ılğan	Ayrı
At	Ø, +k
+lı	Aytaç
Av	Ayva
+cı, +cılar,	+lık
Av	Ayvaz
+dan	Aziz
Ay	+ağa
-B-	
Bacı	Bağ
+köy	Ø, +cağiz, cılar, +lar, +larbaşı, +lık

Bağış	Barçın
+lar	Barış
Bağlama	Bas
Bağ	-ık
+lı	Baş
Bahar	Ø, +lık, +oğlu
Bahçe	Başak
Bahçıvan	+lı
Bahtiyar	Başar-
Bak	Bat
-acak	-akköy
Bakır	Batur
Ø, +cı, +lı	Bayat
Baklaya	Bay
Bal	-gın
Ø, +lıkaya	Bayır
Bala	Ø, +akçaşehir
Balık	Bayrak
+lihsaniye	Bayram
Balkan	+lar, +oğlu
Banka	Baysal
+lar	Bebek
Barbaros	Bedil

+kadirbey, +tahirbey	+kalfa, +köy, +ler, +lik,
Bedir	Beytice
Bekçi	Bezen
+atik	Bezgin
Bekir	Bezir
+paşa	+ci, +ciler, +gan
Belde	Bıçk1
Bel	+atik, +dere
+dibi, pınarı	Biç
Belediye	-er
Belgin	Biçim
Belil	+li
Ben	Bil
+li	Ø, +ge, +gin
Berber	Bile
Bereket	-ciler
Berna	Bir
Beş	+leşik, lik
+değirmen, +evler, +köprü,	Biz
+ler	+im
Beşik	Boğaz
Beyaz	+köy
Bey	Boncuk

Bostan	Buğday
+c1	Ø, +lı
Bot	Buğuş
+başı	+lukıran
Boya	Buhar
-c1	Bulut
Boy	Burak
+lu	Burcu
Boz	Burhaniye
+kurt, +ören, +tepe	Buyur
Böl	-uk
-ük	Bülbül
Branda	Büyük
+c1	+çıkılmaz, +geçit, +esence, +hataplı, +yanık
Budak	
+lar	
-C-	
Caferiye	Cebek
Cami	Cece
Ø, +li, +tepe	+ler
Can	Celal
Ø, +an, +daş, +er, +lı	+ler

Cem	Ø, +gir
Cemre	Cihat
Cenap	Civan
Cengiz	Civciv
Cer	+güneyi
Cevher	Civek
Ceylan	Civelek
Ø, +dere	Cuma
Cici	+lı
Cihadiye	Cumhuriyet
Cihan	
-Ç-	
Çağla	+lı
Ø, -r, -yan	Çaltıcak
Çakal	Çam
+dağ, +lar, +lık	Ø, +lı, +lıca, +lık, +tepe, +yolu
Çakar	Çapa
Çakır	Çardak
Ø, +oğlu	Çark
Çakmak	Çatal
Ø, +lı	Ø, +kaya, +köprü, +övez
Çalım	Çay

Ø, +başıfuadiye, yeniköy, +kışla, +köy	Çınar
Çayır	Ø, +dibi, +lık
Ø, +başı	Çıra
Çelebi	+cı, +lıdüzü
Ø, +ler	Çırak
Çelik	Çiçek
Ø, +dere, +ler	Ø, +li
Çengel	Çift
Ø, ler	+lik
Çerçi	Çiğdem
+ler	Çil
Çerez	Çile
Çeşme	Çilek
Ø, +Meydanı	Ø, +li
Çetin	Çimen
Çevik	Çine
Çık	Çoban
-maz	+sayvant, +yatağı
Çıkrık	Çökek
+çı	+ler
Çıldır	Çörek
+lar	Çöven
	+ci

Çubuk

+lu

Çukur

Ø, +han, +köy

-D-

Dadaş

+lar

Davut

+lar

Dağ

+köy, +lı, +yenicöy,

+yoncalı

Dayı

Dede

+ler, +yeri

Dal

Ø, +lı

Defne

Değer

Dalyan

+li

Damla

Değirmen

Dam

Ø, +cik, +dere, +han

+lık

Delihüseyinler

Danış

Ø, manlar

Demir

+açma, +bey, +ci, +ciler, +kapı,

Dar

+ler, +oğlu

Ø, +boğaz

Denderiz

Daraba

Deniz

Daralı

Ø, +köy

Darı

Depo

+çayırı

Dere

Ø, +içi, +köy	Divan
Derin	Doğan
Derman	Ø, +cı, +cıl, cılar, +çay, +tepe
Derya	Doğra
Destan	-macı
Dış	Doğru
+dedeler	Doğu
Dibek	Doktor Sadık Ahmet
Ø, +taş	Dokurcun
Dik	Dolunay
Ø, +men	Donanma
Diken	Donat
Dilber	Dost
Dile	Döğ
-k	-düren
Dil	Dök
-im,	-en
Dilmen	Dön
Dilşad	-er, -ergeçit, -üş
Dinç	Doktor Kamil
Dip	Doktor Nuri Bayar
Diri	Dudu
Dispanser	+köy

Duman	Duy
Dur	-ar
-ak, -aklar, - al, -an, -gun, - muşlar	Düz
Duru	Ø, +akçaşehir, +dağ, +yazı
Dut	Düzen
+lar, +lu	
-E-	
Efe	Elmas
Ø, +li	Emeci
Efes	Emek
Egemen	Ø, +çi, +tar
Eğitim	Emel
Eğreli	Emir
+bayırı	Ø+ler
Eğri	Emrah
Ø, +çay, +oğlu	+lar
Eki	Emre
-ci, -inli	Emsal
Elif	Endam
Elma	+lı
+dere, +lı	Engin

Ensar	Erşen
Enver Topçuoğlu	Ertuğrul Gazi Esen
Epçe	Es
+ler	-en, -enköy, -entepe, -enyurt
Er	Eser
Ø, +baş, +doğdu,	Eski
Er	Ø, -hal, -Hendek, -Kandıra, -
-en, -enler	Kazımpaşa, -köy, -bedil, -bıçkı, -botbaşı, -
Ercek	ciler, -okul, -yatak, -yayla
Erdem	Eşme
Ø, +li	Evren
Ergün	Ø, +köy
Erkan	Eyüp
Erkaya	
-F-	
Fabrika	Fevzi Paşa
Faruk Benli	Fevziye
Fatih	Feza
Fener	Fındık
Feriz	Ø, +lı, +suyu
+li	Fidan
Fevzi Çakmak	Fide

+li	Fulya
Figen Sakallıoğlu	Funda
Fikret	Furkan
Filiz	
-G-	
Gaip	Genç
+ler	Geyik
Garip	Geyve
Gazel	Gırgır
+ler.	+lar
Gazi	Gıcık
Ø, +ler	+li
Gebeş	Girdap
Ø, +ler	Girne
Gece	Giz
+ler	+em
Geç	Gonca
-er, -it	Gonca
Gedik	Göç
Gedik	-men
Gelincik	Gök
Gemi	

Ø, +alp, +çe, +çeler, +göz,
+su, +tepe

Göl

Ø, +başı, +ce, +kent, +köprü

Gömeç

Gönül

Ø, +lü

Görelle

Gör

-en

Göynük

+suyu

Gurbet

Güç

Güçü

+cek

Gül

Ø, +bağ, +ce, +deste, +dibi,
+gün, +han, +istan, +ler, +lük, +ser,
+seren, +şen, +tekin

Gül

-en, -er

Gümüş

Ø, +oluk

Gün

Ø, +doğan, +ey, +gör, +hoşlar

Gündüz

+ler

Güneş

Ø, +ler, +li

Gür

Ø, +pınar

Güray

Gürcan

Gürbüz

Gürz

Güven

Ø, -çler

Güvercin

Güz

Güzel

Ø, +ler

Güzlek

-H-

Habib	Hara
+ler	Hark
Hacer	+köy
Hacı	Harman
+ Bayramlar, +Rahim,	+lı, +lık, +tepe
+Sadık, +Aliler, +kışla, +köy, +lar,	Harunusta
+mbey, +mercan, + Muharremler,	Has
+Mustafalar, +oğlu, +Osmanlar,	Hasan
+Ramazanlar, +Yakup	+Tahsin, +bey, +fakı
Hak	Hasır
Hal	+cılar
Halas	Haşim
Halidiye	Hat
Hallaç	Hatip
+köy	Hayal
Hamam	Ø, +ler
Hamit	Hayat
+Bey, +Deniz, +li	Haydar
Hamza	+lar
Han	Hayır
Ø, +cı, +lı, +yatak	+lı
Hande	Hayrettin
Hanım	Hazal
+eli	

Hazan	Ø, +lık
Hazer	Hoca
Hazim	+Ahmed Yesevi, +köy, +lar, +oğlu
Hendek	Horoz
Hesna Sunter	+lar, +lu
Heybet	Hoş
+li	Ø, +gör
Hıramadan	Hoşnut
+lar	Hun
Hırka	+lar
Hızır	Huzur
Hicran	Hür
Hicret	Hürriyet
Hicriye	Hüseyin
Hilal	+li, +şeyh
Hisar	
-İ-	
Ihlamur	Ø, +lar
Ilıca	Işıl
+köy	İtır
Işık	

-İ-

İçdedeler

İnci

İhsaniye

İnek

İkbaliye

+çıkışla

İkizce

İnönü

+Müslim, +Osmaniye

İp

İkramiye

+çi

İlim

İpek

+bey

İrem

İlkay

İrfan

İlmiye

İsa

İlyas

+balı

+lar

İskan

İmam

İstiklal

+lar

İşaret

İmren

İtfaiye

İnce

İyi

-K-

Kabak

Kadem

+lar

Kader

Kaba

Kadı

+köy, +kulak

Ø, +köy, +lar

Kadife	Kan
+kale	-maz
Kadir	Kantar
Ø, +ler	Kanuni
Kahraman	Kaplan
Kaktüs	Kar
Kalay	Kara
+cı	+ağaç, +bacak, +baş, +bayır,
Kalayık	+boğaz, +ca, +caören, +çalı, +çalılık,
Kalbur	+çam, +çomaklar, +çökek, +Davutlu,
+cu	+dere, +diken, +göz, +kamış, +kol, +köy,
Kale	+lar, +man, +manlar, +müezzinler,
Kalender	+nlıkdere, +oğlan, +Osman, +pelit, +pınar,
Kamelya	+pürçek, +su, +teke, +toprak
Kamer	Karanfil
Kamış	Kardelen
+lı	Kardeş
Kanal	Kare
Kanarya	Karga
Kanca	+lıhanbaba, +lıyeniköy
Ø, +lar	Karşı
Kan	Kartal
+lıçay	Kar
	+tepe

Kasım	+paşa
+lar	Kazimiye
Kaşık	Keçe
+çılar	+ci
Katı	Keçi
Katip	+li
Kavak	Kekik
+lar, +lı, +lıorman	Keklik
Kavşak	Kelebek
Kaya	Kemal
Ø, +altı, +başı, +cık, +dibi, +larmahmudiye, +larreşitbey	+iye, +ler, +paşa
Kay	Kemer
-ar, -gan, -ıkbaşı	Kemik
	+ler
Kayı	Kepek
	+li
Kaynar	Kerem
+ca	Kerim
Kayran	Kertil (kertil)
+cık	Kervan
Kazan	Kes
+cı	+çi
Kazım	Kes

-er, -ik	Kısa
Kestane	Kıs
+pınarı	-ık, -ıkgeçit
Keşkek	Kısmet
+ler	Kışla
Kevser	Ø, +çay
Kıbrıs	Kıyı
Kılavuz	Kız
Ø, +lar	+çeşmesi, +anlık, +kalesi
Kılıç	
Kına	Kızıl
Ø, +lı	+calı, +elma, +kaya, +üzüm
Kın	Kızılılık
+cılar	Ø, +burun, +lı, +orman
Kır	Kibar
Kıran	Kilim
Kır	Kiraz
+calar	Ø, +lı
Kır	Kiremit
-gın, -ık, -malık	+lik
	Kiriş
Kırk	+hane
+pınar, +tepe	Kitler

Koca	Köksal
+Ali, +töngel	Kömür
Koç	+lük
Kofa	Köprü
Koğuk	+başı, +lü
+pelit	Kör
Kol	+sakarya
Komşu	Körük
Konacık	Köşe
Konca	Köy
Konuk	+yeri
Ø, +lu	Kubilay
Koru	Kudret
Ø, +cuk, +türk	Kudüs
Koru	Kul
-n	Kulak
Koza	Ø, +lı
Kozan	Kulfallar
Koz	Kul
+luk	+oğlu
Kök	Kum
+çü	+başı, +köprü, +köy
	Kumru

Kuray	Kuyu
Kurban	Ø, +dibi
+lar	Kuyumcu
Kurt	+lu
+beyler, +köy, +lar	Kuz
Kurtul	+ca, +kaya
-an, -uş	Kuzu
Kuru	Ø, +luk
Ø, +çeşme, +dere, +dil, +meşe	Küçük
Kuş	Ø, +hamam, +esence, +hataplı, +kaynarca, +kışla, +saraçlı
Ø, +ça	Kültür
Kutlu	Küp
Ø, +ata	+çüleri, +lük
Kutuk	Küpe
Kuytu	+li
-L-	
Lale	+dere
Latif	Limon
Levent	+lu
Leylak	Lüle
Liman	+ci

Lütfiye

+köşk

-M-

Madan

Mehmet Akif Ersoy

+lar

Mehmet Zahit

Maden

Mehmet

Ø, +ler

+çik

Mağara

Mehtap

Mahdum

Mehter

+lar

Mekece

Mahmudiye

Melek

Maksudiye

Melekşeoruç

Maltepe

Melekşesolak

Manav

Melen

+lar, +pınarı

Melik

Mandal

Meltem

Manolya

Memnuniye

Mansur

Menekşe

+lar

Meral

Martı

Meram

Martin

Mercan

+ler

Merkez

Mecidiye

Ø, +yeniköy

Mert	Mithat Paşa
Merve	Molla
Mesire	+Ahmetler, +köy
Mesudiye	Muallim Naci
Mesuriye	Muharrem
Meşe	+ler
Ø, +li	Mum
Mete	+cu
Metin	Muradiye
Mevcut	Mustafa Ocak
+lar	Mutaf
Mevlana	+lar
Meydan	Mutlu
Meyve	Muttalip
Mezbaha	Muzafferiye
Millet	Müezzin
Milli Egemenlik	+ler
Mimar Sinan	Müftü
Mis	Mürsel
-N-	
Nadir	Nal
Nailiye	+bantlar, +köyü

Namık Kemal	Neşe
Nar	Nevrin
Narin	Nilgün
Nasuh	Nilüfer
+lar	Nine
Naz	Nişan
+lı	+cı
Necip Fazıl Kısakürek	Nişasta
Nehir	Nuri
Ø, +kent	+Osmaniye, +ye
Nem	Nur
+li	+lu
Nergiz	Nüzhetiye
-O-	
Ocak	Oluk
Oğuz	Oral
Ø, +han	Orbay
Ok	Orhan
+çular	+gazi
Okul	Orkide
Ol	Orman
+gun	Orta

	Ø, +köy, +nca	+evler
Oruç		Ova
	Ø, +lu	+lı
Osman		Ozan
	+bey, +lar, +lı	Ø, +lar
Otuziki		
-Ö-		
Öbek		-gü
Ödül		Örnek
Öğretmen		Özal
Ömer		Özbek
	Ø, +ağa, +başoğlu	Özden
Ömür		Özen
Ön		Özer
Önder		Özge
Öner		Özgü
Ören		Özgür
	Ø, +cik, +tepe	Özlem
Ör		
-P-		
Pabuç		+çular

Pamuk	Ø, +l1
Ø, +lar, +ova	Pilav
Pancar	+c1
Papatya	Pirinç
Para	Pir
+l1	+ler
Park	Porsuk
Parla	Postane
-k	Pot
Paşa	+lar
Ø, +köy, +lar	Potuk
Pazar	+lar
+köy	Poyda
Pehlivan	+lar
Pembe	Poyraz
Petek	Ø, +lar
Pınar	Pul
-R-	
Recai	+ler
Recep	Renk
Refik	Resul
Reis	+ler

Reşadiye

Rüstem

Ruşen

+ler

-S-

Saadet

Salkım

Sabır

Sallı

+lar, +lı

+kaya

Safi

Salman

+bey

+lı

Safran

Saman

+cık

+pazarı

Sağlam

Sanayi

Sağlık

Sancak

Sahil

Sapanca

Sait Faik

Saraç

Sak

+lar, +lı

Saka

Saray

Sakar Baba

Ø, +köy

Sakarya

Sarı

Sakin

Ø, +Ahmetler, +beyli, +calar,
+gazi, +köy, +oğlu, +yer

Saklı

Sarmaşık

Salihye

Sarp

Salim

Savul	Selim
Saydam	Selin
Saz	Selvi
Ø, +lıdere	Sema
Seba	Semer
Sebat	+ciler
Sebil	Sepet
+ler	+çiler
Seç	Serap
-er, -kin	Serçe
Sedat Kirtepe	Serdivan
Sefa	Serhat
Sefer	Serin
+ler	Serpil
Seha	Servetiye
Seki	Set
+harman	+çe
Sel	Sev
Selahiye	-gi, -il, -imli, -inç
Selam	Seyfe
Selanik	+ler
Selçuk	Seyhan
+lu	Seyif

+ler	Son
Sezen	Ø, +gül
Sezer	Söğüt
Sıra	+lü
Ø, +köy	Sön
Sırım	-mez
Sırma	Sper
Sigorta	Stad
Sinan	Suat
Ø, +oğlu	Su
Sipahi	+başı, +batağı, +bendi, +çatı, +kenarı, +lu
Sivri	Sucaflı
+tepe	Sultan
Sofu	Süleyman
+lar	+bey, +iye
Soğan Pazarı	Sümbül
Soğu	Ø, +lü
-cak	Sünbül
Soğuk	Süngüt
+su	Sürat
Sokullu	Süt
Sol	+alan, +çü
-aklar, -maz	

-Ş-

Şafak

Şehit C. Özdemir

Şahin

Şehit Ekrem Bayramoğlu

Ø, +ler

Şehit Fethi Akalın

Şah

Şehit İlhan Aras

+melek, +varmaz

Şehit İsmail Şeremet

Şakrak

Şehit Kemal Durak

Şal

Şehit Kenan Şentürk

Şan

Şehit M. Akyıldız

+lı

Şehit Mehmet Karabaşoğlu

Şaş

Şehit Mehmet Öztürk

-tılar

Şehit Mesut Kaplan

Şebboy

Şehit Metin Akkuş

Şehit Adil Mutlu

Şehit Musa Kılıç

Şehit Ahmet Akyol

Şehit Mustafa Aytar

Şehit Ahmet İşçi

Şehit Mustafa özen

Şehit Ali Borinli

Şehit Muzaffer Çetin

Şehit Ali Kaya

Şehit Naci Akar

Şehit Astsubay Yaşar Güller

Şehit Osman Temiz

Şehit Ayhan Aktaş

Şehit Salih Polat

Şehit Bilal Soybilgiç

Şehit Selçuk Esadoğlu

Şehit C. Karaca

Şehit Yasin Yüksel

Şehit	Ø, +iye
+ler	Şevketiye
Şehren	Şeyh
Şeh	+köy
+timarı	Şeyh
Şeker	+ler
Ø, +ler	Şifa
Şemen	Şimşir
+ler	Şirin
Şen	Ø, +evler
Ø, +el, +er, +lik	Şükran
Şerbet	Şükriye
Ø, +pınarı	Şükür
Şeref	+ler
-T-	
Tabak	Tarabya
Ø, +haneTahir	Tarak
Takat	+lı
+dere	Tarla
Tan	Taşāgil
Tanı	Taş
-ş	

+burun, +kısığı, +lıgeçit, +lık, +oluk, +oluk, +yatak,	Ø, +oğlu
Taş	Teselli
-kın	Teşvikiye
Tat	Tetik
-lı	Tez
Tayfun	+gel
Teberik	Tığ
Teğmen	+cılar
Tekel	Tıkız
Teke	Tırman
+ler, +taban	-dılar
Tekin	Tokat
Tekne	Tokmak
+ler	+lıdere
Tel	Top
Tel	+ağaç, +lu
+li	Top
Tepe	+çu
Ø, +köy, +kum, +li, +tarla, +üstü	Tor
Tepsek	Toygar
Terzi	Tömek
	Ø, +ler
	Trabzon

Trafo	-mez
Tuna	Tül
Tunca	Tümen
Tunç	Türbe
Turan	Ø, +köy
Turgut	Türk
+lu	+beylikışla, +çaybaşı, +men,
Turna	+ormanköy
Ø, +dere, +lı	Tüt
Tuzak	-en, -er
Tuzla	Tütün
Tüken	+cü
-U-	
Uçak	Usta
Ufuk	Uy
Uğur	-gar, gun
Ø, +lu	Uzak
Ulu	+kışla
Ø, +dağ, +yol	Uzay
Ulus	Uzel
Umur	Uzun
+bey	

Ø, +alan, +caorman, +çınar, +düz, +köy, +kum

-Ü-

Üç Ø, +ce

+erenler, +evler, +oluk, Üstad

Ülkü Üst

Ün +ün

Ünal Üvez

Üniversite Üzüm

Ünlü

-V-

Vagon Vatan

Vakıf Veysel

Van +ler

+lılar Vişne

Var Volkan

+lık

-Y-

Yağ Yağmur

+basan, +cılar, +oğlu Yahya

Yağız +Kemal, +lar, +lı

Yaka	Ø, +geçit, +mezar
Yakın	Yaşar
Yakup	Ø, Yedekçi
+kalfallar	Yaşmak
Yalçın	Yavaş
Yalı	Yavru
Yalım	Yavuz
Yalpan	Yay
+kaya	Ø, -la, -lak
Yamaç	Yaya
Yaman	+lar
Ø, +lar	Yazar
Yamarı	+lar
Yanık	Yazı
Ø, +sayvant	+lı, +gürgen
Yaprak	Yaz
Yaraş	+lık, +lıkpınarı
+lar	Yeğen
Yarı	+ler
+ca	Yel
Yasa	Yem
Yasemin	Yemiş
Yassı	+li

Yener	+lık
Yeni	Yörük
Ø, +Bosna, +cami, +cami mahallesi, +çarşı, +mahalle, +çam, +doğan, +gün, +kışla, +köy, +ormanköy, +yayla	Ø, +yeri
Yer	Yukarı
Yeşil	+bağlarbaşı, +çalıca, +çarığıkuru, +dere, +güvençler, +hüseyinşeyh, +kirazca, +sarıköy
Ø, +dere, +köy, +ler, +ova, +tepe, +yurt	Yulaf
Yılan	+lı
+lıkaya	Yumak
Yıldırım	Yum
Yıldız	-uk
Ø, +tepe	Yunus
Yıl	Ø, +Emre, +Ağa
-gın, -maz	Yurt
Yiğit	Ø, +luk
Yoğurt	Yuva
+çu	Ø, +lı, +lıdere, +lık
Yokuş	Yüksel
+dibi	Ø, +köy
Yonca	Yün
Yonga	+cü

-Z-

Zafer

Zambak

Zarif

Zede

+ler

Zemin

Zenbil

Zengin

Zerafet

Zeybek

Zeytin

Zıngıl

+kışla

Ziahmet

Zinde

Ziya Paşa

Zor

+lu

Zuhal

Zübeyde Hanım

Zümrüt

BÖLÜM 4: SAKARYA İLİ YERLEŞİM YERLERİ ADLARININ SÖZ VARLIĞININ İNCELENMESİ

“Peki nedir söz varlığı ? Söz varlığı, en kısa tanımıyla kültürün aynasıdır. Bir toplumun yaşayışına, yaşayış şekline, hayata bakış tarzına, maddî ve manevî değerlerine, inançlarına kısacası kültürüne ilişkin ilk bilgileri söz varlığından elde edebiliriz. Söz varlığı toplumun konuştuğu dilin kelimelerini, deyimlerini, hazır söz kalıplarını, atasözlerini kapsar. Bir dilin söz varlığı, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, dünya görüşünün bir kesitidir .

Bir toplumun yaşama tarzının yanı sıra, hangi uluslarla ne ölçüde ilişkiler kurmuş olduğu, nelere değer ve önem verdiği, nükteye olan eğilimi söz varlığının incelenmesiyle ortaya konulabilir. Her dili konuşan toplum, çevresini, çevresindeki olayları, gerçekleri kendisine göre algılamakta ve anlamakta, ana dilinde oluşmuş kavramlarla anlatmaktadır. Kısacası söz varlığı, dünyayı kendi dil penceresinden görmek, anlamak, yorumlamak ve anlatmaktır” (Aksan, 1996: 7-8).

4.1. Kelimelerin Sayıları Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında tekrar eden kelimelerle birlikte 2036 adet kelime kullanılmıştır. Bu 2036 adet kelime içinde 1612 adet farklı kelime mevcuttur. Bu da Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığı açısından bir zenginlik oluşturduğunu göstermektedir. Yine bu 2036 adet kelimenin tekrar etmeyen kelimelerine ve tekrar eden kelimelerinin kaç adet ve kaç kez tekrar ettiğine değinecek olursak: 1296 adedi bir kez, 235 adedi iki kez, 61 adedi üç kez, 13 adedi dört kez ve 7 adedi beş kez kullanılmıştır. Beşten fazla aynen tekrar eden yer adı bulunmamaktadır.

4.2. Tek Kelime Ve İki Ya Da Daha Fazla Kelimenin Birleşmesi Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarındaki söz varlığı daha çok iki kelimelik yerleşim yerleri adlarından oluşmaktadır. Sakarya merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinin büyük çoğunluğu tek kelimelik yer isimleridir. Sakarya merkez köy isimleriyle, ilçe ve ilçelere bağlı yerleşim yerleri isimleri ise mahalle, sokak ve cadde isimleri gibi tek kelimelik isimler değil, büyük çoğunluğu birleşik isimlerdir. Tek kelimelik yer adları azınlıktadır. Tek kelimelik isim verme alışkanlığının özellikle son yıllarda yoğunluk kazandığını, biraz da bu nedenden dolayı Sakarya merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinin tek kelimelilerden oluştuğu söylenilebilir.

4.3. Türkçe-Alıntı Kelimeler Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığındaki esas yoğunluğu Türkçe kökenli kelimeler oluşturmaktadır. Fakat Sakarya ili yerleşim yerleri adlarındaki söz varlığının içerisindeki alıntı kelimeler azımsanacak gibi değildir. Alıntı kelimelerin çoğunluğunu Arapça ve Farsça kökenli kelimeler oluşturmaktadır. Özellikle de kişi isimleriyle oluşturulan yerleşim yerleri adlarının büyük çoğunluğu Arapça ya da Farsça'dır. Kişi isimlerine ilave olarak, Adil, Ahibaba, Ahılar, Alemdar, Bezirci, Caferiye, Cami, Celaller, Cem, Cemre, Cenap, Cer, Cevher, Cihat, Cumalı, Çelebi, Emsal, Emir, Feza, Filiz, Gaipiler, Garip, Gazeller, Gazi, Gaziler, Gurbet, Habibler, Hacılar, Hal, Hamam, Has, Hasırcılar, Hat, Hatip, Hayal, Hayaller, Hayat, Hayırlı, Hazan, Hendek, Heybetli, Hırka, Hızır, Hicret, Hicriye, Hilal, Hisar, Hisarlık, Huzur, Hür, Hürriyet, İtır, İkramiye, İhsaniye, İkbaliye, İlimbey, İmamlar, İstiklâl, İşaret, İtfaiye gibi Arapça'dan dilimize geçen adlarla; Ambarlı, Bahçıvan, Bahtiyar, Bedir, Bülbül, Can, Canan, Cihan, Çeşme, Cihangir, Civan, Çevik, Çınar, Çıracı, Çıracık, Derman, Derya, Destan, Dilber, Dispanser, Divan, Endamlı, Emektar, Girdap, Gonca, Gül, Gülistan, Gürz, Hak, Han, Hande, Hara, Harmanlık, Harmantepe, Hocaköy, Hocalar, Hocaoğlu, Horozlar, Hoş, Hoşgör, Hoşnut, Hunlar, Huzur gibi Farsça'dan alınan birçok isim Sakarya yerleşim yerleri adı olarak geçmektedir. Yine kişi isimlerinin büyük çoğunluğu Arapça ve Farsça'dan alıntılanan adlardır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında Arapça ve Farsça'nın dışındaki dillerden alıntılanan kelimelerden oluşan yerleşim yerleri adlarının da bulunduğu aşikârdır. Örneğin, Moğolca kökenli Ceylan, Yunanca kökenli Açelya, Çerez, Defne, İhlamur; İtalyanca kökenli Fulya adı Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığını oluşturan adlardır.

Alıntı kelimelerin büyük çoğunluğu tek kelimelik isimlerdir. Birleşik kelimelerin yoğun olduğu köy ve ilçe isimlerinde Türkçe kelimeler daha yoğun kullanılmıştır.

4.4. Soyut – Somut Kavramlar Açısından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Sakarya ili yerleşim yerleri adları söz varlığında somut kavramlar soyut kavramlara oranla daha çok kullanılmıştır. Bunda da insanoğlunun yer isimlendirmesi yaparken daha çok gözle görülebilen, elle tutulabilen ya da varlığı aşikar olan nesnelere

hareketle isimlendirmede bulunduğunu söyleyebiliriz. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına soyut- somut kavram açısından bakıldığında çoğunun Akçagöl, Adapazarı, Acı Elmalı, Açıya, Ardıçbeli, Bakırlı, Budaklar, Bülbül, Demirkapı, Doğantepe, Buğday, Boncuk, Bostancı, Arı, Akçakamış, Akçakaya örneklerinde olduğu gibi başta coğrafî kavramlar olmak üzere somut adlar olduğunu görürüz. Fakat soyut kavramlardan oluşan Sakarya ili yerleşim yerleri adları da çok miktarda bulunmaktadır. Barış, Bereket, Bezgin, Bilge, Birlik, Buyruk, Celaller, Cumhuriyet, Dilek, Dinç, Dost, Emel, Genç, Gizem, Gürbüz, Güven, Güzel, Habipler, Hacıköy, Hacılar, Hak, Has, Hayal, Hayat, Hayırlı, Hazan, Heybetli, Hicran, Hocaköy, Hocalar, Hoş, İyi, Hoşgör, Huzur, İrfan, İskan, İstiklal, Hür, İmamlar, Hürriyet, Hoşnut, Hayaller, Hal, Güzeller, Emir, Erdem, Erdemli, Çelebi, Bilgin gibi yerleşim yerleri adları buna örnek verilebilir.

4.5. Kelimelerdeki İki Anlamlılık Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Bilindiği üzere çoğu özel ismin kaynağını tür adları oluşturmaktadır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde direkt olarak tür adından mı yoksa özel addan mı yararlanıldığı konusu özel bir çalışma alanını oluşturduğu için bununla ilgili kesin sonuçlara ulaşılmakta zorlanılmıştır. Aşağıda sıralanan kelimelerin Sakarya ili yerleşim yerleri adlarına verilme sebebi o yerle ilgili bir kişiden mi yoksa kendi içlerinde bir tür adından mı kaynaklandığı bilinmemektedir. Örneğin, Ceylan yer adının bir kişi adı olarak mı yoksa bir hayvan ismi olarak mı o mekâna verildiği özel bir çalışma alanını gerektirdiğinden bu konuyla ilgili herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Ada, Adil, Akgül, Akın, Alev, Arda, Ata, Aydın, Aydoğan, Bahar, Bahtiyar, Barış, Batur, Bilge, Bilgin, Bulut, Burak, Can, Canan, Candaş, Caner, Celaller, Cem, Cemre, Cengiz, Ceylan, Cihan, Cihangir, Cihat, Çağla, Çağlar, Çağlayan, Çelik, Çetin, Çiçek, Çiğdem, Çile, Defne, Deniz, Derman, Derya, Dilber, Dilek, Duman, Duran, Durmuşlar, Efe, Elmas, Emel, Emir, Engin, Erdem, Eren, Fidan, Fulya, Funda, Furkan, Gizem, Gonca, Gökçe, Gönül, Gül, Gülen, Güler, Gülhan, Gülseren, Gülşen, Gültekin, Güray, Hande, Hayal, Hazan, İnci yerleşim yerleri adları hem kişi adı hem de tür adı olarak kullanılan adlardır. Bağ, Bağlama, Doğan, Doğantepe adları da birer sesteş kelime olup hangi anlamda kullanıldıkları kestirilememektedir.

4.6. Argo Kullanımı Açısından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Bir toplumda geçerli genel dilden ayrı, ama ondan türemiş olan, yalnızca belirli çevrelerce kullanılan, toplumun her kesimince anlaşılmayan, kendine özgü olan argo kelimeler de yerleşim yerleri adlarında geçen adlardır. Sakarya ili yerleşim yerleri adları içerisinde argo adlar pek yer almamakla birlikte Gebeş, Gebeşler, Gırgırlar gibi kelimelerle karşımıza çıkmaktadır.

4.7. Anlamsal Bakımından Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

İnsanların yaşadıkları çevre, içinde buldukları ortam ve doğa olayları söz varlığının oluşmasında çok büyük etkisi olan unsurlardır. Yukarıçalıca-Aşağıçalıca gibi doğrultu ve yön belirten adlar, insanın yaşamında önemli bir yer tutan tepe, dağ, göl, su gibi coğrafi terimler mekânları tasvir etmede kolaylık sağladığından olsa gerek çok fazla kullanılan yerleşim yerleri adlarıdır. Yine şehirlerin isimleri, özellikle göç yoluyla gelenlerin yoğun olarak buldukları mekânlara bir kimlik gibi verilen yerleşim yerleri adlarıdır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adları söz varlığında en fazla kullanılan kelimelerden biri de renk isimleridir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarındaki renk isimlerinin fazla olması insanımızın renklerin tasvir etmedeki rolünün farkında olduğunun en büyük göstergesidir. Fakat Akyazı, Karasu gibi bazı yerleşim yerleri adlarındaki renk isimleri renk belirtmenin yanında yön de belirtmektedirler.

Sayı isimlerinden belli anlamlar yüklenen üç, beş gibi kelimeler Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer almakla birlikte, sayılar Sakarya ili yerleşim yerleri adları söz varlığında çok kullanılan adlar değildirler. Maden ve madenle ilgili adlar, zaman kavramıyla ilgili adlar, vasıf ifade eden adlar, ebat belirten adlar, boy ve topluluk adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında ad vermede sıkça kullanılan adlardır.

İnsanoğlunun yaşamında ve buna bağlı olarak söz varlığının oluşmasında bitkilerin ve hayvanların yeri apayrıdır. Buna bağlı olarak bitki ve hayvan isimleri yer adı vermede çokça başvurulan adlar olmuşlardır. Çiçek isimleri, meyve isimleri, ağaç isimleri, tahıl ve sebze adları gibi bitkilerle ilgili isimler Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığında önemli bir paya sahip adlardır. Hayvanlarla ilgili adlardan kuş adları, evcil

hayvan adları, evcil olmayan hayvan adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde en az bitki isimleri kadar öneme sahip adlardır.

İnsanların fiziksel yaşayışı ve bu yaşayışta payı olan unsurlar da Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığının oluşmasında etkendirler. Yapı ve yapıt adları, kurum adları, eşya ve eşyalarla ilgili adlardan tarımda kullanılan adlar, tekstil ürünleriyle ilgili adlar, askerlikle ilgili adlar, ev eşyaları ile ilgili adlar, yiyecek ve içecek adları Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sıkça kullanılan adlardır.

İnsanın fiziksel yaşamıyla birlikte ruhsal yaşamıyla da ön planda olan varlıktır. Duygusal yaşayış ile ilgili adlardan din ile ilgili adlar, günlük hisler, tarihsel olay ya da sosyal mesaj ifade eden adlar yine Sakarya ili yerleşim yerleri adları söz varlığının oluşmasında rol oynayan adlardır.

Kişilerin kendi varlıklarıyla ilgili adlardan kişi adları, ünvan adları ve meslek adları kalabalık söz varlığıyla Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında yer almıştır.

4.8. Yerel Özellik Taşıyan Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları

Yemek, aş anlamına gelen Aşırlar, işaret ya da tarla ortası anlamlarına gelen Bel, ihtiyar ya da Hristiyan kadın için kullanılan Cece, tencere, fırın tepsisi anlamında kullanılan Çövenci, sivri tepe anlamında kullanılan Dikmen, işçi anlamında kullanılan Emeci, kapan, tuzak anlamında kullanılan Fakı, çamur olmayan yer için kullanılan Kayrancık, sarp yer için kullanılan Yalpan, balçık için kullanılan Çökek yerleşim yerleri adlarıyla Dibek, Dibektaş, Gömeç, Göynüksuyu, Abalı, Alıplar, Arpaşlar, Bağışlar, Güçücek, Denderiz, Gedik, Hara, Görele, Daraba, Botbaşı, Civek, Civelek, Dokurcun gibi yerleşim yerleri adları özellikle Sakarya yöresi söz varlığını oluşturan yerel adlardır.

BÖLÜM 5: SAKARYA YERLEŞİM YERLERİ İSİMLERİNİN TASNİF ÇALIŞMALARI

5.1. Sakarya Yerleşim Yerleri İsimlerinin Anlamsal Tasnifi

5.1.1. Tabiata Ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları

5.1.1.1. Çevreyle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.1.1.1. Doğrultular

Açmabaşı	Dereiçi	Köprübaşı
Alaniçi	Derin?	Köşe
Ardıçbeli	Dışdedeler	Kumbaşı
Arka	Dip	Kuyudibi
Aşağıçalıca	Doğu	Kuzca
Aşağıçarığıkuru	Eskibotbaşı	Kuzkaya
Aşağıdere	Gölbaşı	Merkez
Aşağıkirazca	Güldibi	Merkezyeniköy
Aşağısarıköy	Güney	Ortaköy
Beldibi	İçdedeler	Sukenarı
Botbaşı	Karşı	Teketabanı
Civcivgüneyi	Kayaaltı	Tepeüstü
Çayırbaşı	Kayabaşı	Yukarıbağlarbaşı
Çukurhan	Kayadibi	Yukarıçalıca
Çukurköy	Kayıkbaşı	Yukarıçarığıkuru
Dağazı	Kıyı	Yukarıdere

Yukarıgüvençler	Yukarıkirazca	Zemin
Yukarıhüseyinşeyh	Yukarısarıköy	

5.1.1.1.2. Coğrafya Adları

5.1.1.1.2.1. Kaynağı Su Olan Adlar

Ada	Boğazköy	Doğançay
Adapazarı	Ceylandere	Eğriçay
Adatepe	Çağlayan	Elmadere
Akan	Çaybaşifuadiye	Eşme
Akar	Çaybaşiyeniköy	Fındıksuyu
Akarsu	Çaykışla	Göksu
Akçagöl	Çayköy	Göl
Akçapınar	Çeşmemeydanı	Gölbaşı
Akçay	Çıralıdere	Gölce
Akgöl	Darboğaz	Gölkent
Akpınar	Değirmendere	Gölköprü
Aksu	Deniz	Göynüksuyu
Altındere	Denizköy	Gürpınar
Ark	Dere	Kanal
Aşağıdere	Dereiçi	Kanlıçay
Belpınarı	Dereköy	Karaçökek
Bıçkıdere	Derya	Karadere

Karapınar	Limandere	Sukenarı
Karasu	Manavpınarı	Şerbetpınarı
Kestanepınarı	Nehirkent	Takatdere
Kırkpınar	Pınarlı	Tokmaklıdere
Kışlaçay	Soğuksu	Turnadere
Kuruçeşme	Subaşı	Yazlıkpınarı
Kurudere	Subatağı	Yeşildere
Kuyu	Subendi?	Yukarıdere
Kuyudibi	Suçatı	Yuvalıdere

5.1.1.1.2.2. Kaynağı Dağ Olan Adlar

Adatepe	Hacıkışla	Bağlarbaşı
Akçakaya	İnekçikışla	Bahçe
Akçayır	Kışla	Bakacak
Akçukur	Küçükkışla	Ballıkaya
Akkaya	Uzakkışla	Batakköy
Akova	Yenikışla	Bayır
Akseki	Zıngilkışla	Bayırakçaşehir
Aktarla	Türkbeylikışla	Belde
Aktaş	Alancuma	Beyköy
Akyazı	Alandüzü	Boğazköy
Çaykışla	Altınova	Boztepe

Büyükgeçit	Düzakçaşehir	Kadıköy
Camitepe	Düzdağ	Karabayır
Çakaldağ	Düzyazı	Karaköy
Çamtepe	Eğreltibayırı	Karatoprak
Çatalkaya	Esenköy	Kartepe
Çaybaşıyeniköy	Esentepe	Kavaklıorman
Çayır	Esenyurt	Kavşak
Çayırbaşı	Eski Hendek	Kaya
Çayköy	Eskiyayla	Kayaaltı
Çıralıdüzü	Evrenköy	Kayabaşı
Çiftlik	Geçit	Kayacık
Çobansayvant	Gedik	Kayadibi
Çökekler	Göktepe	Kayalarmahmudiye
Çukurköy	Gümüşoluk	Kayalarreşitbey
Dağazı	Hallaçköy	Kırktepe
Dağdibi	Harkköy	Kıyı
Dağyeniköy	Harmanlı	Kızılcıkorman
Dağyoncalı	Harmantepe	Kızılkaya
Dedeyeri	Hat	Koru
Denizköy	Hendek	Korucuk
Dibektaş	Hocaköy	Kumbaşı
Dönergeçit	Ilıcaköy	Kumköprü
Duduköy	Kabaköy	Kurtköy

Kuzkaya	Taşlıgeçit	Yanıksayvant
Maltepe	Taşlık	Yassıgeçit
Merkezyeniköy	Taşoluk	Yassımezar
Orman?	Taşyatak	Yayla
Ovalı	Tepe	Yaylak
Örentepe	Tepeköy	Yazılı
Pamukova	Tepekum	Yeniköy
Pazarköy	Tepetarla	Yeniormanköy
Sallıkaya	Tepeüstü	Yeniyayla
Sarıköy	Türkormanköy	Yer
Sarıyer	Ufukyaylası	Yeşilköy
Sarp	Uludağ	Yeşilova
Sekiharman	Uzuncaorman	Yeşiltepe
Sıraköy	Uzundüz	Yeşilyurt
Sivritepe	Uzunkum	Yılanlıkaya
Subendi	Volkan	Yokuşdibi
Tarla	Yaka	Yörükyeri
Taşburun	Yalpankaya	Yukarısarıköy
Taşkısığı	Yamaç	Yükselköy

5.1.1.1.2.3. Başka Şehir Ya Da Mevkilerin Adları

Altay	Anadolu	Anafartalar
-------	---------	-------------

Ankara	Kıbrıs	Trabzon
Aral	Mesudiye	Tuna
Efes	Selanik	
Girne	Tarabya	

5.1.1.1.3. Renk Adları

Akbalık	Akpınar	Gökgöz
Akballar	Akseki	Göksu
Akbaşı	Aksu	Göktepe
Akça	Aktarla	Kara
Akçagöl	Aktaş	Karaağaç
Akçakamış	Aktefek	Karabacak
Akçakaya	Akyazı	Karabaş
Akçapınar	Alaca	Karabayır
Akçay	Bayırakçaşehir	Karaboğaz
Akçayır	Beyaz	Karaca
Akçukur	Bozören	Karacaören
Akdoğan	Boztepe	Karaçalı
Akgöl	Çakıroğlu	Karaçalılık
Akkaya	Düzakçaşehir	Karaçam
Akkum	Gök	Karaçomaklar
Akova	Gökçeler	Karaçökek

Karadavutlu	Karapınar	Sarıgazi
Karadere	Karapürçek	Sarıköy
Karadiken	Karasu	Sarıoğlu
Karagöz	Karateke	Sarıyer
Karakamış	Karatoprak	Solaklar
Karaköy	Kızılcaali	Yeşil
Karalar	Kızılelma	Yeşildere
Karaman	Kızılkaya	Yeşilköy
Karamüezzinler	Kızılızüm	Yeşiller
Karanlıkdere	Melekşesolak	Yeşiltepe
Karaoğlan	Sariahmetler	Yeşilyurt
Karaosman	Sarıbeyli	
Karapelit	Sarıcalar	

5.1.1.1.4. Evrenin İşleyişi İle İlgili Adlar

Altınışık	Cihan	Feza
Ay	Damla	Gök
Ayaz	Dolunay	Güneş
Aydınlık	Duman	Güneşler
Aydoğan	Esen	Güneşli
Buhar	Esenköy	Işık
Bulut	Esentepe	Kamer

Poyraz	Şafak	Yel
Poyrazlar	Ufuk	Yıldırım
Sel	Uzay	Yıldız
Sema	Yağmur	

5.1.1.1.5. Sayı Adları

Beşdeğirmen	İkizceosmaniye	Üçevler
Beşevler	Kırkpınar	Üçoluk
Beşköprü	Otuzikievler	
İkizcemüslim	Üçerenler	

5.1.1.1.6. Maden Ve Madenle İlgili Adlar

Altındere	Çelikdere	Kömürlük
Altınışık	Çelikler	Maden
Altınoluk	Demirkapı	Madenler
Altınova	Demiraçma	Tunç
Bakır	Demirler	Tuzla
Bakırlı	Demiroğlu	
Cevher	Gümüşoluk	

5.1.1.1.7. Zaman Kavramıyla İlgili Adlar

Alancuma	Gündüzler	Yazlık
Bahar	Günhoşlar	Yazlıkpınarı
Cumalı	Güz	Yenigün
Geceler	Güzlek	
Gündoğan	Şafak	

5.1.1.1.8. Vasıf İfade Eden Adlar

Acar	Başaklı	Çevik
Acıelmalı	Baygın	Çıkmaz
Acıelmalık	Benli	Çiçekli
Açık	Bezgin	Çil
Asil	Biçimli	Çubuklu
Askılı	Birleşik	Çukur
Atak	Boylu	Dağlı
Atık	Canlı	Dar
Atılgan	Cici	Değerli
Ayrı	Çakmaklı	Dik
Ayrık	Çalımlı	Dinç
Bağlı	Çatalkaya	Diri
Bahtiyar	Çatalköprü	Doğru

Döner	Genç	Kulaklı
Dönergeçit	Gönüllü	Kuru
Durgun	Güç	Kuruçeşme
Duru	Gür	Kurudere
Düz	Hamitli	Kurudil
Düzakçaşehir	Hayırlı	Kurumeşe
Düzdağ	Heybetli	Kutluata
Düzyazı	Hoş	Kuytu
Efeli	Hüseyinli	Küpeli
Eğri	İnce	Latif
Eğriçay	İyi	Merkezzeniköy
Emektar	Kanmaz	Mert
Endamlı	Karadavutlu	Narin
Erdemli	Kare	Ovalı
Eski	Katı	Paralı
Eskibiçki	Kaygan	Parlak
Eskihal	Kepekli	Sabırlı
Eskihendek	Kesik	Sağlam
Eskikazımpaşa	Kınalı	Sakin
Eskiköy	Kırgın	Salmanlı
Eskiokul	Kırık	Sarıbeyli
Eskiyatak	Kibar	Selçuklu
Eskiyayla	Körsakarya	Serin

Sevimli	Turnalı	Yavuz
Sıraköy	Tükenmez	Yeni
Sırma	Uğurlu	Yenicami
Sivritepe	Uğurlu	Yeniçam
Soğuksu	Uludağ	Yeniçarşı
Solmaz	Uluyol	Yenidoğan
Sönmez	Uygun	Yenigün
Sulu	Ünlü	Yenikışla
Şanlı	Üstün	Yeniköy
Şanlı	Yağız	Yeniormanköy
Şen	Yahyalı	Yeniyayla
Şirinevler	Yakın	Yılgın
Taşkın	Yalpankaya	Yiğit
Taşlık	Yaman	Yumuk
Telli	Yanık	Yuvalı
Tepeli	Yanıksayvant	Zarif
Tetik	Yassı	Zengin
Tokmıklıdere	Yassıgeçit	Zorlu
Topağaç	Yassımezar	
Turgutlu	Yavaş	

5.1.1.1.9. Ebat Belirten Adlar

Basık	Kısıkgeçit	Uzakkışla
Büyükesence	Kocaali	Uzun
Büyükgeçit	Kocatöngel	Uzunalan
Büyükhataplı	Küçük	Uzuncaorman
Büyükyanık	Küçükesence	Uzunçınar
Dar	Küçükhamam	Uzundüz
Darboğaz	Küçükhataplı	Uzunköy
Güçücek	Küçükkaynarca	Uzunkum
Gür	Küçükkışla	Yakın
Gürpınar	Küçüksaraçlı	Yarıca
İnce	Orta	Yassı
Kare	Ulu	Yassıgeçit
Kısa	Uludağ	Yassımezar
Kısık	Uluyol	

5.1.1.1.10. Boy Ve Topluluk Adları

Ahibaba	Bileciler	Çelebiler
Ahılar	Budaklar	Çengeller
Akarca,	Ceceler	Çerçiler
Bayat	Çakallık	Çıldırılar

Çiçekli	Kaşıkcılar	Taşagül
Çökekler	Kızılıcık	Tavuklar
Çubuklu	Kızılkoyunlu	Umurbey
Demirler	Kurtbeyler	Yağbasan
Dodurga	Kurtköy	Yağcılar
Durmuşlar	Kurtlar	Yahyalar
Elmalı	Kuyumculu	Yuva
Emirler	Manavpınarı	Yuvalar
Gökçeler	Ozanlar	Yuvalıdere
Hacılar	Paşaköy	Yuvalık
Hallaçköy	Pehlivan	Türkbeylikışla
Haydarlar	Poyrazlar	Türkçaybaşı
Hüseyinli	Resuller	Türkçaykışla
İlyaslar	Rüstemler	Türkmen
İmamlar	Sarıcalar	Türkormanköy
Kamışlı	Sipahi	Hunlar
Karaman	Sofular	Osmanlı
Karapınar	Solaklar	Yörükyeri
Karapürçek	Şeyhler	Göçmen
Karateke	Taraklı	

5.1.1.2. Bitkilerle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.1.2.1.Çiçek Ve Çiçek İle İlgili Adlar

Açelya	Gülistan	Nergiz
Çiçek	Güller	Orkide
Çiğdem	Güllük	Ortanca
Fulya	Hanımeli	Papatya
Funda	Kaktüs	Sümbül
Gelincik	Karanfil	Sümbül
Gonca	Kardelen	Şebboy
Gül	Konca	Yasemin
Gülce	Lale	Yonca
Gülbağ	Leylak	Zambak
Güldeste	Manolya	
Gülgün	Menekşe	

5.1.1.2.2. Meyve Ve Meyve İle İlgili Adlar

Acıelmalı	Çağla	Elmadere
Acıelmalık	Çilek	Elmalı
Armut	Çilekli	Fındık
Armutlu	Dutlar	Fındıklı
Aşağıkirazca	Dutlu	Fındıksuyu

Karapelit	Kiraz	Salkım
Kestanepınarı	Kirazlı	Üzüm
Kızılcık	Kocatöngel	Vişne
Kızılcıklı	Koğukpelit	Yukarıkirazca
Kızılcıkorman	Limonlu	Zeytin
Kızılelma	Meyve	
Kızılüzüm	Nar	

5.1.1.2.3. Ağaç Ve Ağaç İle İlgili Adlar

Akasya	Çınardibi	Meşe
Alağaç	Çınarlık	Meşeli
Ardıç	Defne	Selvi
Asma	Filiz	Söğütlü
Çamlı	Ihlamur	Şimşir
Çamlıca	Karaağaç	Topağaç
Çamlık	Karaçam	Uzunçınar
Çamtepe	Kavaklı	Yazılıgürgen
Çamyolu	Kavaklıorman	Yeniçam
Çınar	Kurumeşe	

5.1.1.2.4. Tahıl Adları

Buğday	Darıçayırı	Pirinç
Buğdaylı	Ekinli	Yulaflı

5.1.1.2.5. Sebze Adları

Kabaklar	Pancar	Soğanpazarı
----------	--------	-------------

5.1.1.2.6. Diğer Bitki Ve Bitki Parçaları İle İlgili Adlar

Akçakamış	Dallı	Koza
Bağlar	Diken	Pamuk
Bağlık	Eğreltibayırı	Pamukova
Budaklar	Fideli	Salkım
Çaltıcak	Kamışlı	Sarmaşık
Çay	Karaçalı	Saz
Çimen	Karaçalılık	Sazlıdere
Çubuklu	Karaçomaklar	Yaprak
Dağyoncalı	Karadiken	
Dal	Karakamış	

5.1.1.3. Hayvanlarla İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.1.3.1. Kuş Adları

Akdoğan	Kanarya	Martı
Bülbül	Kargalıhanbaba	Saka
Civcivgüneyi	Kargalıyeniköy	Serçe
Doğancı	Keklik	Şahin
Doğancıl	Kumru	Turna
Doğancılar	Kuş	Turnadere
Güvercin	Kuşça	Kartal

5.1.1.3.2. Evcil Hayvan Adları

Arı	Keçili	Tekeler
Horozlar	Koç	Teketaban
Horozlu	Kuzu	
Karateke	Kuzuluk	

5.1.1.3.3. Evcil Olmayan Hayvan Adları

Akbalık	Ceylan	Çakallık
Balık	Ceylandere	Kaplan
Balıklıhsaniye	Çakallar	Kelebek

Kurtbeyler	Kurtlar	Porsuk
Kurtköy	Mercan	Yılanlıkaya

5.1.2. İnsanlara Ve Topluluklara Dayanan Yerleşim Yerleri Adları

5.1.2.1. Kişilerin Fiziksel Yaşayışı İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.2.1.1. Yapı Ve Yapıt Adları

Ambarlı	Değirmencik	Kızkalesi
Beşdeğirmen	Değirmendere	Küçükhamam
Beşköprü	Depo	Lütfiyeköşk
Hanlı	Eser	Mesire
Cami	Gemi	Park
Camili	Gölköprü	Pınar
Camitepe	Hacıkişla	Sanayi
Çabanyatağı	Hamam	Saray
Çardak	Han	Sarayköy
Çark	Hisar	Stad
Çatalköprü	Hisarlık	Tabakhane
Çaykişla	İncekişla	Trafo
Çeşme	Kadifekale	Türbe
Çukurhan	Kale	Türbeköy
Daraba	Kışla	Türkbeylikışla
Değirmen	Kız Çeşmesi	Türkçaykişla

Uzunkışla	Vagon	Yenicami
-----------	-------	----------

5.1.2.1.2. Kurum Adları

Adliye	İtfaiye	Üniversite
Bankalar	Karakol	Vagon
Belediye	Okul	Vakıf
Eskiokul	Sigorta	

5.1.2.1.3. Eşya Ve Eşya İle İlgili Adlar

5.1.2.1.3.1. Tarımda Kullanılan Adlar

Bıçer	Eskibiçki	Nalköyü
Çapa	Kanca	
Çengel	Kancalar	

5.1.2.1.3.2. Tekstil Ürünleri İle İlgili Adlar

Başlık	Kilim	Tül
Hırka	Koza	Yaşmak
İpek	Mutaflar	Yumak
Kemer	Şal	

5.1.2.1.3.3. Askerlik İle İlgili Adlar

Kılıç	Uçak	Yay
Martinler		

5.1.2.1.3.4. Ev Eşyaları İle İlgili Adlar

Bağlama	Çatal	Mandal
Beşik	Dibek	Oluk
Boncuk	Fener	Pul
Çakmak	Hanyatak	Tabak
Çark	Kantar	

5.1.2.1.4. Yiyecek Ve İçecek Adları

Aşırlar	Çörek	Şekerler
Ayran	İsabalı	Şerbet
Bal	Nişasta	Şerbetpınarı
Ballıkaya	Sütalan	Tatlı
Çerez	Şeker	

5.1.2.2. Kişilerin Duygusal Yaşayışı İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.2.2.1. Din İle İlgili Adlar

Ahibaba	Hızır	Örentepe
Başören	Hicret	Pirler
Erenler	Hocalar	Resuller
Hacıaliler	Hocaoğlu	Selam
Hacıbayramlar	Hüseyinşeyh	Sofular
Hacıkışla	İmamlar	Şahmelek
Hacıköy	Kader	Şahvarmaz (Şeyhvarmaz)
Hacılar	Karacaören	Şeyhköy
Hacımbey	Karamüezzinler	Şeyhler
Hacımercan	Kevser	Türbe
Hacımuharremler	Kudüs	Türbeköy
Hacımustafalar	Mollaahmetler	Üçerenler
Hacıoğlu	Mollaköy	Yukarıhüseyinşeyh
Hacıosmanlar	Müezzinler	
Hacırahim	Müftü	
Hacıramazanlar	Oruçlu	
Hacısadık	Ören	
Hacıyakup	Örencik	

5.1.2.2.2. Çeşitli Kavramlar

Barış	Hayal	Millet
Bereket	Huzur	Özlem
Birlik	Hür	Savaş
Buyruk	Hürriyet	Sevgi
Cumhuriyet	İstiklal	Şenlik
Çile	Kader	Turan
Dost	Kahraman	Zafer
Gurbet	Kurtuluş	Zerafet
Hak	Kutlu	

5.1.2.3. Kişilerin Kendi Varlıkları İle İlgili Yerleşim Yerleri Adları

5.1.2.3.1. Kişi Adları

5.1.2.3.1.1. Genel Adlar

Adil	Arda	Bahtiyar
Ahmediye	Arifiye	Barbaros
Akgül	Aydın	Barçın
Akgün	Aykut	Barış
Akın	Aytekin	Başar
Alemdar	Ayvaz	Batur
Alev	Bahar	Baysal

Bedir	Dilber	Filiz
Belgin	Dilek	Furkan
Berna	Dilşad	Gizem
Bilge	Doğan	Gökçe
Bilgin	Duran	Gönül
Bulut	Efe	Güler
Burak	Egemen	Gülhan
Burcu	Elif	Gülser
Burhaniye	Emel	Gülseren
Caferiye	Emir	Gülşen
Can	Emre	Gültekin
Cem	Engin	Gündüz
Cemre	Ensar	Güray
Cenap	Erdem	Gürbüz
Cengiz	Ergün	Gürcan
Cihangir	Erkan	Halidiye
Cihat	Erşen	Hamza
Çağlar	Evren	Hande
Çelik	Eyüp	Hasanfakı
Çetin	Fatih	Haşim
Çiçek	Fevziye	Hayrettin
Çiğdem	Fidan	Hazal
Derya	Fikret	Hazer

Hicran	Levent	Neşe
Hilal	Mahmudiye	Nilgün
İhsaniye	Mecidiye	Nilüfer
İkbaliye	Mehtap	Nuriosmaniye
İlkay	Melek	Nuriye
İmren	Melik	Nuriye
İpek	Meltem	Nüzhetiye
İrem	Memnuniye	Oğuzhan
İrfan	Meral	Olgun
Kader	Mercan	Oral
Kadir	Mert	Orbay
Kahraman	Merve	Ömer
Kazimiye	Metin	Ömür
Kemaliye	Muradiye	Önder
Kerem	Mutlu	Öner
Kerim	Muttalip	Özal
Kevser	Muzafferiye	Özden
Kısmet	Mürsel	Özge
Köksal	Nadir	Özgür
Kubilay	Nailiye	Özlem
Kudret	Nailiye	Recai
Kurtuluş	Nazlı	Recep
Latif	Nehir	Refik

Reşadiye	Sinan	Uygar
Ruşen	Songül	Ülkü
Saadet	Suat	Ünal
Salihîye	Sultan	Volkan
Salim	Süleymaniye	Yağız
Seçkin	Şafak	Yağmur
Sefa	Şenel	Yalçın
Selim	Şener	Yaprak
Selin	Şevketiye	Yaşar
Selvi	Şirin	Yavuz
Sema	Şükran	Yener
Serap	Şükriye	Yıldırım
Serhat	Şükriye	Yılmaz
Serpil	Tahir	Yiğit
Servetiye	Taşkın	Yunus
Sevil	Tayfun	Yüksel
Sevinç	Tekin	Zafer
Seyhan	Tuna	Zarif
Sezen	Tunç	Zuhal
Sezer	Ufuk	
Sırma	Uğur	

5.1.2.3.1.2. Toplumda Hizmeti Bulunan Kişilerle İlgili Adlar

5.1.2.3.1.2.1 Meşhur Olan Kişilerle İlgili Adlar

Adnan Menderes	İnönü	Necip Fazıl Kısakürek
Ahmed Yesevi	Kanuni	Orhan Gazi
Akşemseddin	Köprülü	Sait Faik
Alifuatpaşa	M. Zahit	Sakar Baba
Aşık Veysel	Mehmet Akif	Sokullu
Doktor Sadık Ahmet	Mehmet Akif Ersoy	Yahya Kemal
Ertuğrul Gazi	Mevlana	Yunus Emre
Fevzi Çakmak	Mimar Sinan	Ziya Paşa
Hasan Tahsin	Muallim Naci	Zübeyde Hanım
Hoca Ahmet Yesevi	Namık Kemal	

5.1.2.3.1.2.2 Bölge Halkı Tarafından Bilinen Kişilerle İlgili Adlar

Ahmet Kirtepe	Hamit Deniz	Şehit Ali Borinli
Dr. Kamil	Hesna Sunter	Şehit Ali Kaya
Dr. Nuri Bayar	Mustafa Ocak	Şehit Astsubay Yaşar Güller
Enver Topcuoğlu	Ömer Başoğlu	Şehit Ayhan Aktaş
F. Sakallıoğlu	Şehit Adil Mutlu	Şehit Bilal Soybilgiç
Faruk Benli	Şehit Ahmet Akyol	Şehit C. Karaca
Hamit Bey	Şehit Ahmet İşçi	

Şehit C. Özdemir	Şehit M. Akyıldız	Şehit Mustafa Özen
Şehit Ekrem Bayramoğlu	Şehit Mehmet Karabaşoğlu	Şehit Muzaffer Çetin
Şehit Fethi Akalın	Şehit Mehmet Öztürk	Şehit Naci Akar
Şehit İlhan Aras	Şehit Mesut Kaplan	Şehit Osman Temiz
Şehit İsmail Şeremet	Şehit Metin Akkuş	Şehit Salih
Şehit Kemal Durak	Şehit Musa Kılıç	Şehit Selçuk Esadoğlu
Şehit Kenan Şentürk	Şehit Mustafa Aytar	Şehit Yasin Yüksel
		Yaşar Yedekçi

5.1.2.3.1.3. Akrabalık İle İlgili Adlar

Annem	Dayı	Kardeş
Bacıköy	Dedeler	Kızanlık
Bala	Dedeyeri	Kızkalesi
Bebek	Dışdedeler	Yeğenler
Ceceler	İçdedeler	

5.1.2.3.2. Rütbe Ve Ünvan (Lakap) Adları

Ağa	Arifağa	Azizağa
Ağacık	Aşırlar	Bağışlar
Alballar	Ata	Bayramoğlu
Alifuatpaşa	Atalar	Bedilkadirbey

Bediltahirbey	Gırgırlar	Karalar
Bekirpaşa	Gökçeler	Karaoğlan
Beşler	Günhoşlar	Karaosman
Beykalfa	Güvençler	Kasımlar
Beyler	Güzeller	Kazımpaşa
Celaller	Hacıramazanlar	Kemaller
Çakıroğlu	Habibler	Kemalpaşa
Çelebiler	Hacıbayramlar	Keşkekler
Çelikler	Hacımbey	Kılavuzlar
Çengeller	Hacımuharremler	Kırcalar
Dadaşlar	Hacımustafalar	Kırcılar
Davutlar	Hacıoğlu	Kızılcaali
Delihüseyinler	Harunusta	Kocaali
Demirbey	Hasanbey	Kuloğlu
Durmuşlar	Hasanbey	Kurbanlar
Eğrioğlu	Hayaller	Kurtbeyler
Emirler	Haydarlar	Madanlar
Emrahlar	Hunlar	Mahdumlar
Er	İlimbey	Mansurlar
Gaipler	İlyaslar	Martinler
Gazi	Ahılar	Mevcutlar
Gaziler	Kadirler	Mollaahmetler
Gebeşler	Kahraman	Muharremler

Muharremler	Sariahmetler	Tömekler
Nasuhlar	Sarıcalar	Umurbey
Osmanbey	Sarıgazi	Usta
Osmanlar	Sarıoğlu	Üstad
Ömerağa	Seferler	Vanlılar
Pamuklar	Sinanoğlu	Veyseller
Paşa	Süleymanbey	Yakupkalfallar
Paşalar	Şahinler	Yamanlar
Pehlivan	Şaşılar	Yaraşlar
Potlar	Şehitler	Yayalar
Reisler	Şekerler	Yazarlar
Rüstemler	Şemenler	Yeşiller
Safibey	Şükürler	Yunusağa
Saraçlar	Tırmandılar	

5.1.2.3.3.Meslek Adları

Ağaçcılar	Bağcılar	Bileciler
Akıncı	Bahçıvan	Bostancı
Akıncılar	Bakırcı	Boyacı
Aracı	Berber	Brandacı
Avcı	Bezirci	Çıkrıkçı
Avcılar	Bezirciler	Çıracı

Çırac	Kalburcu	Öğretmen
Çöveni	Kaşıkcılar	Papuçcular
Demirci	Kâtip	Pilavcı
Demirciler	Kazancı	Semerciler
Doğancı	Keçeci	Sepetçiler
Doğancılar	Kesçi	Sipahi
Doğramacı	Kılavuz	Sütçü
Ekici	Kıncılar	Teğmen
Eskiciler	Kökçü	Terzi
Hancı	Kuyumculu	Terzioğlu
Hasırcılar	Küpçüler	Tıgçılar
Hatip	Lüleci	Topçu
İmamlar	Manavlar	Tütüncü
İnekçi (Kışla)	Mumcu	Yağcılar
İpçi	Müezzinler	Yağcıoğlu
Kadı	Nişancı	Yoğurtçu
Kadıköy	Okçular	Yüncü
Kadılar	Ozan	
Kalaycı	Ozanlar	

5.2. Sakarya Yerleşim Yerleri İsimlerinin Şekilsel Tasnifi

5.2.1. Tamlamalar Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

5.2.1.1. İsim Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Açmabaşı	Beykalfa	Çınardibi
Adatepe	Beyköy	Çıralıdüzü
Alancuma	Bıçkıdere	Çobansayvant
Alandüzü	Botbaşı	Dağagzı
Alaniçi	Camitepe	Dağdibi
Altındere	Ceylandere	Dağköy
Altınışik	Civcivgüneyi	Dağyoncalı
Altınoluk	Çabanyatağı	Darıçayırı
Altınova	Çakaldağ	Dedeyeri
Arabacıalanı	Çakıroğlu	Değirmendere
Ardıçbeli	Çamtepe	Demirkapı
Aytaç	Çamyolu	Demiroğlu
Aytekin	Çaybaşıfuadiye	Denizköy
Bağlarbaşı	Çaybaşıyeniköy	Dereiçi
Batakköy	Çayırbaşı	Dereköy
Bayırakçaşehir	Çaykışla	Eğreltibayırı
Bayramoğlu	Çayköy	Eğrioğlu
Beldibi	Çelikdere	Elmadere
Belpınarı	Çeşmemeydanı	Enver Topçuoğlu

Erkaya	Kadifekale	Melekşeoruç	
Erşen	Kartepe	Melekşesolak	
Eskibotbaşı	Kayaaltı	Nalköyü	
Evrenköy	Kayabaşı	Nehirkent	
Fındıksuyu	Kayadibi	Ömerbaşoğlu	
Figen Sakallıoğlu	Kayıkbaşı	Örentepe	
Gölbaşı	Kestanepınarı	Pamukova	
Gölkent	Kışlaçay	Paşaköy	
Gölköprü	Kızçeşmesi	Pazarköy	
Göynüksuyu	Kızılıcıkorman	Samanpazarı	
Gülbağ	Kızkalesi	Sarıoğlu	
Güldibi	Köprübaşı	Sekiharman	
Gümüşoluk	Kuloğlu	Sıraköy	
Hacıkışla	Kumbaşı	Sinanoğlu	
Hacıoğlu	Kumköprü	Soğanpazarı	
Hanımeli	Kumköy	Subaşı	
Hanyatak	Kurtbeyler	Subatağı	
Harkköy	Kurtköy	Subendi	
Harmantepe	Kuyudibi	Suçatı	
Hızırtepe	Limandere	Sukenerı	
Hocaköy	Lütfiyeköşk	Şehit	Mehmet
İsabalı	Maltepe	Karabaşoğlu	
Kadıköy	Manavpınarı	Şerbetpınarı	

Taşburun	Tepetarla	Yağcıoğlu
Taşkısığı	Tepeüstü	Yazlıkpınarı
Taşoluk	Terzioğlu	Yıldıztepe
Taşyatak	Turnadere	Yokuşdibi
Teketaban	Türbeköy	Yörükyeri
Teketabanı	Türkçaykışla	Yukarıbağlarbaşı
Tepeköy	Türkormanköy	Yükselköy
Tepekum	Ufukyaylası	

5.2.1.2. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Acıelmalı	Akçukur	Akyazı
Acıelmalık	Akdoğan	Alağaç
Akarsu	Akgöl	Aşağıçalıca
Akbalık	Akkaya	Aşağıçarığkuru
Akballar	Akkum	Aşağıdere
Akbaşı	Akova	Aşağıkirazca
Akçagöl	Akpınar	Aşağısarıköy
Akçakamış	Akseki	Bahçelievler
Akçakaya	Aksu	Balıklıhsaniye
Akçapınar	Aktarla	Ballıkaya
Akçay	Aktaş	Bayırakçaşehir
Akçayır	Aktefek	Beşdeğirmen

Beşevler	Düzakçaşehir	İkizcemüslim
Beşköprü	Düzdağ	İkizceosmaniye
Bozören	Düzyazı	Kabaköy
Boztepe	Eğriçay	Kabakulak
Buğuşlukıran	Esenköy	Kanlıçay
Büyükesence	Esentepe	Karaağaç
Büyükgeçit	Esenyurt	Karabacak
Büyükhataplı	Eski Kazımpaşa	Karabaş
Büyükyanık	Eskibedil	Karabayır
Çatalkaya	Eskibiçki	Karaboğaz
Çatalköprü	Eskihal	Karacaören
Çaybaşıyeniköy	Eskihendek	Karaçalı
Çıralıdere	Eskikandıra	Karaçalılık
Çukurhan	Eskiköy	Karaçam
Çukurköy	Eskiokul	Karaçomaklar
Dağyeniköy	Eskiyatak	Karaçökek
Darboğaz	Eskiyayla	Karadavutlu
Delihüseyinler	Gökalp	Karadere
Dışdedeler	Gökgöz	Karadiken
Dibektaş	Göksu	Karağöz
Doğançay	Göktepe	Karakamış
Dolunay	Gürpınar	Karaköy
Dönergeçit	İçdedeler	Karamüezzinler

Karanlıkdere	Kuruçeşme	Sivritepe
Karaoğlan	Kurudere	Soğuksu
Karaosman	Kurudil	Songül
Karapelit	Kurumeşe	Şirinevler
Karapınar	Kutluata	Takatdere
Karapürçek	Kuzkaya	Taşıgeçit
Karasu	Küçükesence	Tokmaklıdere
Karateke	Küçükhamam	Topağaç
Karatoprak	Küçükhataplı	Uludağ
Kargalıhanbaba	Küçükkaynarca	Uluyol
Kargalıyeniköy	Küçükkışla	Uzakkışla
Kavaklıorman	Küçüksaraçlı	Uzunalan
Kırkpınar	Merkezyeniköy	Uzuncaorman
Kırktepe	Milli Egemenlik	Uzunçınar
Kısıkkeçit	Ortaköy	Uzundüz
Kızılcaali	Otuzikievler	Uzunköy
Kızılelma	Sallıkaya	Uzunkum
Kızılkaya	Sariahmetler	Üçerenler
Kızılüzüm	Sarıbeyli	Üçevler
Kocaali	Sarıgazi	Üçoluk
Kocatöngel	Sarıköy	Yalpankaya
Koğukpelit	Sarıyer	Yanıksayvant
Körsakarya	Sazlıdere	Yassıgeçit

Yassımezar	Yenimahalle	Yukarıbağlarbaşı
Yazılıgürgen	Yeniormanköy	Yukarıçalıca
Yenibosna	Yeniyayla	Yukarıçarığıkuru
Yenicami	Yeşildere	Yukarıdere
Yeniçam	Yeşilköy	Yukarıgüvençler
Yeniçarşı	Yeşilova	Yukarıhüseyinşeyh
Yenidoğan	Yeşiltepe	Yukarıkirazca
Yenigün	Yeşilyurt	Yukarısarıköy
Yenikışla	Yılanlıkaya	Yuvalidere
Yeniköy	Yukarıbağlarbaşı	

5.2.2. Birleşik Kelimeler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

5.2.2.1. Birleşik İsimden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Adnan Menderes	Bacıköy	Değirmenhan
Ahmed Yesevi	Batakköy	Demirbey
Ahmet Kirtepe	Bedilkadirbey	Denizköy
Akşemseddin	Bediltahirbey	Dilşad
Alifuatpaşa	Bekirpaşa	Doktor Kamil
Anadolu	Beyköy	Doktor Nuri Bayar
Arifağa	Boğazköy	Doktor Sadık Ahmet
Aşık Veysel	Çayköy	Duduköy
Azizağa	Dağköy	Enver Topcuoğlu

Ertuğrul Gazi	Hamit Deniz	Mollaköy
Evrenköy	Harkköy	Muallim Naci
Faruk Benli	Harunusta	Mustafa Ocak
Fevzi Çakmak	Hasan Tahsin	Namık Kemal
Figen Sakallıoğlu	Hasanbey	Necip Fazıl Kısakürek
Günhoşlar	Hesna Sunter	Oğuzhan
Hacı Sadık	Hoca Ahmet Yesevi	Oğuzhan
Hacı Bayramlar	Hocaköy	Orhan Gazi
Hacı Rahim	Hüseyinşeyh	Osmanbey
Hacıaliler	Ilıcaköy	Ömerağa
Hacıkışla	İlimbey	Paşaköy
Hacıköy	Kadıköy	Pazarköy
Hacımbey	Kayalarmahmudiye	Postane
Hacımercan	Kayalarreşitbey	Safibey
Hacımuharremler	Kazımpaşa	Sait Faik
Hacımustafalar	Kemalpaşa	Sakar Baba
Hacıoğlu	Kirişhane	Sarayköy
Hacıosmanlar	Kumköy	Sıraköy
Hacıramazanlar	Kurtköy	Süleymanbey
Hacıyakup	M. Zahit	Ş. Ayhan Aktaş
Hallaçköy	Mehmet Akif Ersoy	Ş. Kemal Durak
Hallaçköy	Mimar Sinan	Ş. Musa Kılıç
Hamit Bey	Mollaahmetler	Ş. Yasin Yüksel

Şahmelek	Şehit İlhan Aras Cad.	Şehit Salih
Şehit Adil Mutlu	Şehit İsmail Şeremet	Şehit Selçuk Esadoğlu
Şehit Ahmet Akyol	Şehit Kenan Şentürk	Şeyhköy
Şehit Ahmet İşçi	Şehit M. Akyıldız	Tepeköy
Şehit Ali Borinli	Şehit Mehmet	Türbeköy
Şehit Ali Kaya	Karabaşoğlu	Umurbey
Şehit Astsubay Yaşar	Şehit Mehmet Öztürk	Yahya Kemal
Güller	Şehit Mesut Kaplan	Yaşar Yedekçi
Şehit Bilal Soybilgiç	Şehit Metin Akkuş	Yukarıhüseyinşeyh
Şehit C. Karaca	Şehit Mustafa Aytar	Yunus Ağa
Şehit C. Özdemir	Şehit Mustafa Özen	Yunus Emre
Şehit Ekrem	Şehit Muzaffer Çetin	Yükselköy
Bayramoğlu	Şehit Naci Akar	Ziya Paşa
Şehit Fethi Akalın	Şehit Osman Temiz	Zübeyde Hanım

5.2.2.2. Birleşik Fiilden Oluşan Yerleşim Yerleri Adları

Hoşgör Tezgel

5.2.2. Aldıkları Ekler Bakımından Yerleşim Yerleri Adları

5.2.2.1. Ek Almayan Yerleşim Yerleri Adları

Acar Acun Açelya

Açık	Asil	Balkan
Ada	Asma	Barbaros
Adaş	Ata	Barçın
Adil	Atalay	Barış
Ağa	Avdan	Baş
Akar	Ay	Başar
Akasya	Ayan	Batur
Akay	Ayaz	Bayat
Akın	Aydın	Bayır
Alemdar	Aykut	Bayrak
Alev	Ayran	Bebek
Altay	Aytaç	Bedir
Ana	Ayvaz	Belde
Ankara	Bağ	Belediye
Araç	Bahar	Belgin
Aral	Bahçe	Belil
Aralık	Bahçe	Berber
Arda	Bahçivan	Bereket
Ardıç	Bahtiyar	Berna
Arı	Bakır	Beşik
Ark	Bal	Beyaz
Arka	Bala	Beytice
Armut	Balık	Bezirgan

Bil	Cihat	Çınar
Boncuk	Civan	Çırak
Buğday	Civek	Çiçek
Buhar	Civelek	Çiğdem
Bulut	Cumhuriyet	Çil
Burak	Çağla	Çile
Burcu	Çakar	Çilek
Bülbül	Çakır	Çimen
Cami	Çakmak	Çine
Can	Çam	Çörek
Canan	Çapa	Çukur
Caner	Çardak	Dal
Cebek	Çark	Dalyan
Cem	Çatal	Damla
Cemre	Çay	Danış
Cenap	Çayır	Dar
Cengiz	Çelebi	Daraba
Cer	Çelik	Daralı
Cevher	Çengel	Dayı
Ceylan	Çerez	Defne
Cici	Çeşme	Değirmen
Cihan	Çetin	Denderiz
Cihangir	Çevik	Deniz

Depo	Dolunay	Er
Dere	Donanma	Ercek
Derin	Donat	Erdem
Derman	Dost	Eren
Derya	Duman	Ergün
Destan	Duru	Erkan
Dibek	Düz	Erkaya
Dik	Düzen	Erşen
Diken	Efe	Eser
Dikmen	Efes	Eski
Dilber	Egemen	Eşme
Dilek	Eğitim	Evren
Dilim	Eğri	Eyüp
Dilmen	Elif	Fatih
Dinç	Elmas	Fener
Dip	Emeci	Ferizli
Diri	Emek	Feza
Dispanser	Emel	Fındık
Divan	Emir	Fidan
Doğan	Emre	Fikret
Doğru	Emsal	Filiz
Doğu	Engin	Fulya
Dokurcun	Ensar	Funda

Furkan	Gümüş	Hara
Garip	Gün	Has
Gazi	Gündüz	Haşim
Gebeş	Güneş	Hat
Gedik	Güney	Hatip
Gelincik	Gür	Hayal
Gemi	Güray	Hayat
Genç	Gürbüz	Hayrettin
Geyik	Gürcan	Hazal
Geyve	Gürz	Hazan
Girdap	Güven	Hazer
Girne	Güvercin	Hazim
Gizem	Güz	Hendek
Gonca	Güzel	Hırka
Gök	Güzlek	Hızır
Gökçe	Hacer	Hicran
Göl	Hak	Hicret
Gömeç	Hal	Hilal
Gönül	Halas	Hisar
Görelle	Hamam	Hoş
Gurbet	Hamza	Hoşnut
Güç	Han	Huzur
Gül	Hande	Hür

Hürriyet	Kahraman	Katip
Ihlamur	Kaktüs	Kavşak
Işık	Kalayık	Kaya
Işıl	Kale	Kayı
İtır	Kalender	Kekik
İlkay	Kamelya	Keklik
İmren	Kamer	Kelebek
İnce	Kanal	Kemer
İnci	Kanarya	Kerem
İnönü	Kanca	Kerim
İpçi	Kantar	Kertil
İpek	Kanuni	Kervan
İrem	Kaplan	Kevser
İrfan	Kar	Kıbrıs
İskan	Kara	Kılavuz
İstiklal	Karaman	Kılıç
İşaret	Karanfil	Kına
İtfaiye	Kardelen	Kır
İyi	Kardeş	Kıran
Kadem	Kare	Kısa
Kader	Karşı	Kısmet
Kadı	Kartal	Kışla
Kadir	Katı	Kıyı

Kızılıcık	Kuray	Melek
Kibar	Kurtuluş	Melen
Kilim	Kuru	Melik
Kiraz	Kuş	Meltem
Kitler	Kutlu	Menekşe
Koç	Kutuk	Meral
Kofa	Kuytu	Meram
Kol	Kuyu	Mercan
Komşu	Kuzu	Merkez
Konca	Küçük	Mert
Konuk	Kültür	Merve
Koru	Lale	Mesire
Koza	Latif	Meşe
Kozan	Levent	Mete
Köksal	Leylak	Metin
Körük	Maden	Mevlana
Köşe	Mağara	Meydan
Kubilay	Maltepe	Meyve
Kudret	Mandal	Mezbaha
Kudüs	Manolya	Millet
Kul	Martı	Mis
Kulak	Mehtap	Mutlu
Kumru	Mehter	Muttalip

Müftü	Ortanca	Pancar
Mürsel	Oruç	Papatya
Nadir	Ozan	Park
Nar	Öbek	Paşa
Narin	Ödül	Pehlivan
Nehir	Öğretmen	Pembe
Nergiz	Ömer	Petek
Neşe	Ömür	Pınar
Nevrin	Ön	Pirinç
Nilgün	Önder	Porsuk
Nilüfer	Öner	Postane
Nine	Ören	Poyraz
Nişan	Örnek	Pul
Nişasta	Özal	Recai
Ocak	Özbek	Recep
Oğuz	Özden	Refik
Okul	Özen	Renk
Oluk	Özer	Royal
Oral	Özge	Ruşen
Orbay	Özgü	Saadet
Orkide	Özgür	Sağlam
Orman	Özlem	Sağlık
Orta	Pamuk	Sahil

Sak	Selam	Stad
Saka	Selanik	Suat
Sakarya	Selim	Sultan
Sakin	Selin	Sümbül
Saklı	Selvi	Sümbül
Salim	Sema	Süngüt
Salkım	Serap	Sürat
Sanayi	Serçe	Şafak
Sancak	Serdivan	Şahin
Sapanca	Serhat	Şakrak
Saray	Serin	Şal
Sarı	Serpil	Şebboy
Sarmaşık	Seyhan	Şehren
Sarp	Sezen	Şeker
Savaş	Sezer	Şen
Savul	Sıra	Şerbet
Saydam	Sırım	Şeref
Saz	Sırma	Şifa
Seba	Sigorta	Şimşir
Sebat	Sinan	Şirin
Sefa	Sipahi	Şükran
Seha	Son	Tabak
Sel	Sper	Tahir

Tan	Tunç	Vagon
Tarabya	Turan	Vakıf
Tarla	Turna	Vatan
Tayfun	Tuzak	Vişne
Teberik	Tül	Volkan
Teğmen	Tümen	Yağız
Tekel	Türbe	Yağmur
Tekin	Uçak	Yaka
Tel	Ufuk	Yakın
Tepe	Uğur	Yalçın
Tepsek	Ulu	Yalı
Terzi	Ulus	Yalım
Teselli	Usta	Yamaç
Teşvikiye	Uzay	Yaman
Tetik	Uzel	Yamarı
Tıkız	Uzun	Yanık
Tor	Ülkü	Yaprak
Toygar	Ün	Yasa
Tömek	Ünal	Yasemin
Trabzon	Üniversite	Yassı
Trafo	Üstad	Yaşar
Tuna	Üvez	Yaşmak
Tunca	Üzüm	Yavaş

Yavru	Yiğit	Zarif
Yavuz	Yonca	Zemin
Yay	Yörük	Zenbil
Yel	Yumak	Zengin
Yem	Yumuk	Zerafet
Yener	Yunus	Zeybek
Yeni	Yurt	Zeytin
Yer	Yuva	Zinde
Yeşil	Yüksel	Zorlu
Yıldırım	Zafer	Zuhal
Yıldız	Zambak	Zümrüt

5.2.2.2. Yapım Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

-a

Kısa Konacık

-AK

Atak	(Eski) yatak	Solaklar
Batak (köy)	(Kara) çökek	Uçak
Çökekler	(Melekşe) solak	

-An

Akan	Duran	Kurtulan
Çağlayan	Erenler	Tüten
Doğan (çay)	Esen (köy)	(Üç) erenler
Doğan (tepe)	Esen (tepe)	Üzen
Döğdüren	Gülen	(Yağ) basan
Döken	(Gün) doğan	(Yeni) doğan

-Ar

Akar	Döner	Seçer
Akarca	Duyar	Tüter
Anar	Geçer	Yazarlar
Atar	Güler	Yener
Biçer	Kayar	
Çakar	Keser	

+CA

Akarca	(Aşağı) çalica	Gölce
Akça	Çamlıca	Gülce
Akça (göl)	(Düz) akça (şehir)	Ilıca (köy)
Akça (kamuş)	Epçeler	İkizce (Müslim)
Akça (kaya)	Gökçe	İkizce (osmaniye)
Akça (pınar)	Gökçeler	Karaca

Karaca (ören)	(Küçük) esence	Uzunca (orman)
Kaynarca	Mekece	Ünlüce
Kırcalar	Sapanca	Yarıca
Kuşça	Sarıcalar	(Yukarı) çalıca
Kuzca	Setçe	(Yukarı)kirazca

+cağiz

Bağcağiz

+cAK

Çaltıcak

Güçücek

-cak

Soğucak

Bakacak

+CI

Akıncı

Bileciler

Demirci

Aracı

Bostancı

Demirciler

Avcı

Boyacı

Doğancı

Bağcılar

Brandacı

Doğancılar

Bakırcı

Çıkrıkçı

Doğramacı

Bezirci

Çıracı

Emekçi

Bezirciler

Çövenci

Eskiciler

Hancı	Kıncılar	Pilavcı
Hasırcılar	Kökçü	Semerciler
İnekçi (kışla)	Kuyumculu	Sepetçiler
İpçi	Küpçüler	Sütçü
Kalaycı	Lüleci	Tığcılar
Kalburcu	Mumcu	Topçu
Kaşıkcılar	Nişancı	Tütüncü
Kazancı	Okçular	Yağcılar
Keçeci	Ozanlar	Yoğurtçu
Kesçi	Papuçcular	Yüncü

+CIK

Ağacık	Kayrancık	Mehmetçik
Değirmencik	Konacık	Örencik
Kayacık	Korucuk	Safrancık

+cıl

Doğancıl

-ç

Sevinç

Güvençler

+daş

Ad(d)aş

Candaş

-eç

Gömeç

+em

Gizem

-Dı

Tırmandılar

Erdoğdu

Şaşılar

-Dır-

Döğdüren

-ge

Bilge

-gan

Kaygan

Atılgan

-GI

Askılı

Bıçkıdere

Eskibiçki

Örgü

Sevgi

+gü

Özgül

-gIn

Baygın

Durgun

Taşkın

Bezgin

Olgun

Uygun

Bilgin

Seçkin

Yılgin

-u

Doğu

Duru

-ici

Ekici

-(I)K

Açık

Buyruk

Kısık

Atık

(Büyük) yanık

Parlak

Ayrık

Gedik

Sarmaşık

Basık

Güzlek

Soğuk (su)

Birleşik

Kesik

(Taş) kısığı

Bölük

Kırık

Uzak (kışla)

Yanık

+II

Kızılca (ali)

Kızıl (üzüm)

Yeşiller

Kızıl (elma)

Yeşil (dere)

Yeşil (ova)

Kızıl (kaya)

Yeşil (köy)

Yeşil(tepe)

-il

Sevil

Atılğan

+la

Bağlama

Kışla (çay)

Yayla

(Çay) kışla

(Küçük) kışla

Kışla

Tuzla

+II

(Acı) elmalı

Bahçeli (evler)

Buğdaylı

(Ak) başlı

Bakırlı

(Büyük) hataplı

Ambarlı

Balıkli (ihsaniye)

Camili

Armutlu

Başaklı

Canlı

Askılı

Benli

Cumalı

Atlı

Biçimli

Çakmaklı

Bağlı

Boylu

Çalımlı

Çamlı	Hayırlı	Limonlu
Çıralı (düzü)	Heybetli	Meşeli
Çiçekli	Horozlu	Nazlı
Çilekli	Hüseyinli	Nemli
Çubuklu	Kamışlı	Nurlu
(Dağ) yoncalı	Kanlı (çay)	Oruçlu
Dağlı	(Kara) davutlu	Osmanlı
Dallı	Kargalı (hanbaba)	Ovalı
Davutlu	Kargalı (yeniköy)	Paralı
Değerli	Kavaklı	Pınarlı
Efeli	Kavaklı (orman)	Sabırlı
Ekinli	Keçili	Sallı (kaya)
Elmalı	Kepekli	Salmanlı
Endamlı	Kınalı	Saraçlı
Erdemli	Kızılıcıklı	(Sarıca) beyli
Fındıklı	Kirazlı	Sazlı (dere)
Fideli	Konuklu	Selçuklu
Gıcikli	Köprülü	Sevimli
Gönüllü	Kulaklı	Söğütlü
Güneşli	Kuyumculu	Sulu
Hamitli	(Küçük) hataplı	Sümbüllü
Hanlı	(Küçük) saraçlı	Şanlı
Harmanlı	Küpeli	(Şehit Ali) Borinli

Taraklı	Turnalı	Yemişli
Taşlı (geçit)	(Türk) beyli (kışla)	Yılanlı (kaya)
Tatlı	Uğurlu	Yulafli
Telli	Ünlü	Yuvalı
Tepeli	Vanlılar	Yuvalı (dere)
Tokmaklı (dere)	Yahyalı	Zorlu
Toplu	Yazılı	
Turgutlu	Yazılı (gürgen)	

+IIK

(Acı) elmalık	Damlık	Kuzuluk
Aydınlık	Güllük	Küplük
Ayvalık	Harmanlık	Sağlık
Bağlık	Hisarlık	Şenlik
Başlık	(Kara) çalılık	Taşlık
Beylik	Karanlık (dere)	Varlık
Birlik	Kırmalık	Yazlık
Çakallık	Kızanlık	Yazlık (pınarı)
Çamlık	Kiremitlik	Yongalık
Çınarlık	Kozluk	Yurtluk
Çiftlik	Kömürlük	Yuvalık

-m

Biçimli

Özlem

Dilim

Sevimli

-ma

Açma (başı)

Donanma

Kırmalık

Bağlama

Demiraçma

Sarmaşık

Doğramacı

Eşme

-mak

Çakmaklı

+mAn

Dikmen

Karaman

Türkmen

-mAn

Danışmanlar

Göçmen

Öğretmen

-mAz

Çıkamaz

Solmaz

(Şah)varmaz

Kanmaz

Sönmez

Tükenmez

-In

Akın

Ekinli

+ün

Üstün

-n-

Korun

Bezen

-r

Çağlar

Yaşar

+sal

Baysal

Köksal

-(I)ş-

Tanış

Dönüş

-t

Geçit

5.2.3.3. Çekim Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

5.2.3.3.1 (+Lar) Çokluk Eki Alan Yerleşim Yerleri Adları

Ağaçcılar	Beşler	Demirler
Ahılar	Beyler	Dışdedeler
Akıncılar	Bezirciler	Doğancılar
Alballar	Bileciler	Duraklar
Alıplar	Budaklar	Durmuşlar
Anafartalar	Ceceler	Dutlar
Arpaşlar	Celaller	Emirler
Aslanlar	Çakallar	Emrahlar
Aşırlar	Çelebiler	Epçeler
Atalar	Çelikler	Erenler
Avcılar	Çengeller	Eskiciler
Aygırlar	Çerçiler	Gaiplar
Bağcılar	Çıldırılar	Gaziler
Bağışlar	Çökekler	Geceler
Bağlar	Dadaşlar	Gırgırlar
Bağlarbaşı	Danışmanlar	Gökçeler
Bahçelievler	Davutlar	Güller
Bankalar	Dedeler	Gündüzler
Bayramlar	Delihüseyinler	Güneşler
Beşevler	Demirciler	Günhoşlar

Güzeller	Kancalar	Madenler
Habibler	Karaçomaklar	Mahdumlar
Habipler	Karalar	Manavlar
Hacıaliler	Karamanlar	Mansurlar
Hacılar	Karamüezzinler	Martinler
Hacımuharremler	Kasımlar	Mevcutlar
Hacımustafalar	Kaşıkcılar	Mollaahmetler
Hacıosmanlar	Kavaklar	Muharremler
Hacıramazanlar	Kayalarmahmudiye	Mutaflar
Hasırcılar	Kayalarreşitbey	Müezzinler
Hayaller	Kemaller	Nalbantlar
Haydarlar	Kemikler	Nasuhlar
Hıramadanlar	Keşkekler	Okçular
Hocalar	Kılavuzlar	Osmanlar
Horozlar	Kıncılar	Ozanlar
Hunlar	Kırcalar	Pamuklar
Işıklar	Kitler	Papuçcular
İçdedeler	Kulfallar	Paşalar
İlyaslar	Kurbanlar	Pirler
İmamlar	Kurtbeyler	Potlar
Kabaklar	Kurtlar	Potuklar
Kadılar	Küpçüler	Poydalar
Kadirler	Madanlar	Poyrazlar

Annem	Beldibi	Çakıroğlu	
Arabacıalanı	Belpınarı	Çamyolu	
Ardıçbeli	Botbaşı	Çayırbaşı	
Bağlarbaşı	Civcivgüneyi	Çeşmemeydanı	
Bayramoğlu	Çabanyatağı	Çınardibi	
Çıralıdüzü	İsabalı	Soğanpazarı	
Dağağzı	Kayaaltı	Subaşı	
Dağdibi	Kayabaşı	Subatağı	
Darıçayırı	Kayadibi	Subendi	
Dedeyeri	Kayıkbaşı	Suçatı	
Demiroğlu	Kestanepınarı	Sukeneri	
Dereiçi	Kızçeşmesi	Şehit	Mehmet
Eğreltibayırı	Kızkalesi	Karabaşoğlu	
Eğrioğlu	Köprübaşı	Şerbetpınarı	
Enver Topçuoğlu	Kuloğlu	Taşkısığı	
Eskibotbaşı	Kumbaşı	Teketabanı	
Fındıksuyu	Kuyudibi	Tepeüstü	
Figen Sakallıoğlu	Manavpınarı	Terzioğlu	
Gölbaşı	Nalköyü	Ufukyaylası	
Göynüksuyu	Ömerbaşoğlu	Yağcıoğlu	
Güldibi	Samanpazarı	Yazlıkpınarı	
Hacıoğlu	Sarioğlu	Yokuşdibi	
Hanımeli	Sinanoğlu	Yörükyeri	

5.3. Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adlarının Sayısal Tasnifi

Abalı	1
Acı Elmalı	1
Acı Elmalık	1
Acun	1
Açmabaşı	1
Adapazarı	1
Adaş	1
Adatepe	1
Adliye	1
Adnan Menderes	1
Ağa	1
Ağacık	1
Ağaçcılar	1
Ahibaba	1
Ahilar	1
Ahmed Yesevi	1
Akan	1

Akarsu	1
Akbalık	1
Akbaşı	1
Akça	1
Akçagöl	1
Akçakamış	1
Akçakaya	1
Akçapınar	1
Akçayır	1
Akçukur	1
Akdal	1
Akdoğan	1
Akgöl	1
Akgül	1
Akgün	1
Akkadın	1
Akkaya	1

Akkum	1
Akova	1
Akpınar	1
Akseki	1
Akşemseddin	1
Aktarla	1
Aktaş	1
Aktefek	1
Akyazı	1
Alağaç	1
Alancuma	1
Alaniçi	1
Alballar	1
Alemdar	1
Alıplar	1
Ali Koç	1
Alifuatpaşa	1
Altay	1

Altındere	1
Altınışik	1
Altınoluk	1
Altınova	1
Ambarlı	1
Ana	1
Anadolu	1
Anafartalar	1
Anar	1
Ankara	1
Annem	1
Arabacıalanı	1
Aracı	1
Araç	1
Aral	1
Arda	1
Ardıç	1
Ardıçbeli	1

Arifiye	1
Ark	1
Arka	1
Armut	1
Armutlu	1
Arpaşlar	1
Asil	1
Askılı	1
Aslanlar	1
Asma	1
Aşağıçalıca	1
Aşağıçarığıkuru	1
Aşağıdere	1
Aşağıkirazca	1
Aşağısarıköy	1
Aşık Veysel	1
Aşırlar	1
Ata	1

Atak	1
Atalar	1
Atalay	1
Atar	1
Atık	1
Atılğan	1
Atlı	1
Avcı	1
Avdan	1
Ayan	1
Ayaz	1
Aydınlık	1
Aydoğan	1
Aygırlar	1
Aykut	1
Ayran	1
Ayrı	1
Ayrık	1

Aytaç	1
Aytekin	1
Ayvalık	1
Ayvaz	1
Azizağa	1
B. Çıkmaz	1
B. Geçit	1
Bacıköy	1
Bağ	1
Bağcağiz	1
Bağcılar	1
Bağışlar	1
Bağlama	1
Bağlarbaşı	1
Bağlı	1
Bağlık	1
Bahçelievler	1
Bahçıvan	1

Bakır	1
Bakırcı	1
Bakırlı	1
Baklaya	1
Bal	1
Bala	1
Balık	1
Balıklihsaniye	1
Balkan	1
Ballıkaya	1
Bankalar	1
Barçın	1
Basık	1
Baş	1
Başaklı	1
Başar	1
Başlık	1
Başoğlu	1

Batakköy	1
Batur	1
Baygın	1
Bayrakçaşehir	1
Bayrak	1
Bayramlar	1
Bayramoğlu	1
Baysal	1
Bebek	1
Bedilkadirbey	1
Bediltahirbey	1
Bedir	1
Bekçiatık	1
Bekirpaşa	1
Belde	1
Beldibi	1
Belediye	1
Belgin	1

Belil ??	1
Belpınarı	1
Berber	1
Bereket	1
Berna	1
Beşdeğirmen	1
Beşevler	1
Beşik	1
Beşköprü	1
Beşler	1
Beyaz	1
Beykalfa	1
Beyköy	1
Beylik	1
Beytice	1
Bezen	1
Bezgin	1
Bezirci	1

Bezirciler	1
Bezirgan	1
Bıçkıatik	1
Bıçkıdere	1
Biçer	1
Biçimli	1
Bil	1
Bileciler	1
Bilgin	1
Birleşik	1
Bizim	1
Boğazköy	1
Bostancı	1
Botbaşı	1
Boyacı	1
Boylu	1
Bozkurt	1
Bozören	1

Boztepe	1
Bölük	1
Brandacı	1
Budaklar	1
Buğday	1
Buğdaylı	1
Buğuşlukıran	1
Buhar	1
Burak	1
Burcu	1
Burhaniye	1
Buyruk	1
Büyükesence	1
Büyükhataplı	1
Büyükyanık	1
Caferiye	1
Camili	1
Camitepe	1

Canan	1
Candaş	1
Caner	1
Canlı	1
Cebek	1
Ceceler	1
Celaller	1
Cemre	1
Cenap	1
Cer	1
Ceylandere	1
Cici	1
Cihadiye	1
Cihan	1
Cihangir	1
Civcivgüneyi	1
Civek	1
Civelek	1

Cumalı	1
Ç.Ahmediye	1
Çağla	1
Çağlar	1
Çağlayan	1
Çakaldağ	1
Çakallık	1
Çakar	1
Çakır	1
Çakıroğlu	1
Çakmak	1
Çakmaklı	1
Çalımli	1
Çaltıcak	1
Çam	1
Çamlı	1
Çamlıca	1
Çamtepe	1

Çamyolu	1
Çapa	1
Çark	1
Çatal	1
Çatalkaya	1
Çatalköprü	1
Çatalövez	1
Çay	1
Çaybaşı Fuadiye	1
Çaybaşıyeniköy	1
Çayır	1
Çayırbaşı	1
Çaykışla	1
Çayköy	1
Çelik	1
Çelikdere	1
Çelikler	1
Çengel	1

Çengeller	1
Çerçiler	1
Çerez	1
Çeşme	1
Çeşme Meydanı	1
Çevik	1
Çıkrıkçı	1
Çıldırılar	1
Çınardibi	1
Çınarlık	1
Çıracı	1
Çıрак	1
Çıralıdüzü	1
Çiçekli	1
Çil	1
Çile	1
Çilek	1
Çilekli	1

Çine	1
Çobansayvant	1
Çobanyatağı	1
Çökekler	1
Çörek	1
Çövenci	1
Çukurhan	1
Dadaşlar	1
Dağağzı	1
Dağköy	1
Dağlı	1
Dağyeniköy	1
Dağyoncalı	1
Dal	1
Dallı	1
Dalyan	1
Damla	1
Damlık	1

Danışmanlar	1
Dar	1
Daraba	1
Daralı	1
Darboğaz	1
Darıçayırı	1
Davutlar	1
Dayı	1
Dedeyeri	1
Defne	1
Değerli	1
Değirmencik	1
Değirmendere	1
Değirmenhan ???	1
Delihüseyinler	1
Demiraçma	1
Demirbey	1
Demirci	1

Demirkapı	1
Demirler	1
Demiroğlu	1
Denderiz	1
Deniz	1
Denizköy	1
Depo	1
Dereiçi	1
Derin	1
Derman	1
Destan	1
Dışdedeler	1
Dibek	1
Dik	1
Diken	1
Dikmen	1
Dilim	1
Dilmen	1

Dilşad	1
Dinç	1
Dip	1
Diri	1
Dispanser	1
Divan	1
Doğancı	1
Doğancıl	1
Doğancılar	1
Doğançay	1
Doğantepe	1
Doğramacı	1
Doktor Sadık Ahmet	1
Dokurcun	1
Dolunay	1
Donanma	1
Donat	1
Döğdüren	1

Döken	1
Döner Geçit	1
Dönüş	1
Dr. Kamil	1
Dr. Nuri Bayar	1
Duduköy	1
Duraklar	1
Dural	1
Duran	1
Durgun	1
Dutlar	1
Dutlu	1
Duyar	1
Düz	1
Düzakçaşehir	1
Düzdağ	1
Düzen	1
Düzyazı	1

Efe	1
Efeli	1
Egemen	1
Eğitim	1
Eğreltibayırı	1
Eğri	1
Eğriçay	1
Eğrioğlu	1
Ekici	1
Ekinli	1
Elif	1
Elmadere	1
Elmas	1
Emeci	1
Emekçi	1
Emektar	1
Emel	1
Emrahlar	1

Emre	1
Emsal	1
Endamlı	1
Ensar	1
Enver Topçuoğlu	1
Epçeler	1
Er	1
Erbaş	1
Ercek	1
Erdem	1
Erdemli	1
Erdoğan	1
Erenler	1
Erenler Merkez	1
Ergün	1
Erkaya	1
Erşen	1
Ertuğrul Gazi	1

Esenköy	1
Esenyurt	1
Eser	1
Eski	1
Eski Hal	1
Eski Hendek	1
Eski Kandıra	1
Eski Kazım Paşa	1
Eski Köy	1
Eskibedil (Eskibedli)	1
Eskibiçki	1
Eskibotbaşı	1
Eskiciler	1
Eskiokul	1
Eskiyatak	1
Eskiyayla	1
Evren	1
Evrenköy	1

Eyüp	1
F. Sakallıoğlu	1
Fener	1
Ferizli	1
Fevzi Paşa	1
Fındıklı	1
Fındıksuyu	1
Fidan	1
Fideli	1
Fikret	1
Furkan	1
Gaipler	1
Garip	1
Gazeller	1
Gazi	1
Gaziler	1
Gebeş	1
Gebeşler	1

Geceler	1
Geçer	1
Gemi	1
Geyik	1
Geyve	1
Gırgırlar	1
Gıcikli	1
Girdap	1
Girne	1
Gizem	1
Göçmen	1
Gökalp	1
Gökçe	1
Gökgöz	1
Göksu	1
Göktepe	1
Gölbaşı	1
Gölce	1

Gölkent	1
Gölköprü	1
Gömeç	1
Gönül	1
Gönüllü	1
Görelle	1
Gören	1
Göynüksuyu	1
Gurbet	1
Güç	1
Gülbağ	1
Gülce	1
Güldeste	1
Gülen	1
Gülgün	1
Gülistan	1
Güller	1
Güllük	1

Gülser	1
Gülseren	1
Gülşen	1
Gültekin	1
Gümüş	1
Gümüşoluk	1
Gündüz	1
Güneşler	1
Güneşli	1
Güngör	1
Günhoşlar	1
Gür	1
Güray	1
Gürbüz	1
Gürcan	1
Gürz	1
Güvençler	1
Güzel	1

Güzeller	1
Güzlek	1
H.Ramazanlar	1
Hacer	1
Hacı Bayramlar	1
Hacı Rahim	1
Hacı Sadık	1
Hacıaliler	1
Hacıkişla	1
Hacımbey	1
Hacımercan	1
Hacımustafalar	1
Hacıosmanlar	1
Hacıyakup	1
Hak	1
Hal	1
Halas	1
Halidiye	1

Hallaçköy	1
Hamit Bey	1
Hamit Deniz	1
Hamitli	1
Hamza	1
Han	1
Hande	1
Hanlı	1
Hanyatak	1
Hara	1
Harkköy	1
Harmanlı	1
Harmanlık	1
Harunusta	1
Has	1
Hasan Tahsin	1
Hasanfakı	1
Hasırcılar	1

Haşim	1
Hat	1
Hatip	1
Hayal	1
Hayaller	1
Hayat	1
Haydarlar	1
Hayrettin	1
Hazal	1
Hazer	1
Hazim	1
Hesna Sunter	1
Hıramadanlar	1
Hırka	1
Hızır	1
Hızırtepe	1
Hicran	1
Hicret	1

Hicriye	1
Hilal	1
Hisar	1
Hisarlık	1
Hoca Ahmed Yesevi	1
Hocaköy	1
Hocalar	1
Horozlu	1
Hoş	1
Hoşgör	1
Hoşnut	1
Hunlar	1
Hür	1
Hüseyinli	1
Hüseyinşeyh	1
Ilıcaköy	1
Işık	1
Işıklar	1

İşıl	1
İtır	1
İ. Kangal	1
İçdedeler	1
İkbaliye	1
İkizcemüslim	1
İkizceosmaniye	1
İlkay	1
İlmiye	1
İlyaslar	1
İmren	1
İnce	1
İnci	1
İnekçikışla	1
İnönü	1
İpçi	1
İrem	1
İrfan	1

İsabalı	1
İskan	1
İşaret	1
İtfaiye	1
İyi	1
K. Hamam	1
Kabaköy	1
Kabakulak	1
Kadem	1
Kadı	1
Kadılar	1
Kadifekale	1
Kadir	1
Kadirler	1
Kaktüs	1
Kalaycı	1
Kalayık	1
Kalburcu	1

Kalender	1
Kamelya	1
Kamer	1
Kanca	1
Kancalar	1
Kanlıçay	1
Kanmaz	1
Kantar	1
Kanuni	1
Kapürçek	1
Kar	1
Kara	1
Karabacak	1
Karabaş	1
Karabayır	1
Karaboğaz	1
Karacaören	1
Karaçalı	1

Karaçalılık	1
Karaçam	1
Karaçomaklar	1
Karaçökek	1
Karadavutlu	1
Karadiken	1
Karagöz	1
Karakamış	1
Karakol	1
Karaköy	1
Karalar	1
Karaman	1
Karamanlar	1
Karamüezzinler	1
Karanlıkdere	1
Karaoğlan	1
Karapelit	1
Karapürçek	1

Karateke	1
Kardelen	1
Kare	1
Kargalıhanbaba	1
Kargalıyeniköy	1
Karşı	1
Kartepe	1
Kasımlar	1
Kaşıkcılar	1
Katı	1
Katip	1
Kavaklar	1
Kavaklıorman	1
Kavşak	1
Kayaaltı	1
Kayabaşı	1
Kayacık	1
Kayadibi	1

Kayalar mahmudiye	1
Kayalarreşitbey	1
Kayar	1
Kaygan	1
Kayı	1
Kayıkbaşı	1
Kaynarca	1
Kayrancık	1
Kazancı	1
Kazımpaşa	1
Keçeci	1
Keçili	1
Kekik	1
Kelebek	1
Kemaller	1
Kemalpaşa	1
Kemikler	1
Kepekli	1

Kerem	1
Kerim	1
Kertil (Kertil)	1
Keşçi	1
Keser	1
Kestanepınarı	1
Keşkekler	1
Kıbrıs	1
Kılavuz	1
Kılavuzlar	1
Kına	1
Kıran	1
Kırcalar	1
Kırgın	1
Kırık	1
Kırkpınar	1
Kırmalık	1
Kısa	1

Kısık	1
Kısık Geçit	1
Kışlaçay	1
Kıyı	1
Kız Çeşmesi	1
Kızanlık	1
Kızılcaali	1
Kızılçık	1
Kızılçıkburun	1
Kızılçıklı	1
Kızılçıkorman	1
Kızılelma	1
Kızılkaya	1
Kızılızüm	1
Kızkalesi	1
Kibar	1
Kilim	1
Kirazlı	1

Kirişhane	1
Kitler	1
Kocaali	1
Kocatöngel	1
Koç	1
Kofa	1
Koğukpelit	1
Kol	1
Komşu	1
Konacık	1
Konca	1
Konuk	1
Konuklu	1
Korucuk	1
Korun	1
Korutürk	1
Koza	1
Kozan	1

Kozluk	1
Kökçü	1
Köksal	1
Kömürlük	1
Köprülü	1
Körsakarya	1
Körük	1
Köşe	1
Köyyeri	1
Kubilay	1
Kudret	1
Kudüs	1
Kul	1
Kulak	1
Kulaklı	1
Kulfallar	1
Kuloğlu	1
Kumbaşı	1

Kumköprü	1
Kumköy	1
Kuray	1
Kurbanlar	1
Kurtbeyler	1
Kurtköy	1
Kurtlar	1
Kurtulan	1
Kuru	1
Kurudil	1
Kurumeşe	1
Kuş	1
Kuşça	1
Kutlu	1
Kutluata	1
Kutuk	1
Kuytu	1
Kuyu	1

Kuyudibi	1
Kuyumculu	1
Kuzca	1
Kuzkaya	1
Kuzu	1
Kuzuluk	1
Küçük	1
Küçükesence	1
Küçükhataplı	1
Küçükkaynarca	1
Küçükkışla	1
Küçüksaraçlı	1
Küveli	1
Küplük	1
Latif	1
Limandere	1
Limonlu	1
Lüleci	1

Lütfiyeköşk	1
M. Sinan	1
M. Zahit	1
Madanlar	1
Madenler	1
Mağara	1
Mahdumlar	1
Manavpınarı	1
Mandal	1
Manolya	1
Mansurlar	1
Martı	1
Martinler	1
Mecidiye	1
Mehmet Akif	1
Mehmet Akif Ersoy	1
Mehmetçik	1
Mehter	1

Mekece	1
Melek	1
Melekşeoruç	1
Melekşesolak	1
Melen	1
Melik	1
Meltem	1
Memnuniye	1
Meram	1
Merkez	1
Merkezyeniköy	1
Merve	1
Mesire	1
Mesuriye	1
Meşeli	1
Mete	1
Metin	1
Mevcutlar	1

Mevlana	1
Meydan	1
Meyve	1
Mezbaha	1
Millet	1
Milli Egemenlik	1
Mis	1
Mithat Paşa	1
Mollaahmetler	1
Mollaköy	1
Muallim Naci	1
Mumcu	1
Mutaflar	1
Muttalip	1
Muzafferiye	1
Müezzinler	1
Müftü	1
Mürsel	1

Nadir	1
Nailiye	1
Nalbantlar	1
Nalköyü	1
Namık Kemal	1
Nar	1
Narin	1
Nasuhlar	1
Nehir	1
Nehirkent	1
Nemli	1
Nevrin	1
Nilüfer	1
Nine	1
Nişan	1
Nişancı	1
Nişasta	1
Nuriosmaniye	1

Nuriye	1
Nurlu	1
Nüzhetiye	1
Ocak	1
Oğuz	1
Oğuzhan	1
Okçular	1
Olgun	1
Oluk	1
Oral	1
Orbay	1
Orkide	1
Orman	1
Ortanca	1
Oruç	1
Oruçlu	1
Osmanbey	1
Osmanlar	1

Otuzikievler	1
Ozan	1
Öbek	1
Ödül	1
Öğretmen	1
Ömer	1
Ömerağa	1
Ömerbaşoğlu	1
Ömür	1
Ön	1
Öner	1
Örencik	1
Örentepe	1
Örgü	1
Örnek	1
Özal	1
Özbek	1
Özden	1

Özen	1
Özer	1
Özge	1
Özgü	1
Pamuklar	1
Pamukova	1
Pancar	1
Park	1
Parlak	1
Paşaköy	1
Paşalar	1
Pazarköy	1
Pembe	1
Pınar	1
Pilavcı	1
Pirinç	1
Pirler	1
Porsuk	1

Postane	1
Potlar	1
Potuklar	1
Poydalar	1
Poyrazlar	1
Pul	1
Recai	1
Recep	1
Refik	1
Reisler	1
Renk	1
Resuller	1
Reşadiye	1
Royal ??*	1
Ruşen	1
Saadet	1
Sabırlar	1
Sabırlı	1

Safibey	1
Safrancık	1
Sağlam	1
Sahil	1
Sait Faik	1
Sak	1
Saka	1
Sakar Baba	1
	1
Saklı	1
Salihye	1
Salim	1
Sallıkaya	1
Salmanlı	1
Samanpazarı	1
Sancak	1
Sapanca	1
Saraçlar	1

Saraçlı	1
Saray	1
Sarayköy	1
Sarı	1
Sarıahmetler	1
Sarıbeyli	1
Sarıcalar	1
Sarıgazi	1
Sarıköy	1
Sarıoğlu	1
Sarıyer	1
Sarp	1
Savaş	1
Savul	1
Saydam	1
Saz	1
Sazlıdere	1
Seba	1

Sebat	1
Sebiller	1
Seçer	1
Sedat Kirtepe	1
Seferler	1
Seha	1
Sekiharman	1
Sel	1
Selam	1
Selanik	1
Selçuklu	1
Selin	1
Semerciler	1
Sepetçiler	1
Serçe	1
Serin	1
Serpil	1
Servetiye	1

Setçe	1
Sevgi	1
Sevil	1
Sevimli	1
Sevinç	1
Seyfeler	1
Seyhan	1
Seyifler	1
Sezen	1
Sezer	1
Sıra	1
Sıraköy	1
Sırım	1
Sırma	1
Sigorta	1
Sinan	1
Sinanoğlu	1
Sipahi	1

Sofular	1
Soğan Pazarı	1
Soğucak	1
Sokullu	1
Solmaz	1
Son	1
Songül	1
Sönmez	1
Sper	1
Stad	1
Suat	1
Subaşı	1
Subatağı	1
Subendi	1
Sucaflı	1
Suçatı	1
Sulu	1
Süleymanbey	1

Süleymaniye	1
Sümbüllü	1
Sünbül	1
Süngüt	1
Sürat	1
Sütalan	1
Sütçü	1
Ş. Ayhan Aktaş	1
Ş. Kemal Durak	1
Ş. Musa Kılıç	1
Ş. Yasin Yüksel	1
Şahmelek	1
Şahvarmaz (Şeyhvarmaz)	1
Şakrak	1
Şal	1
Şaşılar	1
Şebboy	1
Şehit Adil Mutlu	1

Şehit Ahmet Akyol	1
Şehit Ahmet İşçi	1
Şehit Ali Borinli	1
Şehit Ali Kaya	1
Şehit Bilal Soybilgiç	1
Şehit C. Karaca	1
Şehit C. Özdemir	1
Şehit Ekrem Bayramoğlu	1
Şehit Fethi Akalın	1
Şehit İlhan Aras	1
Şehit İsmail Şeremet	1
Şehit Kenan Şentürk	1
Şehit M. Akyıldız	1
Şehit Mehmet Öztürk	1
Şehit Mesut Kaplan	1
Şehit Metin Akkuş	1
Şehit Mustafa Aytar	1
Şehit Mustafa Özen	1

Şehit Muzaffer Çetin	1
Şehit Naci Akar	1
Şehit Osman Temiz	1
Şehit Salih Polat	1
Şehit Selçuk Esadoğlu	1
Şehren	1
Şehitmarı	1
Şekerler	1
Şemenler	1
Şenel	1
Şener	1
Şenlik	1
Şerbet	1
Şerbetpınarı	1
Şeref	1
Şevketiye	1
Şeyhköy	1
Şeyhler	1

Şifa	1
Şimşir	1
Şirinevler	1
Şükran	1
Şükriye	1
Şükürler	1
Tabak	1
Tabakhane	1
Tahir	1
Takatdere	1
Tan	1
Tanış	1
Tarabya	1
Taraklı	1
Tarla	1
Taşagil	1
Taşburun	1
Taşkın	1

Taşkısığı	1
Taşlıgeçit	1
Taşyatak	1
Tatlı	1
Tayfun	1
Teberik	1
Teğmen	1
Tekel	1
Teketaban	1
Tekin	1
Tekneler	1
Tel	1
Telli	1
Tepeköy	1
Tepeli	1
Tepetarla	1
Tepeüstü	1
Tepsek	1

Terzi	1
Terzioğlu	1
Teselli	1
Tetik	1
Tezgel	1
Tığcılar	1
Tıkız	1
Tıldıztepe	1
Tırmandılar	1
Tokat	1
Tokmaklıdere	1
Topağaç	1
Topçu	1
Toplu	1
Tor	1
Toygar	1
Tömek	1
Tömekler	1

Trabzon	1
Trafo	1
Tuna	1
Tunca	1
Tunç	1
Turan	1
Turna	1
Turnadere	1
Turnalı	1
Tuzak	1
Tükenmez	1
Tül	1
Tümen	1
Türbe	1
Türbeköy	1
Türkbeylikışla	1
Türkçaybaşı	1
Türkmen	1

Türkormanköy	1
Tüten	1
Tüter	1
Tütüncü	1
Uçak	1
Uğur	1
Ulu	1
Uludağ	1
Ulus.	1
Uluyol	1
Umurbey	1
Usta	1
Uygun	1
Uzakkışla	1
Uzel	1
Uzuncaorman	1
Uzunçınar	1
Uzundüz	1

Uzunköy	1
Uzunkum	1
Üçerenler	1
Üçevler	1
Üçoluk	1
Ülkü	1
Ün	1
Ünal	1
Üniversite	1
Ünlüce	1
Üstad	1
Üvez	1
Üzüm	1
Vagon	1
Vakıf	1
Vanlılar	1
Varlık	1
Vatan	1

Veyseller	1
Volkan	1
Yağbasan	1
Yağcıoğlu	1
Yahya Kemal	1
Yahyalar	1
Yahyalı	1
Yaka	1
Yakın	1
Yakupkalfallar	1
Yalçın	1
Yalı	1
Yalım	1
Yalpankaya	1
Yaman	1
Yamanlar	1
Yamarı	1
Yanıksayvant	1

Yaraşlar	1
Yarıca	1
Yasa	1
Yassı	1
Yassıgeçit	1
Yassimezar	1
Yaşar Yedekçi	1
Yaşmak	1
Yavaş	1
Yavru	1
Yayla	1
Yaylak	1
Yazarlar	1
Yazılı	1
Yazılıgürgen	1
Yazlıkpınarı	1
Yeğenler	1
Yel	1

Yem	1
Yemişli	1
Yener	1
Yeni Bosna	1
Yeni Çarşı	1
Yeni Mahalle	1
Yeniçam	1
Yenidoğan	1
Yenikışla	1
Yeniormanköy	1
Yeniyayla	1
Yer	1
Yeşildere	1
Yeşiller	1
Yeşilova	1
Yılanlıkaya	1
Yılgın	1
Yoğurtçu	1

Yokuşdibi	1
Yonca	1
Yongalık	1
Yörük	1
Yukarıbağlarbaşı	1
Yukarıçalıca	1
Yukarıçarığıkuru	1
Yukarıdere	1
Yukarıgüvençler	1
Yukarıhüseyinşeyh	1
Yukarıkirazca	1
Yukarısarıköy	1
Yulaflı	1
Yumak	1
Yumuk	1
Yunus	1
Yunus Ağa	1
Yurt	1

Yurtluk	1
Yuva	1
Yuvalı	1
Yuvalıdere	1
Yuvalık	1
Yüksel	1
Yükselköy	1
Yüncü	1
Z. Hanım.	1
Zedeler	1
Zemin	1
Zenbil ??	1
Zengin	1
Zerafet	1
Zeybek	1
Zeytin	1
Zıngılkışla	1
Ziahmet	1

Zinde	1
Ziya Paşa	1
Zorlu	1
Zübeyde Hanım	1
Ada	1
Bilge	1
Birlik	1
Boncuk	1
Dost	1
Döner	1
Fabrika	1
Faruk Benli	1
Fatih	1
Kıncılar	1
Kiremitlik	1
Necip Fazıl Kısakürek	1
1	1
Nilgün	1

Şehit Astsubay Yaşar Güller 1	1
Şehit Mehmet Karabaşoğlu 1	1
Zuhal	1
Acar	2
Açelya	2
Açık	2
Ada	2
Ahmediye	2
Akarca	2
Akasya	2
Akay	2
Akçay	2
Akıncı	2
Akıncılar	2
Aksu	2
Alaca	2
Alandüzü	2

Alev	2
Aralık	2
Arifağa	2
Avcılar	2
Bahar	2
Bahtiyar	2
Bakacak	2
Bayat	2
Bayır	2
Benli	2
Bilge	2
Birlik	2
Boncuk	2
Cem	2
Cengiz	2
Cevher	2
Ceylan	2
Cihat	2

Civan	2
Cumhuriyet	2
Çakallar	2
Çamlık	2
Çardak	2
Çelebiler	2
Çiçek	2
Çiftlik	2
Çimen	2
Çubuklu	2
Çukurköy	2
Dağdibi	2
Danış	2
Dedeler	2
Demirciler	2
Dere	2
Derya	2
Dibektaş	2

Dilber	2
Doğan	2
DOĞRU	2
Doğu	2
Dost	2
Döner	2
Duru	2
Efes	2
Elmalı	2
Emek	2
Emirler	2
Eren	2
Eşme	2
Fevzi Çakmak	2
Fevziye	2
Feza	2
Fındık	2
Filiz	2

Geçit	2
Gedik	2
Gelincik	2
Genç	2
Gonca	2
Gök	2
Gökçeler	2
Göl	2
Güçücek	2
Güldibi	2
Güler	2
Gün	2
Gündoğan	2
Gündüzler	2
Gürpınar	2
Güven	2
Güvercin	2
Güz	2

Habibler	2
Hacıköy	2
Hacılar	2
Hacımuharremler	2
Hacıoğlu	2
Hamam	2
Hancı	2
Hanımeli	2
Harmantepe	2
Hasanbey	2
Hayırlı	2
Hazan	2
Hendek	2
Heybetli	2
Hocaoğlu	2
Horozlar	2
Huzur	2
Hürriyet	2

İhsaniye	2
İkramiye	2
İlimbey	2
İmamlar	2
İstiklal	2
Kabaklar	2
Kahraman	2
Kale	2
Kamışlı	2
Kanal	2
Kaplan	2
Karaağaç	2
Karaca	2
Karaosman	2
Karasu	2
Karatoprak	2
Kardeş	2
Kavaklı	2

Kaya	2
Kazimiye	2
Keklik	2
Kemaliye	2
Kemer	2
Kervan	2
Kesik	2
Kevser	2
Kılıç	2
Kınalı	2
Kırktepe	2
Kısmet	2
Kışla	2
Kiraz	2
Köprübaşı	2
Kumru	2
Kurtuluş	2
Kuruçeşme	2

Kurudere	2
Kültür	2
Küpçüler	2
Levent	2
Maden	2
Mahmudiye	2
Maksudiye	2
Maltepe	2
Manavlar	2
Mehtap	2
Meral	2
Mert	2
Mesudiye	2
Meşe	2
Mimar Sinan	2
Muharremler	2
Muradiye	2
Mustafa Ocak	2

Mutlu	2
Nazlı	2
Nergiz	2
Neşe	2
Okul	2
Orhan Gazi	2
Orta	2
Osmanlı	2
Ovalı	2
Ozanlar	2
Önder	2
Ören	2
Pabuççular	2
Pamuk	2
Paralı	2
Paşa	2
Pehlivan	2
Petek	2

Pınarlı	2
Poyraz	2
Rüstemler	2
Sağlık	2
Sakin	2
Salkım	2
Sanayi	2
Sarmaşık	2
Seçkin	2
Sefa	2
Selahiye	2
Selim	2
Serap	2
Serdivan	2
Serhat	2
Solaklar	2
Söğütlü	2
Sukenarı	2

Şafak	2
Şahin	2
Şahinler	2
Şanlı	2
Şehitler	2
Şen	2
Şerefiye	2
Şirin	2
Taşlık	2
Taşoluk	2
Tepekum	2
Teşvikiye	2
Turgutlu	2
Uygar	2
Uzay	2
Uzun	2
Uzunalan	2
Ünlü	2

Üstün	2
Vişne	2
Yağız	2
Yasemin	2
Yaşar	2
Yay	2
Yayalar	2
Yeni	2
Yenicami	2
Yenidoğan	2
Yenigün	2
Yeşil	2
Yeşilköy	2
Yeşiltepe	2
Yıldırım	2
Yılmaz	2
Yiğit	2
Yunus Emre	2

Zarif	2
Zümrüt	2
Açık	2
Avcılar	2
İpek	2
Adil	3
Akar	3
Akın	3
Arı	3
Ay	3
Aydın	3
Bahçe	3
Barbaros	3
Barış	3
Beyler	3
Bulut	3
Çelebi	3
Çetin	3

Çıkmaz	3
Çınar	3
Çukur	3
Değirmen	3
Dereköy	3
Dilek	3
Duman	3
Durmuşlar	3
Emir	3
Engin	3
Erkan	3
Esen	3
Esentepe	3
Fulya	3
Güneş	3
Güney	3
Hasanbey	3
Ihlamur	3

İpek	3
Kader	3
Kadıköy	3
Karapınar	3
Kır	3
Koru	3
Menekşe	3
Mercan	3
Özgür	3
Özlem	3
Sakarya	3
Selvi	3
Sema	3
Sivritepe	3
Sultan	3
Şeker	3
Tekeler	3
Tepe	3

Tuzla	3
Ufuk	3
Yağmur	3
Yanık	3
Yaprak	3
Yavuz	3
Yazlık	3
Yeşilyurt	3
Yıldız	3
Yörükyeri	3
Zafer	3
Zambak	3
Bağlar	4
Bülbül	4
Cami	4
Çiğdem	4
Gül	4

Kanarya	4
Karadere	4
Leylak	4
Ortaköy	4
Papatya	4
Yağcılar	4
Yamaç	4
Yeniköy	4
Can	5
Karanfil	5
Kartal	5
Lale	5
Soğuksu	5
Sümbül	5
Uğurlu	5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Sakarya ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, cadde, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarından yola çıkılarak, yerleşim yerleri adlarının anlamsal profili belirlenmeye, ek ve söz dizimi kalıplarının kullanılışı gibi çeşitli ses ve şekil hususiyetleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Kısacası Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının ve bundan da yola çıkılarak yer adlarının yapılmasındaki tercihlerin fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesi yapılmıştır. Buradaki amacımız Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilmesinde önem arz eden anlamsal tercihleri tespit etmektir.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarını vermede, tabiat ve fiziksel koşullarla ilgili adlardan; doğrultu belirten kavramların, coğrafya adlarından su ve dağla ilgili olan adlarla başka şehir ya da mevki adlarının, yön kavramını da içine alan renk adlarının, dünya ve dünyanın işleyişi ile ilgili adların, geçmişten günümüze anlam atfedilen bazı sayı adlarının, maden ve zaman adlarının, vasıf ve ebat belirten adların, boy ve topluluk adlarının, çiçek, meyve, ağaç, tahıl ve sebze adları gibi bitkilerle ilgili isimlerin ve evcil ya da yabani hayvanlarla ilgili adların etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda bölge insanının ad koymada bulunduğu çevreden çok fazla etkilendiği ortaya çıkmıştır. Aşağı-yukarı gibi karşıtlık oluşturan doğrultu adlarının verilmesinde aynı mevki üzerindeki ayırım noktalarından hareket edildiği, renk isimlerinde de bir yön ifadesinin bulunduğu yine ulaşılan sonuçlardandır.

Yine insanlara ve topluluklara dayanan yerleşim yerleri adlarından, kişilerin fiziksel yaşayışı ve bu yaşayışta payı olan unsurlardan yapı ve yapıt adlarının, kurum adlarının, eşya ve eşyalarla ilgili adların, insanın duygusal yaşayışı ile ilgili adlardan din ile ilgili adların, çeşitli hislerin, tarihsel olay ya da sosyal mesaj ifade eden adların, kişilerin kendi varlıklarıyla ilgili adlardan kişi adlarının, ünvan ve meslek adlarının kalabalık söz varlığıyla Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında belirleyici oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine anlam incelemesinde en fazla dikkat çeken unsurlarda biri de gelenekten gelen isimlerin yer ismi olarak verilmesidir. Birçok Türk boy, oymak, aşiret

ya da cemaatin isminin Sakarya köy isimlerinde hâlâ varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlam incelemesiyle, bölgedeki yerleşim yerleri adlarının çoğunun fizikî coğrafya faktörlerinden etkilenecek şekilde konulduğu düşünülmekle birlikte, kişinin kendi varlığı ve duygusal yaşayışı da yer adı seciminde etkili olmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının şekil incelemesi yapılmıştır. Şekilsel açıdan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının ele alınması yerleşim yerleri adlarının yapısal durumlarının ifade edilmesi, kelime birleşmelerindeki tercihlerin belirlenmesi, yer alan ekler bakımından bir değerlendirme yapılması; hülasa şekilsel tercihleri ortaya koyulması bakımından önemlidir.

Yapısal açıdan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının tamamı göz önünde bulundurulduğunda tamlamaların ve birleşik kelimelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Özellikle Sakarya merkez köy isimleriyle, ilçe ve ilçelere bağlı yerleşim yerleri adlarının büyük çoğunluğu birleşik isimlerden oluşmaktadır. Bu da insanımızın, özellikle de atalarımızın çevresini tarif ederken daha akılda kalıcı, daha anlamlı ve etkileyici ifadelerden oluşan isimler kullandığının delilidir.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarındaki iki ve daha fazla kelimedenden oluşan yerleşim yerleri adları, isim tamlaması ya da sıfat tamlaması bazen de ikisinin de iç içe yer aldığı tamlama çeşitlerinden oluşmaktadır. İsim tamlamasından oluşan yerleşim yerleri adları belirtisiz ve takısız isim tamlaması kalıbındaki yerleşim yerleri adlarıdır. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında ilgi ekiyle yapılmış tamlama, yani belirtili isim tamlaması yoktur. Sıfat tamlamasıyla yapılmış yer ismi sayısı, yer ismi vermede vasıf ifade eden sözcüklerden fazla yararlanıldığından dolayı çokça kullanılmıştır. Ak, kara ve yeni sözcükleri en fazla kullanılan sıfatlardır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının verilisinde isim ve sıfat tamlamaları dışındaki isim birleşmeleri de yaygın olarak kullanılmıştır. Tanınmış kimselerin isimleri, vefa borcunu ödemek niyetiyle verilen şehit isim ve soy isimleri özellikle Sakarya merkez mahalle, cadde ve sokak isimlerinde sıkça karşımıza çıkan isimlerdir.

Sakarya yerleşim yerleri isimleri birleşik fiil açısından zengin değildir. Kök itibariyle fiil olan sözcükler bulunmakla birlikte, bu sözcükler aldıkları eklerle isimleşmiş yerleşim yerleri adlarıdır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adları ek bahsinde değerlendirildiğinde ek almayan, kök halinde bulunan kelime açısından da çok zengindir. Yalın haldeki yerleşim yerleri adlarının çoğu Sakarya merkez, sokak ve cadde isimleridirler. Sakarya ilçe ve köy isimlerindeki birleşik kelime yoğunluğu, Sakarya merkez mahalle, cadde ve sokak isimlerinde tek kelime, çoğunlukla da yalın isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllardaki ad verme modalarının da etkisiyle sokak isimlerinin büyük çoğunluğu yalın adlardır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında isimden isim yapım eklerinden, +CA, +cağiz, +cAK, +CI, +CIK, +cıl, +daş, +em, +ge, +gü, +II, +Ia, +II, IIK, +mAn, +ün, +sal; fiilden isim yapım eklerinden; -a, -acak, -AK, -An, -Ar, -cak, -ç, -eç, -Dı, -ge, -gan, -GI, -gIn, -u, -ici, (I)K, -il, -m, -ma, -mak, -mAn, -mAz, -In, -r, -t; fiilden fiil yapım eklerinden; -Dır-, -n-, -(I)ş- ekleri yer almaktadır. Yapım eklerinden en fazla yer alan ekler başta isimden isim yapım ekleri olmak üzere +II (110), +CI (52), +CA (34), +IIK (33), +CIK (9), +II(9) ekleri; daha sonra fiilden isim yapım eklerinden -(I)K (19), -An (18), -Ar (16), -gIn (9) ekleridir.

Çekim eklerinden ilgi eki bir iki kelime dışında pek yer almamaktadır. İyelik eki ise isim tamlamalarında yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çokluk anlamına ilave olarak, bir aileyi, sülaleyi ya da soyu belirtme gibi fonksiyonları da bulunan +lAr çekim eki ise Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında en yaygın kullanım alanı bulmuş ektir. Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında +lAr ekiyle yapılmış yer adı sayısı 171'dir. Bu ekin bu kadar fazla kullanılmasında Sakarya'ya yapılan ilk yerleşimlerin daha çok sülaleler ya da boylar şeklinde yapılmasının da etkisinin büyük olduğu muhtemeldir.

Sakarya ili yerleşim yerleri isimlerinin hem anlam hem şekil incelemesi sonucunda aynı isimin birçok yere verilmesine ilave olarak, isim vermede bir yöntem benzerliğinin olduğu muhakkaktır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının gramatikal dizini yapılmış, bu alfabetik dizinle birlikte Sakarya ili yerleşim yerleri adları hem kelimeler hem de kelimelere gelen ekler bakımından daha net görülebilmektedir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığı üzerinde durulmuştur. Tekrar eden kelimelerle birlikte 2036 adet kelime, bu kelimeler içinde de 1612 adet farklı kelimenin mevcut olduğu görülmüştür. Bu kelimelerden 1296 adedi bir kez kullanılmış, 235 adedi iki kez, 61 adedi üç kez, 13 adedi dört kez ve 7 adedi beş kez tekrar edilmiştir. Beşten fazla aynen tekrar eden yer adı bulunmamaktadır. 1612 adet farklı yer adı, Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığı açısından bir zenginlik oluşturduğunu göstermektedir.

Hiç şüphesiz ki Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığındaki esas yoğunluğu Türkçe kökenli sözcükler oluşturmaktadır. Alıntı sözcüklerden başta Arapça ve Farsça kökenli sözcükler yer almakta, çok fazla olmamakla birlikte Moğolca, Yunanca, İtalyanca kökenli sözcükler de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının söz varlığını oluşturmaktadır. Alıntı kelimelerin büyük çoğunluğu tek kelimelik isimlerdir. Birleşik kelimelerin yoğun olduğu köy ve ilçe isimlerinde Türkçe kelimeler daha yoğun olarak kullanılmıştır.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının kelime yapısı konusunda yer aldıkları mevki itibariyle ikiye ayırıp da bir değerlendirme yaptığımızda ise Sakarya (merkez) mahalle, sokak ve cadde isimlerinin büyük çoğunluğunda tek kelimelik adların; ilçe ve köy isimlerinde ise tamlamaların ve birleşik kelimelerin yaygın kullanıldığı görülmektedir. Merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinin dışındaki yerleşim yerleri isimlerinde tek kelimelik adlar azınlıktadır. Tek kelimelik isim verme alışkanlığının özellikle son yıllarda yoğunluk kazandığını, biraz da bu nedenden dolayı Sakarya merkez mahalle, sokak ve cadde isimlerinin tek kelimelilerden oluştuğu söylenebilir. Tek kelimelik yerleşim yerleri adlarında en fazla geçen adlar bağ, can ve güldür.

Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında daha çok beş duyu organından biriyle algılanılabilen kavramların soyut kavramlara oranla daha çok kullanıldığı görülmektedir. Geçerli genel dilden ayrı, yalnızca belirli çevrelerce kullanılan, toplumun her kesimince anlaşılmayan argo sözcükler de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çok sık rastlanmamakla birlikte yer almaktadır.

Yine Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında sesteş kelimeler kullanılmıştır.

Tahmin edileceği üzere yerel kelimeler de Sakarya ili yerleşim yerleri adlarında çok fazla geçen adlardır.

Çalışmamızın beşinci bölümünde Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının anlamsal ve şekilsel tasnifiyle sayısal tasnifi yer almıştır. Aynı zamanda başvuru ana malzeme görevi gören anlamsal ve şekilsel tasnif ile, yerleşim yerleri adları tasnif sistemi içinde bir bütün olarak görülebilmektedir. Sayısal tasnifle yerleşim yerleri adlarının Sakarya ili sınırları içerisinde kaç adet bulunduğu, tekrar eden yerleşim yerleri adlarının kaç kez tekrar ettiği yine alfabetik olarak gözler önüne serilmiştir.

Günümüzde eski adları ile anılmaya devam eden köyler bulunmaktadır. Bu da gösteriyor ki yerleşim yerleri adları üzerinde yapılacak değişiklikler konusunda daha ciddi ve dikkatli çalışmalar yapılmalı ve bölge insanının görüşleri de göz önüne alınmalıdır. Bir de son yıllarda yaygınlık kazanan cadde, sokak ya da mahalle isimlerinin numaralandırmak suretiyle ifade edilmesidir. Bu yaklaşım milli benliğimizin ve kültürümüzün yitirilmesine neden olabilecek tehlikelerden en önemlisidir. Zengin bir folklor malzemesini barındıran yerleşim yerleri adlarının coğrafyadan vatana geçiş sürecinde insanın toprağa bağlanması ve buraları sahiplenmesi yolunda önemli katkılarda bulunduğu düşünülerek daha dikkatli yer isimlendirmelerinde bulunulmalıdır.

İnsanoğlunun duyguları, düşünceleri, istekleri, kendi ya da çevresinde olup biten her şey dile yansımasıdır. Bir ülkenin, bir yörenin ya da bir şehrin sadece yerleşim yerleri adlarına bakılarak yaşam tarzı, ekonomisi, kültürü, olaylara bakışı, uğraşı alanları, hangi uluslarla ilişki kurduğu gibi birçok konu hakkında fikir sahibi olunabilir ve çeşitli sonuçlara ulaşılabilir. Bütün yerleşim yerleri adları belge niteliğindedir. Anadolu'daki yerleşim yerleri adları da bilimsel yöntemlerle, karşılaştırmalı olarak araştırılıp incelendiğinde karşımıza çok yönlü bir tablo çıkacaktır. Bundan dolayıdır ki diğer çalışmalara da kaynak teşkil edebilecek bir konu olan Sakarya ili yerleşim yerleri adlarının çalışılması ve ulusumuza kazandırılması bizim için bir övünç olmuştur.

KAYNAKÇA

- ACAROĞLU, Türker (2006), “*Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu*”,
<http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=108238&session=S8746039666249661135&LogID=>, 05.05.2007
- _____ (1988), *Bulgaristan’da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara, s.40-41.
- AKALIN, Şükrü, “*Adana’nın Söz Varlığı*”
<http://turkoloji.cu.edu.tr/kisisel/akalin/adanasoz.htm>, 04.04.2007
- AKBAYAR, Nuri (2001), *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları-127,
Aralık, İstanbul.
- AKIN Veysi (1997), “*Trakya Köy ve Şehir Adları Üzerine Bir İnceleme*” , *Türk Kültürü*, Yıl :VIII , S.329 , s.530.
- AKSAN, Doğan (1996), *Türkçenin Söz Varlığı*, Engin Yayınevi, Ankara.
- _____ (1995), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları-439, Ankara.
- _____ (1982), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları-439, Ankara.
- _____ (1983), *Sözcük Türleri*, TDK Yayınları-421, Ankara.
- _____ (1973-1974), *Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*, *TDAY-Belleten*, s.185-193.
- AKSOY, Ömer Asım (1999), *Ana Yazım Klavuzu*, Adam Yayınları, İstanbul.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2000), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları,
Ankara.

BAŞKAN, Özcan (1970), Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme, *TDAY- Belleten*, s.237-251.

BÜYÜKALIN, Erdinç (1999), “Tarihte ve Günümüzde Sakarya”, *Hürriyet Ofset*.

Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya (1998), Varol Matbaası, Sakarya. s.7-88.1

DEMİR, Mustafa (2005), “Sakarya’da Türk Yerleşim Yapısı”, *Sakarya İli Tarihi*, SAÜ Yayınları. Sakarya, s.97-106.

Derleme Sözlüğü (1993), TDK Yayınları-211, Cilt I-XII, 2. Baskı, Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1999), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 16. Baskı, Aydın Kitabevi, İstanbul.

ERCAN, Müge (2007), “Yazılı ve Sözlü Kaynaklardan Hareketle Gelibolu Yarımadası Köy Adları Üzerine Bir İnceleme”, http://www.geltag.com/databank.asp?text_id=209, 20,04, 2007

EREN, Hasan (1965), Türk Yer Adları Sözü, *TDAY-Belleten*, s.149-153.

_____ (1965), Yer Adlarımızın Dili, *TDAY-Belleten*, s.155-165.

_____ (1994), “Yer Adlarımızın Dili”,

<http://www.edebiyatogretmeni.net/eradlarimizindili.htm>, 15.03.2007

ERENDİL, Muzaffer (1982), *Türlü Yönleriyle Sakarya İli*, Ankara.

ERGİN, Muharrem (2004), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.

ERÖZ, Mehmet (1972), “Türk Onomastiği Bakımından Adapazarı Yer Adları”, *Sosyoloji Konferansları*, İÜ, s.108, İstanbul.

_____ (1968), *Adapazarı Tarihçesi ve Sakarya Coğrafyası*, Sakarya Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul.

- Evliya ÇELEBİ (1996), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Türkçeleştiren : Zuhuri Danışman, Cilt II, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (1995), *Türkçe Yer Adları Klavuzu*, TDK Yayınları, Ankara.
- GÜNAY, Bekir (1999), “III: Selim’in Hatt-ı Hümayunlarına Göre Sakarya ve Bölgesi”, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998, Adapazarı) Bildirileri*, SAÜ Yayınları. Adapazarı, s.100-110.
- GÜNEŞ, Ahmet (1999), Ağaç Denizinde Bir Kaza İki Köy, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998, Adapazarı) Bildirileri*, SAÜ Yayınları, Adapazarı, s.67-76.
- İmlâ Klavuzu* (1996), TDK Yayınları-525, Ankara.
- İSEN, Mustafa (1999), Kültürel Çevre Açısından Sakarya, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998, Adapazarı) Bildirileri*, SAÜ Yayınları. Adapazarı, s.227-231.
- İslam Ansiklopedisi* (1988), Türk Diyanet Vakfı, Cilt 1, İstanbul, s.354-355
- İŞLER, Mehmet (1968), *Yakın Yurt ve Çevremiz Sakarya*, Sırlar Matbaası, İstanbul.
- KARABORAN, H.Hilmi (1984), Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, s.97-148.
- Kaşgarlı Mahmut (1985), “*Divanu Lügat-it Tercümesi*”, (Çeviren: Besim Atalay), Cilt I, TTK Basımevi, Ankara, s. 27-28.
- KIRBAÇ, Selçuk (1999), “*Sakarya (merkez) Yer Adlarının Dil Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*”, I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.
- KONUĞU, Enver (2005), “Sakarya’nın Tarihi Coğrafyası”, *Sakarya İli Tarihi*, SAÜ

Yayınları, Sakarya, s.33-46.

Köylerimiz (1982), T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Ankara,

s. 668, 743, 746, 779.

MEHMEDOĞLU, Alaeddin (1999), “Yer Adları “Tarihin Aynası”dır”, *Türk Kültürü*,

Sayı 437, Eylül, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Ankara Üniversitesi
Basımevi, s.552-558.

Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat, TÜRDAV Yayınları, İstanbul.

ÖÇALAN, Muharrem (2004), *Sakarya İli Ağızları*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

ÖZEL, Sabahattin (2005), Osmanlıdan Cumhuriyete Sakarya İlinde Mülkî Yapı,

Sakarya İli Tarihi, SAÜ Yayınları, Sakarya, s.847-875.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (2001), Yazım Klavuzu, Arkadaş Yayınları, Ankara.

SAKAOĞLU, Saim (2001), Türk Ad Bilimi I Giriş, TDK Yayınları, Ankara.

Sakarya İli Tarihi (2005), Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Cilt I-II, Sakarya.

Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri I(1999), (22-23 Haziran,

1998), (Ed. Mehmet Alpargu; Enis Şahin) SAÜ yayınları, Sakarya.

Şemsettin Sami (1999), *Kâmûs-ı Türkî*, 7. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul.

ŞENEL, Mustafa (2006), “Rize İlinin Uzak Taşınmış (Paralel Yer Adları)”,

<http://www.karalahana.com/makaleler/tarih/rize%20onomastic.htm> 02.02.2007

Tarama Sözlüğü (1996), TDK Yayınları-212, Cilt I-VIII, Ankara.

TİRYAKİ, Ayça (1999), “Sangarius Köprüsü”, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür*

Sempozyumu Bildirileri, SAÜ Yayınları, Adapazarı. s.204,

TUNCEL, Metin (2005), “Adapazarı Yöresinin Coğrafyası”, Sakarya İli Tarihi, SAÜ Yayınları, Sakarya, s.1-8.

_____ (1999), “ Türkiye’de Yeni Şehirler: Adapazarı Örneği” *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998, Adapazarı) Bildirileri*, SAÜ yay. Adapazarı.

_____ (1988), “Adapazarı” *İslam Ansiklopedisi*, C.1, TDV Yayınları. İstanbul, s.354-355.

TUNÇ, Tomris (1995), *Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini*, Cilt I-III, TDK Yayınları-627, Ankara.

Türkçe Sözlük (1998), Türk Dil Kurumu Yayınları-549, Cilt I-II, 9. baskı, Ankara.

UYANIK, Osman, “Çıldır Adı Üzerine”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 89, <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/s19/osmanuyanik.pdf>, 04.04.2007

YAŞA, Recep (2005), “Sakarya Yöresinde Türkmenler”, Sakarya İli Tarihi, SAÜ Yayınları, Sakarya, s.213-221.

_____ (1999), Adapazarı ve Çevresinde Manavlar, *I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998, Adapazarı) Bildirileri*, SAÜ Yayınları. Adapazarı, s.288-293.

Yedi Renk Yedi İklim Sakarya (2004), Sakarya Valiliği, Promat Basım Yayın San. Tic. A.Ş. Yayınları, İstanbul.

YENİYILDIZ, Bahaeddin (1984), “Türkiye’de Yer Adı Verme Usulleri ve Yer Adı Değişikliklerinin Tarihi Gelişimi”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları,Ankara, s.25-41.

YILMAZ, Zekeriya (1996), “*Ad, Adın Çeşitleri, Adın Kazanılması, Değiştirilmesi ve Ad Üzerindeki Hakkın Korunması*”,
<http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=761>, 05.03.2007

Yurt Ansiklopedisi (1981), Anadolu Yayıncılık, Cilt 9, İstanbul, s. 6438-6539.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Bolu'nun Seben ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Seben'de okudu. 1999 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 2003 yılında mezun oldu. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Tezsiz Yüksek Lisansını tamamladı. Aynı yıl Sakarya'nın Dağdibi Berna Yılmaz İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. Evli ve bir çocuk annesi olan Ümmühan ÇELEBİ hâlâ aynı okulda görevini sürdürmektedir.